

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa
Kodas 62403S113

RAIMONDA JAKIMENKO

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO PERSPEKTYVOS
KAUNO APSKRITYJE**

Kaunas 2010

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

RAIMONDA JAKIMENKO

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO PERSPEKTYVOS
KAUNO APSKRITYJE**

Darbo vadovas -----
(parašas)

Doc. Dr. Edverdas Bartkus

(darbo vadovo mokslinis laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas -----
(parašas)

Darbo įteikimo data -----

Registracijos Nr. -----

Kaunas 2010

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	4
LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	5
ĮVADAS.....	7
1. SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	11
1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo raida ir svarba šiuolaikinėje ekonomikoje.....	11
1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir užsienio šalyse.....	20
1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo privalumai ir trūkumai.....	25
1.4. Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui mito teorinė analizė.....	27
1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys.....	33
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO BŪKLĖS ANALIZĖ.....	38
2.1. Veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimo tendencijos.....	38
2.2. Smulkių ir vidutinių įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčiai.....	46
2.3. Makroekonominių rodiklių ir smulkaus bei vidutinio verslo santykis.....	49
2.4. Veiksnių, trukdančių verslo plėtrai, ištyrimo lygis.....	56
3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO SI PERSPEKTYVŲ EMPIRINIS TYRIMAS.....	63
3.1. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo perspektyvų Kauno apskrityje tyrimo metodika.....	63
3.2. Tyrimo duomenų analizė.....	65
IŠVADOS.....	77
SANTRAUKA (anglų kalba).....	79
LITERATŪRA.....	80
PRIEDAI.....	86

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

SVV – smulkus ir vidutinis verslas
BVP – bendrasis vidaus produktas
ES – Europos Sąjunga
LR – Lietuvos Respublika
SVĮ – smulkios ir vidutinės įmonės
SVA – smulkaus verslo administracija
JAV – Jungtinės Amerikos valstijos
EK – Europos Komisija
UAB – uždaroji akcinė bendrovė
IĮ – individuali įmonė
PVM – pridėtinės vertės mokestis
INVEGA – investicijų ir verslo garantijos
VŠĮ – viešoji įstaiga

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Ekonomikos teorijos kryptys.....	13
2 lentelė SVV raidos etapų pagrindinė tendencijos.....	15
3 lentelė Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas Lietuvoje.....	22
4 lentelė Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas pagal EK rekomendaciją.....	23
5 lentelė Pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys.....	37
6 lentelė Veikiančios SVV įmonės bendrame įregistruotų SVV įmonių skaičiuje 2009 m. sausio 1 d.....	39
7 lentelė SVV įmonių skaičius apskrityse pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) 2009 m. sausio 1 d.....	42
8 lentelė Įmonių skaičius pagal dydį, ES-27 mln.....	43
9 lentelė Smulkių ir vidutinių bei stambių įmonių skaičius pagal veiklos rūšis, ES-27, 2007 m.....	43
10 lentelė Verslo sektoriaus sukurta BVP pagal įmonių dydį ir veiklos rūšį 2007 m.....	52
11 lentelė SVĮ ir stambių įmonių darbuotojų skaičius ES-27, 2007 m.....	53

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Įregistruotų ir išregistruotų įmonių skaičius 2005 – 2008 m.....	38
2 pav. Įregistruotų ir išregistruotų individualiųjų įmonių dalis, palyginti su visomis įregistruotomis ir išregistruotomis įmonėmis 2005 – 2008 m.....	39
3 pav. Įregistruotos ir išregistruotos uždarnosios akcinės bendrovės 2005-2008 m.....	40
4 pav. Veikiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių 2009 m. sausio 1 d.....	41
5 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius pagal apskritis 2009 m. sausio 1 d.....	41
6 pav. Įmonių skaičius pagal dydį (proc.) ES-27, 2007 m.....	42
7 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Kauno apskrityje ir Kaune 2001-2009 m.....	44
8 pav. Veikiančių ūkio subjektų pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 m.....	45
9 pav. Darbuotojų skaičiaus pokyčiai per 5 veiklos metus ekonomines veiklos rūšis.....	47
10 pav. Darbuotojų skaičiaus pokyčiai per 5 veiklos metus pagal apskritis.....	48
11 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP struktūra 2007 m.....	49
12 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP pagal įmonių dydį 2006-2007 m.....	49
13 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP augimo tempas (2007 m. palyginti su 2006 m.).....	50
14 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP šalies bendrojoje pridėtinėje vertėje.....	50
15 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP pagal ekonominės veiklos rūšis.....	51
16 pav. Bendrasis vidaus produktas (BVP) 1999-2008 m. (mln. Lt.).....	53
17 pav. Veikiančių SVĮ skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, pagal apskritis 2006-2008 m.....	55
18 pav. Vidutinis metinis užimtų gyventojų skaičius apskrityse 2006-2008 m. tūkst.....	55
19 pav. Didžiausios, anot verslininkų, smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys 2007 m. (proc.).....	57
20 pav. Didžiausios, anot verslininkų, smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys, 2009 m. (proc.).....	59
21 pav. Verslo plėtros prognozės sekantiems metams (proc.).....	61
22 pav. Verslo plėtros prognozės kitiems metams.....	61
23 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių.....	66

24 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal veiklos vykdymo trukmę.....	66
25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas.....	67
26 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal lokalizaciją.....	67
27 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Labai trukdančias“ verslo plėtros kliūtis.....	69
28 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Trukdančias“ verslo plėtros kliūtis.....	70
29 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Nežymiai trukdančios“ verslo plėtros kliūtis.....	71
30 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Visai netrukdančias“ verslo plėtros kliūtis.....	71
31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal formalius veiksnius („labai įtakojančius“)......	72
32 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal neformalius veiksnius („labai įtakojančius“)......	73
33 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiksnį ar „Vyriausybė gerai rūpinasi smulkiuoju ir vidutiniu verslu“	74
34 pav. Anot respondentų, palankiausias regionas verslui plėtoti.....	76
35 pav. Kauno apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis.....	76

ĮVADAS

Temos aktualumas

Šiais laikais jau nereikia įrodinėti, kad smulkus ir vidutinis verslas (SVV) yra neatsiejama ekonomikos dalis. Neįmanoma įsivaizduoti šiuolaikinės ekonomikos be sėkmingai išvystyto smulkaus verslo sektoriaus. Būtent SVV suteikia rinkai būtiną lankstumą, teikia platų asortimentą prekių ir paslaugų, sprendžia užimtumo problemas, formuoja konkurencinę aplinką. Mažų bei vidutinių įmonių kūrimas bei skatinimas yra šalies ekonomikos stabilumo ir gerinimo pagrindas.

Pastaraisiais metais smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje plėtėsi. O Kauno apskrityje SVV įmonių sukurto BVP augimo tempai buvo vieni didžiausių. Ši BVP augimą viršijo tik Vilniaus apskritis. Kaunas – antras pagal dydį Lietuvos miestas, svarbus mokslo, kultūros ir verslo centras. Kauno apskrities pramonės produkcija sudaro 20,3 % visos Lietuvos pramonės produkcijos. Pramonės įmonių parduotos produkcijos ir paslaugų apimtis per 1996-2008 m. laikotarpį išaugo 2,9 karto. Miestas turi didelį kūrybinį potencialą, gerą techninę bazę, darbo rinkoje yra pakankama pigios ir kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla.

Keitėsi ir žmogaus vaidmuo ekonomikoje, daugiau žmonių siekia savarankiškos, kūrybiškos veiklos. Didelėse įmonėse pagamintų standartinių prekių paklausa mažėja, o specifinių prekių, kurios yra pritaikytos prie individualių vartotojų poreikių paklausa didėja. Tačiau nepaisant to, mažos įmonės mūsų šalyje sudaro tik 35 % visų įmonių, ir tai lyginant su kitomis išsivysčiusiomis šalimis yra nedaug.

Smulkiam ir vidutiniam verslui skiriamas svarbus vaidmuo Lisabonos ir Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 m. ilgalaikėje strategijoje. SVV veiklą skatina ir ES struktūriniai fondai. Tačiau Lietuvos SVV vyriausybės politika tiek kreditavimo tiek paramos srityse nėra aiški. Šiame darbe kreipsime dėmesį į SVV plėtrą įtakančius veiksnius.

Problemos ištyrimo lygis

Daugelis empirinių tyrimų išskėlė klausimą, su kokiomis problemomis susiduria SVV pereinamosios ekonomikos šalyse. Muent ir kt. (2001) atlikti tyrimai parodė, kad pavyzdžiui Albanijoje pagrindinės SVV plėtros kliūtys yra mokesčiai, teisinė bei reguliavimo aplinka, nesąžininga konkurencija dėl didelės šešėlinės ekonomikos. Pissarides ir kt. (2000) tyrimai atskleidė, kad tiekėjai, finansinės problemos, aukšta palūkanų norma, žemės, pastatų ir ofisų įsigijimo sudėtingumas sudarė daugiausia rūpesčių Rusijos ir Bulgarijos smulkiuosius verslininkus. Smallbone ir Welter (2001), pavaizdavo pereinamosios ekonomikos šalių verslininkų problemų savitumą, naudodamiesi duomenimis apie privatų verslą Moldavijoje, Ukrainoje ir Baltarusijoje. Jie pabrėžė tinklų ir neformalių

ryšių svarbą lengvinant verslo veiklą ir pateikė išvadą, kad privatus verslas pereinamosios ekonomikos šalyse dažnai susiduria su dideliais vyriausybės įsikišimais. Bohata ir Maldel (1999) savo straipsnyje pateikė 100 Čekijos SVV įmonių apklausos rezultatus ir išskyrė penkias pagrindines verslo kliūtis: registravimo sudėtingumas, aukšti mokesčiai, galimybės gauti kreditą, nepakankama nuosavybės teisių apsauga (korupcija, įstatymų apsauga), kvalifikuotų darbuotojų ir vadybininkų trūkumas. Glas ir kt. (2000), tarp svarbiausių problemų Slovėnijoje ir Kroatijoje, su kuriomis susiduria verslininkai išskyrė neigiamą vyriausybės reguliavimą, silpną finansinę paramą ir augančią šešėlinę ekonomiką. Bartlett ir Bukvic (2001), atlikti kiti tyrimai atskleidė, kad Slovėnijoje finansinės ir institucinės problemos, kaip biurokratija, o ne vidinės organizacinės problemos sukuria daugiausia kliučių SVV.

Pasaulio bankas (1995) atliko 200 Lietuvos įmonių tyrimus, kurių tikslas buvo nustatyti barjerus trukdančius verslo plėtrai. Pagrindiniai SVV barjerai buvo: aukšti mokesčiai, finansiniai suvaržymai, bendra valstybinio reguliavimo našta. Jančiausko (2000) atliktas Lietuvos privataus verslo tyrimas, paremtas metinių Statistikos Departamento ataskaitų nagrinėjimu, atskleidė, kad Lietuvoje daug SVV vystymosi barjerų. Tarp svarbiausių buvo nurodyti kapitalo trūkumas, biurokratija, maža vartotojų perkamoji galia.

2004 m. Pasaulio banko grupė Lietuvoje atliko PICS tyrimą, t.y. ekonomikos produktyvumo ir investicinio klimato tyrimą. Apklausoje dalyvavo 239 įmonės, atstovaujančios penkiems ūkio sektoriams: tekstilę, maisto, baldų gamybą, statybą ir transportą. Pagal tyrimo rezultatus, didžiausi SVV suvaržymai yra mokesčiai ir reguliavimo sistemos nepastovumas.

Analizuojant tyrimo „Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos“ (2009) duomenis apie atskirų kliučių poveikį SVV plėtrai, svarbiausios problemos yra tokios: personalo išlaikymo sąnaudos; nemokantys arba vėluojantys mokėti užsakovai; mažas įmonės pelningumas; korupcija valdžios institucijose.

Problemos esmė – kokios SVV vystymo problemos bei perspektyvos vyrauja Kauno apskrityje.

Darbo objektas – Kauno apskrities SVV įmonės.

Darbo tikslas – Atskleisti pagrindines SVV vystymo problemas bei numatyti SVV perspektyvas Kauno apskrityje.

Siekiant iškelto tikslo, yra nagrinėjami tokie **uždaviniai**:

- Teoriškai apžvelgti ir pateikti SVV vystymąsi ir sampratą Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir užsienio šalyse.
- Išnagrinėjus mokslinėje literatūroje pateiktą informaciją, apibūdinti SVV įmonių specifiką, svarbą šiuolaikinėje ekonomikoje bei dažniausiai pasitaikančias SVV plėtros kliūtis.

- Remiantis statistiniais tyrimais pateikti SVV būklės analizę, Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir Kauno apskrityje.
- Įvardinti dabartinės smulkių įmonių problemas bei SVV vystymo perspektyvas Kauno apskrityje.

Darbo struktūra

Pirmojoje darbo dalyje *Smulkiojo ir vidutinio verslo vystymo teoriniai aspektai* pateikiama SVV raida ir svarba šiuolaikinėje ekonomikoje, samprata Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir užsienio šalyse, SVV specifika, paramos SVV būtinybė bei SVV plėtros kliūtys.

Antrojoje darbo dalyje *Smulkus ir vidutinio verslo būklės analizė*, daugiausiai remiantis atliktais statistiniais tyrimais apžvelgiama SVV būklė Lietuvoje, Europos Sąjungoje bei Kauno apskrityje, atkreipiant dėmesį į tokius aspektus kaip veikiančių SVV įmonių skaičiaus kitimo tendencijos, SVV įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčiai, makroekonominių rodiklių ir SVV santykis bei SVV plėtros kliūtys.

Trečiojoje dalyje *Smulkus ir vidutinio verslo vystymosi perspektyvų empirinis tyrimas* atliekamas tyrimas remiantis teorinėje ir analitinėje dalyje pateikta informacija. Aprašytas empirinio tyrimo metodas, pateikti empirinio tyrimo uždaviniai. Antrame šios dalies skyriuje atlikta surinktų tyrimo duomenų analizė ir apibendrinimas.

Tyrimo metodai

Analizuojant teorines SVV vystymo perspektyvas Kauno apskrityje, darbe naudojami kokybiniai duomenų apdorojimo metodai – sisteminė bei lyginamoji mokslinės literatūros analizė, sintezė, taip pat indukcija ir dedukcija.

Atliekant empirinį tyrimą naudojamas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa ir kokybinė duomenų analizė. Šie metodai padėjo nustatyti SVV vystymo problemas, su kuriomis dažniausiai susiduria smulkios įmonės Kauno apskrityje bei numatyti perspektyvas.

Darbe naudoti literatūros šaltiniai

Teorinėje darbo dalyje daugiausiai remiamasi Lietuvos ir užsienio autorių mokslinėmis publikacijomis, straipsniais, monografijomis, bei dėl savo naujumo ir internete pateikiama informacija. Analitinėje darbo dalyje - Lietuvoje atliktais statistiniais tyrimais.

Darbo teorinė reikšmė

- Remiantis įvairių autorių straipsniais, aptarta SVV svarba šiuolaikinėje ekonomikoje bei verslo plėtros kliūtys, sudaryta ES ir Lietuvos, verslą įtakančių rodiklių dinamika, susisteminti SVV raidos etapai ir atlikta SVV privalumų ir trūkumų bei paramos teorinė

analizė. Sudaryta SVV plėtros kliūčių bei vystymo perspektyvų Kauno apskrityje tyrimo anketa.

Darbo praktinė reikšmė

- Nustatytos didžiausios SVV kliūtys Kauno apskrityje bei numatytos perspektyvos.
- Darbe pateiktais tyrimo duomenimis gali pasinaudoti įstaigos, besirūpinančios Kauno apskrities SVV plėtra bei aktyvinimu, savivaldybės, SVV plėtros agentūros ir pan.

Darbo struktūros paaiškinimas

Darbą sudaro įvadas, trys dalys ir išvados. Pagrindinė darbo medžiaga aprašyta 79 puslapiuose, įskaitant 11 lentelių ir 35 paveikslus. Taip pat pateikiama 11 priedų. Panaudotos literatūros sąrašą sudaro 59 šaltiniai.

1. SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO TEORINIAI ASPEKTAI

Šiame skyriuje aptariama smulkaus ir vidutinio verslo raida ir svarba šiuolaikinėje ekonomikoje, skirtingos atskirų šalių, Europos Sąjungos ir Lietuvos SVV sampratos, apibrėžimo kriterijai, nes būtent į juos reikia atsižvelgti analizuojant SVV reikšmę bei svarbą šiuolaikinėje ekonomikoje. Kadangi verslo sąvoka, principai, SVV ekonominės funkcijos ir pan. detaliam išgildenta daugelio užsienio bei Lietuvos mokslininkų darbuose (D. Stokes, 1992; R.C. Appleby, 2003; V. Gronskas, 1995; V. Sūdžius, 2001; V. Banienė, S.Stoškus, 1994; B. Martinkus, K. Lukoševičius, 2001 ir kt.), šiame darbe jie nenagrinėjami. Šiame skyriuje siekiama atskleisti SVV esmę, svarbą šiuolaikinėje ekonomikoje, SVV privalumus ir trūkumus, aptarti paramos SVV sektoriui reikšmę bei dažniausiai pasitaikančias SVV plėtros kliūtis.

1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo raida ir svarba šiuolaikinėje ekonomikoje

Nagrinėjant smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) vystymąsi būtina atkreipti dėmesį į jo kilmę, raidą, valstybinio reguliavimo įtaką, t.y. į istorijos raidoje išryškėjusias pagrindines tendencijas, išlikusias aktualiomis iki šių dienų. Anot V. Banienės ir S. Stoškaus (1994), pirmą kartą literatūroje smulkusis verslas aprašytas prieš 4000 metų. Tai buvo paskolos už procentus suteikimo aprašymas. Smulkusis verslas vystėsi beveik visose senovės civilizacijose, juo užsiiminėjo arabai, babiloniečiai, egiptiečiai, graikai, judėjai, finikiečiai, romėnai. Dažnai jie pardavinėdavo nekokybiškas prekes ir stengdavosi apgauti pirkėją. Taip susiformavo nepasitikėjimas smulkiuoju verslu ir verslininkais. Netgi bažnyčia iki XIX a. smerkė smulkius verslininkus, ypač palūkininkus ir prekybininkus.

Senai pastebėta, kad daugumą ekonominių verslo principų pažeidžia būtent valstybinės valdžios kišimasis. Kaip pavyzdžiui, „pasirinkimo rinkoje laisvės ir konkurencijos“ principą gali susilpninti ar netgi pakirsti valstybinės valdžios prievartinis įsikišimas į rinką. Nes valstybinė valdžia įvairiais būdais varžo, riboja, pasirinkimo laisvę rinkoje bei konkurenciją. Pavyzdžiui, apribodama užsienio bei šalies vidaus prekybą, teikdama subsidijas atskiroms ūkio sferoms, apmokestindama verslą dideliais mokesčiais ir pan. Taip valstybinė valdžia daro tiesioginį poveikį pasirinkimui rinkoje. „Ekonominės verslo rizikos“ principą, panašiai kaip ir kitus, taip pat gali paveikti valstybinė valdžia, nes jos veiksmai ekonomikoje sunkiai prognozuojami. Valstybinė valdžia gali sukelti infliaciją, įvesti naujus užsienio ir vidaus prekybos apribojimus, keisti valiutos kursą, įvesti ar padidinti naujus mokesčius ir pan. Visa tai didina verslo riziką, varžo ūkinę veiklą, mažina jos efektyvumą. (Gronskas, 1995, p. 13).

V. Gronskas (1995), teigia, kad jeigu nebūtų valstybinės valdžios antiverslinės veiklos, išnyktų tokios pseudoverslo formos kaip: subsidijų prašymai iš valstybės; pseudoverslininkų prašymai, kad valstybinė valdžia juos „gintų“, nustatydamą aukštesnes negu rinkos kainas jų prekėms; bei pseudoverslininkų prašymai, kad valstybinė valdžia juos „gintų“ prekių importo muitais. Taip pat autorius išskiria valstybinės valdžios antiverslinės veiklos būdus, t.y.: 1) valstybinės valdžios fiskalinė politika, 2) valstybinės valdžios monetarinė politika, 3) vadinamųjų antimonopolinių priemonių taikymas, 4) ekonominis verslo „reguliavimas“, 5) vadinamasis socialinis verslo reguliavimas, 6) protekcionizmas tarptautinėje prekyboje, 7) valstybinės valdžios kišimasis į valiutų keitimo rinką.

Anot V. Gronsko (1995), įvairios ekonominės teorijos nevienodai palankios verslo laisvei. Vienos iš jų pasisako už laisvąją verslininkystę, parodo jos vaidmenį žmonių gyvenime, skatina ją. Kitos, priešingai, smerkia prekyvą verslininkystę, siūlo valstybinei valdžiai riboti verslo laisvę. Autorius išskiria palankias ir nepalankias prekyvą verslininkystei ekonomines teorijas. Palankios prekyvą verslininkystei: 1) „Laissez faire“ teorija, pasisakanti už valstybinės valdžios nesikišimą į ūkinę veiklą, 2) „Nematomos rankos“ teorija, skelbianti, kad rinkos dalyvis, siekdamas naudos sau, pasitarnauja kitiems, 3) Ribinio naudingumo teorija, pagrindžianti gamybos ir prekybos vaidmenį didinant turto vertę. Nepalankios prekyvą verslininkystei yra šios ekonominės teorijos: 1) Keinsizmas, iš esmės pasisakantis už verslo valstybinius suvaržymus, 2) Mišrios ekonomikos teorija, skelbianti, kad ūkinius sprendimus turi priimti ir privatūs verslininkai ir valstybinė valdžia, 3) Socialinės rinkos teorija, pagal kurią valstybinės valdžios „reguliuojama“ rinka pranašesnė už savaime besireguliuojančią ir besivystančią rinką, 4) Rinkos fiasko teorija, 5) Nacionalinio produkto teorija, 6) Užimtumo valstybinio reguliavimo teorija.

Kaip jau minėta, nagrinėjant SVV reikšminga yra valstybinio reguliavimo įtaka. Valstybės vaidmuo ekonomikoje pradėtas nagrinėti XV – XVI a., atsiradus ekonomikos teorijai. Štai merkantilizmo mokyklos atstovai (V.Stafordas, G.Skarudi) teigė, kad valstybė privalo turėti savo ekonomikos politiką ir ją aktyviai naudoti. Jie turtą tapatino su pinigais ir ragino valstybę uždrausti pinigus išvežti į užsienį. Nuo XVI a. prasidėjo vėlyvasis merkantilizmas, pagrindiniai jo atstovai T.Munas, A.Siera, A.Monchretjenas. Buvo teigiama, kad valstybė tuo turtingesnė, kuo daugiau skiriasi išvežamų ir įvežamų prekių kainos. Valstybė turėjo formuoti aktyvų prekybos balansą, naudoti muitus, taip pat valstybė turėjo leisti išvežti tik gatavus gaminius, o įvežti tik žaliavas ir pan. Tačiau sukauptas prekybinis ir gamybinis kapitalas reikalavo išsilaisvinimo iš valstybės kontrolės. Taigi XVIII a. merkantilizmas prarado populiarumą, A.Smitas, D.Rikardas vis labiau kritikavo šias teorijas. Jie teigė, kad reikia išsilaisvinti nuo valstybės kontrolės, nes būtent ji yra didžiausia išlaidautoja. Anot A.Smito, valstybė ir prekyba (kaip ir verslas) yra visai nesuderinami dalykai. Ekonomikoje geriausia

yra „natūrali harmonija“, kuri atsiranda stichiškai, valstybei nesikišant. Tačiau, anot A.Smito, valstybės nesikišimas, yra ne absoliuti taisyklė, valstybė turi nustatyti procentų dydį ir pan.

Anot E. Bartkaus (2005), nors mokslininkų nuomonės dėl valstybės kišimosi į rinką labai skiriasi, galima išskirti tris ekonomikos teorijos kryptis: neoklasikinę, keinsistinę ir institucinę (1 lentelė).

1 lentelė

Ekonomikos teorijos kryptys

Ekonomikos teorija	Pagrindiniai bruožai
<u>Neoklasikinė</u>	Pagrindiniai neoklasikinės ekonomikos teorijos atstovai A.Maršalas, E.Chamberlainas, L.Mise, M.Friedmanas. Jie teigė, kad pagrindinis ekonomikos variklis yra žmogaus interesas, kuris skatina visuotinės gerovės vystymąsi esant laisvai konkurencijai. Bet koks valstybės kišimasis į nusistovėjusią rinkos pusiausvyrą gali sunaikinti rinkos sistemos reguliavimąsi. Valstybės vaidmuo turi apsiriboti įstatymų tvarkos, nuosavybės teisių apsauga, mokesčių politikos, skatinančios verslininkystę, įgyvendinimu.
<u>Keinsistinė</u>	Pagrindinis keinsistinės teorijos kūrėjas Dž.Keinsas. Pagal jo teoriją, norėdama sumažinti nedarbo lygį, valstybė privalo aktyviai kištis į ekonomiką. Buvo sukurta mišraus ekonominio modelio teorija, reguliuojama valstybės ir rinkos. Ši teorija buvo naudojama daugelyje Vakarų Europos šalių, tačiau XX a. aštuntojo dešimtmečio viduryje kilus pasaulinei ekonomikos krizei, tapo aišku, kad keinsistinės teorijos visų problemų neišspręs.
<u>Institucinė</u>	XX a. vid. Prancūzijoje susiformavo institucionalizmas. Jos pradininkas F.Peru buvo nuomonės, kad ekonomikos negalima atsieti nuo socialinių santykių, būtina įvertinti konfliktus tarp darbuotojų ir darbdavių, monopolinę konkurenciją ir valstybinę verslininkystę. Pagrindinis valstybinio ekonominio procesų valdymo principas – teisingas vyriausybės ekonominių prioritetų pasirinkimas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal E.Bartkus (2005) „Smulkaus verslo plėtra – rinkos ekonomikos konkurencingumo pagrindas“

Kaip teigia, E.Bartkaus (2005), ekonomikos teorijų raida ir jų taikymas valstybinėje politikoje yra aktualus SVV, nes per valstybinį reguliavimą galima veikti SVV plėtros procesą.

Ūkio bei SVV vystymuisi turi įtakos ekonominiai, politiniai ir teisiniai, technologiniai, organizaciniai, socialiniai aspektai. A.Savanevičienė (2000), SVV raidą nagrinėja pagal technologinį aspektą ir išskiria tris ūkio vystymosi stadijas:

- ikiindustrinis ūkis
- ūkio industrializavimo stadija
- industrinis ūkis

Ikiindustriniame ūkyje ankstyviausia SVV forma, susiformavusi dar feodalinėje sistemoje – tai amatai. Jos formavimosi pradžia siejama su XII a., kai Europoje sparčiai kūrėsi miestai. Kaip žinoma, ir šiandien labai smulkių įmonių grupei priklauso amatų įmonės, kurių šaknys kaip matome siekia žilą senovę. Žinoma, tada amatų organizacinės formos buvo paprastos, tačiau lėmė mainų suaktyvėjimą ir prekybos pradžia. Ikiindustriniame ūkyje A. Savanevičienė (2000) išskiria du etapus: laisvos amatininkystės ir cechinės verslininkystės laikotarpius. Laisvos amatininkystės stadijoje, kaip nė vienoje vėlesnėje ekonominėje sistemoje, pasireiškia dauguma tobulos konkurencijos principų. Daug smulkių gamintojų, daug pirkėjų, o feodalinis susiskaidymas riboja įėjimą į rinką ir išėjimą iš jos. Cechinės verslininkystės laikotarpis susijęs su miestų ir amatų klestėjimu. Cechinės sistemos tikslas – neleisti valdžiai kištis į stipraus cecho reikalus. Amatininkas tik tada gali būti saugus, kai nejaučia per didelio valdžios kišimosi. Cechinė sistema gyvavo ilgai, tačiau pamažu tapo vystymosi stabdžiu, vyravo cechų reglamentai, kurie varžė gamybos laisvę, griežtai reglamentuota technologija užkirto kelią techninei pažangai, formavosi hierarchinė struktūra. Vėliau, valstybė suprasdama ekonomikos svarbą visuomeniniame gyvenime ėmėsi iniciatyvos, mokesčių, vykdydama taip vadinamą merkantilistinę-kameralistinę ūkio politiką. Matome, kad ikiindustriniame ūkyje visa veikla organizuota smulkaus verslo (amatų) pagrindu (A.Savanevičienė, 2000).

SVV ūkio industrializavimo laikotarpiu, t.y. XVIII – XIX a. buvo akcentuojamas liberalizmas ekonomikoje, t.y. prievolių panaikinimas žemės ūkyje, verslo laisvė amatuose, mokesčių sumažinimas prekyboje. Šiam laikotarpiui būdingos mokesčių permainos, daugelyje šalių buvo sumažinti ar panaikinti akcizų, muitų mokesčiai. Išryškėja smulkaus verslo priešprieša su stambiu verslu bei valstybės vaidmuo ginant smulkaus verslo interesus. Vieni autoriai teigė, kad mažų įmonių stambėjimas yra ekonominės pažangos rezultatas, kiti, kad gerovė bus pasiekta, kai visuomenė grįš prie smulkios gamybos. Labai tiksli P.Prudono teorija nepraradusi aktualumo iki šių dienų, ji teigia, kad smulkus verslas užima tarpinę, tačiau tvirtą vietą ūkio struktūroje, vystymosi raidoje įrodo savo

privalumus. Iškeliama labai svarbi idėja, kad reikia sudaryti sąlygas SVV negriaunant esamos ekonominės sistemos. (A.Savanevičienė, 2000).

Penktajame-šeštajame dešimtmetyje, industrinio ūkio vystymosi stadijoje, vėl atsigrežiama į smulkų verslą. Mokslinė, techninė pažanga, pasikeitę vartotojų poreikiai, visa tai reikalavo įmonių lankstumo, kūrybiškumo, orientacijos į rinkos nišas, t.y. reikėjo ir mažesnių įmonių. JAV penktojo dešimtmečio viduryje pasireiškė stambių įmonių mažėjimo tendencija. Smulkus verslas gražinamas į aktyvią veiklą, pasitelkus lizingą, frančizę. Būtent lizingo naudojimas leidžia smulkiam verslui įsigyti naujausią techniką. Stambios įmonės naudoja smulkių įmonių galimybes. Posocialistinių šalių privatizavimo procesas pasižymėjo specifiniais bruožais. Stambios įmonės buvo skaidomos į smulkias tik dėl savarankiškumo ir tai iškreipė SVV funkcijas. Tuo metu Vakarų šalyse vyko smulkaus, vidutinio ir stambaus verslo kooperavimas. (A.Savanevičienė, 2000). Kaip pastebi ir V. Sūdžius (2001), XX a. aštuntame dešimtmetyje į plačiai paplitusį smulkų verslą tiek JAV, tiek Vakarų Europoje buvo žiūrima kaip į pereinamąją būsimo ūkio raidos stadiją ir jį buvo planuojama modernizuoti, t.y. reorganizuoti į didesnes ūkines struktūras.

Susistemindami SVV raidą įvairiais laikotarpiais sudarysime lentelę, atspindinčią pagrindines tendencijas, išryškėjusias tais laikotarpiais (2 lentelė).

2 lentelė

SVV raidos etapų pagrindinės tendencijos

LAIKOTARPIS	PAGRINDINĖS TENDENCIJOS
Ikiindustrinis ūkis, XII a.	Laisva amatininkystė; Cechinė verslininkystė; Tobulos konkurencijos pasireiškimas, miestų ir amatų klestėjimas. Cechinės sistemos tikslas – neleisti valdžiai kištis į stipraus cecho reikalus. Vėliau valstybė visgi ėmėsi iniciatyvos, mokesčių politikos.
Ūkio industrializavimo, XVIII-XIX a.	Akcentuojamas liberalizmas ekonomikoje, prievolių panaikinimas žemės ūkyje, verslo laisvė amatuose, mokesčių sumažinimas prekyboje. Šiam laikotarpiui būdingos mokesčių permainos. Išryškėja smulkaus ir stambaus verslo priešprieša, taip pat valstybės vaidmuo ginant SVV interesus. Vieni laikosi nuomonės, kad SVV turi stambėti, kiti, priešingai teigia, kad gerovės pagrindas yra grįžimas prie SVV. Iškeliama svarbi idėja, kad reikia sudaryti sąlygas SVV, nekenkiant esamai ekonominei situacijai.

LAIKOTARPIS	PAGRINDINĖS TENDENCIJOS
Industrinis ūkis, XX a.pr.	Atsigręžiama į smulkų verslą. Mokslinė, techninė pažanga, pasikeitę vartotojų poreikiai. Stambios įmonės naudoja smulkių įmonių galimybes. JAV pasireiškia stambių įmonių mažėjimo tendencija, o Vakarų šalyse – SVV kooperavimas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal A. Savanevičienė (2000) „Smulkaus ir vidutinio verslo kooperavimo formos ir galimybės Lietuvoje“

Galima daryti išvadą, kad kai kurie ekonomikos klasikų samprotavimai apie verslą išliko aktualūs iki šių dienų, pavyzdžiui, XVIII - XIX a., ūkio industrializavimo laikotarpiu, išryškėjo stambaus ir smulkaus verslo priešprieša, valstybės vaidmuo ginant SVV interesus, suvokiama, kad reikia sudaryti sąlygas SVV. Vieni laikosi nuomonės, kad SVV turi stambėti, kiti – atvirkščiai. Tokios diskusijos vyksta ir šiais laikais. Tačiau matome, kad vystantis visuomenei ir ekonomikai, kartu vystėsi ir smulkus verslas, kuris greičiau nei stambus verslas prisiderindavo prie kintančių sąlygų bei pasikeitusių vartotojų poreikių ir dėl savo lankstumo visada rasdavo vietą rinkoje. Stambios įmonės pradėjo vis intensyviau naudoti smulkių įmonių galimybes, populiarėjo kooperacija.

Šiandien, jau neįmanoma įsivaizduoti šiuolaikinės ekonomikos be sėkmingai išvystyto smulkaus verslo sektoriaus ir neabejojama jo įtaka šalies ūkiui. Kaip teigia E. Bartkus ir R. Piktyš (2007), nors mažos firmos lyg ir nepastebimos, tačiau jos yra gyvybiškai svarbi mūsų ekonomikos dalis. Smulkus ir vidutinis verslas didina užimtumą, kuria naujas darbo vietas, skatina visiškai naujų veiklos sričių atsiradimą bei technologijų panaudojimą.

Anot A. Žižytės (2005), kiekvienos šalies ekonomikoje SVV užima svarbią vietą, nes būtent šios įmonės sudaro didžiąją dalį visų įmonių ir įdarbina didesniąją pusę visų dirbančiųjų. Kaip rodo išsivysčiusių šalių praktika, SVV yra šalių ekonomikos varomoji jėga ir socialinio stabilumo garantas. Išsivysčiusiose šalyse milijonai SVV įmonių kartu su stambiomis įmonėmis sudaro ypatingą rinkos ekonomikos reguliavimo mechanizmą. Analizuojant Europos Sąjungos (ES) ir kitų išsivysčiusių šalių patirtį, pastebima, kad SVV plėtra lemia rinkos ekonomikos konkurencingumą bei augimą. Nors mažos įmonės valdymas turi daug privalumų: paprasta komunikacija, nėra griežtos hierarchijos, galima greitai koreguoti tikslus, tačiau mažos įmonės labiau pažeidžiamos nei stambios. SVV gausa – tai augančios konkurencingos ekonomikos požymis, o valstybės parama šiam sektoriui – tai savarankiškos valstybės ekonominės politikos dalis.

Pagal A. Svetiką (2007), SVV svarbą šiuolaikinėje ekonomikoje lemia ir tai, kad SVV steigimasis ir jų veiklos skatinimas yra ne tik šalies ekonomikos augimo pagrindas, bet ir vienas iš svarbiausių darbo vietų kūrimo šaltinių. SVV padeda spręsti kiekvienai šaliai aktualias gyventojų užimtumo didinimo ir nedarbo mažinimo problemas.

Kaip teigia ir D.Štreimikienė (2007), būtent SVV garantuoja tokių svarbių socialinių problemų – užimtumas ir gyventojų pajamų augimas – sprendimą ir skatina ekonomikos augimą. Smulkaus ir vidutinio verslo sukuriama bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis šiuolaikinėje ekonomikoje nuolat didėja. Dauguma SVV įmonių dirba paslaugų sektoriuje, kurio reikšmė ekonomikai taip pat nuolat didėja. Be to, paslaugų sektorius kitų ūkio šakų atžvilgiu svarbus dėl gyvenimo lygio standartų kilimo ir didėjančių gyventojų poreikių. SVV dominuoja ir tokiose strateginėse verslo paslaugų srityse kaip: informacinės technologijos, kompiuterių programinės įrangos tiekimas, elektroninės komercijos paslaugų, rinkodaros, tyrimų ir plėtros sritys.

Anot K. Lukaševičiaus (2000), didinant gyventojų užimtumą, taip spartinant ir BVP augimo tempus bei sprendžiant kitas socialinės gerovės problemas, pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas įmonių steigimui ir jų veikos vystymui skatinti, palankiai verslui mokesčių politikai bei teisei sistemai formuoti. Ypač turi būti rūpinamasi smulkiuoju ir vidutiniu verslu, sudarant jam palankias sąlygas, kadangi tik šiame sektoriuje dažniausiai kuriamos naujos ir papildomos darbo vietos.

Įdomu, kad iki XX a. aštuntojo dešimtmečio pabaigos dauguma ekonomikos analitikų ir mokslininkų prognozavo, kad ateityje pasaulio ekonomikoje dominuos transnacionalinės korporacijos, o smulkus ir vidutinis verslas bus išstumtas į užribį. Tačiau, visiškai naujas požiūris į smulkų ir vidutinį verslą ėmė formuotis tada, kai 1979 m. Davidas L. Birchas paskelbė, kad smulkus verslas JAV sukuria 82 proc. naujų darbo vietų. (Z. Gineitienė, J. Girdenis, 2004).

Pasaulinė patirtis rodo, kad be smulkaus ir vidutinio verslo įmonių rinkos ekonomika negali nei funkcionuoti, nei tobulėti. SVV reikšmė mūsų šalyje ir visame pasaulyje neginčijamai auga. Galima pastebėti, kad anksčiau mažos įmonės buvo tik daugelio žmonių noro įkurti savo verslą rezultatas, o pastaruoju metu mažų įmonių kūrimą dažnai inicijuoja ir skatina tiek pati valstybė, tiek stambios kompanijos. Dabar didelė dalis smulkių ir vidutinių įmonių (SVĮ) susijusios su stambiomis kompanijomis rangos ir subrangos sutartimis, frančizės kontraktais. Reikia paminėti, jog mažos įmonės stiprina atskirų regionų ekonomiką, padeda pertvarkyti jos struktūrą, skatina gamybinių jėgų plėtojimąsi ir sprendžia naujų darbo vietų kūrimo problemas. (Statistikos tyrimai, 2002).

Anot A. Jakutį ir M. Bandžą (2006), pasaulyje vykstantys internacionalizavimo ir integravimo reiškiniai, ekonominių sienų tarp šalių nykimas kelia vis didesnius reikalavimus SVĮ. Siekiant efektyviai konkuruoti ne tik vietos, bet ir tarptautinėje rinkoje, būtina išnaudoti ir vidines SVV galimybes. SVV yra neatskiriama šalies ekonomikos dalis: padeda spręsti užimtumo problemas, lanksčiai prisitaiko prie ekonomikos pokyčių, diegia naujoves, aptarnauja didžiąsias įmones, užsiima netradiciniais verslais, taip pat yra didžiųjų įmonių užuomazgos. SVĮ stiprina atskirų rajonų

ekonomiką, padeda pertvarkyti jos struktūrą, skatina gamybinių jėgų plėtrą, padeda kurti naujas darbo vietas.

Pasak N. Pačeso ir V. Puko (2002), SVV galima vadinti ekonomikos stuburu, taigi neišvengiamai ir regioninės politikos pagrindu. Šie autoriai savo straipsnyje nurodo, kad pagrindinis regioninės politikos tikslas yra skatinti tolygią ekonominę plėtrą mažinant išsivystymo netolygumus skirtinguose šalies regionuose. Vienas svarbiausių instrumentų, pripažįstamų tiek mokslininkų, tiek politikų, užtikrinančių efektyvią ekonomikos plėtrą, yra stiprus smulkaus ir vidutinio verslo sektorius. Vieningai pripažįstama, kad šio sektoriaus įmonėse sukuriama daugiausiai naujų darbo vietų, užtikrinančių ekonomikos stabilų augimą. Smulkios ir vidutinės įmonės (SVĮ) pasižymi lanksčiu naujovių diegimu ir kūrimu bei aukštų technologijų verslų įsisavinimu. Dažnai nesutariama dėl SVV įmonių plėtros skatinimo sričių ir instrumentų. Pasaulyje yra įvairios SVV plėtros modelių taikymo praktikos. Tačiau susiduriama su ribotai šalies ištekliais, negalima naudoti daug SVV skatinimo instrumentų, būtina apibrėžti prioritетines skatinimo sritis. SVV svarba šalies ekonominiam ir socialiniam gyvenimui yra labai didelė, todėl SVV plėtra, kuriant naujas darbo vietas, diegiant inovacijas bei technologijas gali užtikrinti tolygų ekonomikos augimą. SVV yra vienas svarbiausių ir regioninės politikos instrumentų, siekiant sumažinti išsivystymo netolygumus bei užtikrinti sėkmingą šalies ekonominę plėtrą. Todėl SVV skatinimas turi tapti prioritетine veikla, pagrįsta teisiniais instrumentais ir finansiniais ištekliais.

Anot N. Pačeso ir V. Puko (2002), galima išvelgti nedarbo lygio priklausomybę nuo SVĮ skaičiaus – mažiausio nedarbo regionuose 1000 gyventojų tenka didesnis SVĮ skaičius nei regionuose, kur nedarbo lygis yra didelis. Ekspertinė analizė parodė, kad nedarbo lygis dažniausiai yra didesnis tuose regionuose, kur savivaldos institucijos finansiškai neremia naujų SVĮ steigimąsi ir veikiančių SVĮ plėtros iš regioninių SVV skatinimo fondų arba neteikia paramos iš savivaldybių biudžeto lėšų. SVĮ skaičius turi tiesioginę įtaką bendrojo vidaus produkto (BVP) kūrimui, taigi lemia ekonominę, socialinę teritorinio vieneto ir šalies situaciją. Mažiausią santykinį SVĮ skaičių turinčios apskritys atitinkamai turi ir vienus mažiausių BVP/1 gyv. rodiklius. Tendencija yra aiški – SVĮ ir jų koncentracijos lygis yra „sveikos“ ekonomikos rodiklis. Kalbant apie SVĮ pasiskirstymą pagal darbuotojų skaičių, galima pasakyti, kad daugiausia mikroįmonių yra mažai urbanizuotose apskrityse, pvz. 2000 m. Marijampolės ir Utenos apskrityse daugiau nei 17% įmonių neturėjo samdomų darbuotojų, t.y. veiklą vykdė savininkų ir jų šeimos narių pastangomis. Tai rodo, kad tokios įmonės steigiasi dėl socialinių priežasčių, žmonės patys sau kuria darbo vietas. Tačiau tokios įmonės yra labai pažeidžiamos, todėl labai svarbu SVĮ skatinimas ir rėmimas tokiuose regionuose.

Kaip teigia, N. Pačėsas ir V. Pukas (2002), įvertinant SVV svarbą mūsų šaliai bei regionų plėtrai galima daryti tokias išvadas:

- Smulkių ir vidutinių įmonių steigimasis ir jų veiklos skatinimas yra šalies ekonomikos augimo pagrindas, o tuo pačiu – viena iš regionų plėtros bei vystymo sąlygų.
- Vienas iš pagrindinių trūkumų, stabdančių tolygią smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Lietuvoje yra nevienodas šio ūkio sektoriaus išsivystymas skirtinguose regionuose – smulkių ir vidutinių įmonių skaičius ir didžiausia BVP dalis sukuriama tik Vilniaus ir Kauno apskrityse.
- Nors egzistuoja daugybė smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus skatinimo priemonių, ne visi verslo subjektai dėl įgūdžių ir informacijos stokos geba jomis pasinaudoti, todėl SVV sektoriaus veiklos efektyvumas mažėja bei auga regionų išsivystymo lygio skirtumai.
- Tolygi regionų ekonominė plėtra gali būti užtikrinama skatinant verslumą mažiau išsivysčiusiuose regionuose. Naujai įsteigtos smulkios ir vidutinės įmonės ženkliai prisidėtų prie ekonominių rodiklių augimo. Taip pat būtina skatinti užsienio kapitalo investicijas, kurios padėtų spręsti su užimtumu susijusias problemas.
- Siekiant SVV sektoriaus veiklos efektyvumo, svarbu racionaliai naudoti teisinius, finansinius išteklius, skatinti inovacijų, naujų technologijų diegimą tam, kad smulkios ir vidutinės įmonės taptų konkurencingesnės.
- Svarbu skatinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą. Tokiu būdu mažėtų darbo jėgos migracijos srautai bei būtų sprendžiamos nedarbo ir gyventojų užimtumo problemos probleminiuose regionuose.

Pagrindiniai verslo politikos prioritetai tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu yra: verslumo ir įgūdžių skatinimas, SVĮ galimybių patekti į rinkas gerinimas, biurokratijos mažinimas, SVV augimo potencialo didinimas, dialogo bei konsultacijų stiprinimas ir būtinybė visada atsižvelgti į SVV interesus bei poreikius, skatinti ne tik naujų įmonių steigimą, bet ir sudaryti palankias sąlygas jau esamų sėmingai veiklai vykdyti. Šie prioritetai reikalauja iš valdymo institucijų reguliariai nagrinėti dinamiškai kintančias verslo sąlygas ir jų poveikį rinkos dalyviams, numatyti būdus bei priemones verslo sąlygų gerinimui. Lietuvos Respublikos (LR) Vyriausybei įgyvendinant Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros programą svarbu palaikyti ryšį su šalies verslininkais, žinoti verslininkų nuomonę apie šiandieninę verslo aplinką, esančias problemas bei spręstinus klausimus. (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009).

SVV reikšmė ir indėlis į šalies ūkį kasmet didėja, tačiau šiame verslo sektoriuje vis dar lieka daug problemų. Keičiantis ekonominėms sąlygoms, keičiasi ir verslininkų įvardijami trukdžiai verslo plėtrai. Jei 2001 m. verslo subjektai dažniausiai nurodydavo, kad verslo plėtrai labiausiai trukdo maža perkamoji galia, dideli mokesčiai ir apyvartinių lėšų trūkumas, 2005 m. – dideli mokesčiai ir didelė konkurencija, tai 2007, kaip ir 2008 m. viena svarbiausių įvardijamų problemų – kvalifikuotų darbuotojų trūkumas. (Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, Smulkusis ir vidutinis verslas, 2009) Plačiau SVV plėtros kliūčių tyrimai aptariami kitame skyriuje.

Kaip žinoma mūsų šalyje, jau nuo 1990 m. privatizuojant daugelį valstybės įmonių, o gyventojams kuriant savo verslą, taip pat aktyvi verslininkų veikla sąlygojo privataus verslo plėtrą ir išitvirtinimą Lietuvos ekonomikoje. SVV sektoriaus reikšmė Lietuvos ekonomikai nuosekliai auga. Smulkios ir vidutinės įmonės yra ypač svarbios pereinamojo laikotarpio ekonomikai. Jos sudaro pagrindinę bendro šalies įmonių skaičiaus dalį, nes vyksta privatizavimas, įmonės restruktūrizuojamos, kuriamos naujos įmonės, stambios įmonės skyla į smulkesnes ir pan. Tai dėsningas rinkos ekonomikos pertvarkos procesas.

Apibendrinant galima pasakyti, kad ne tik dabartinės krizės sąlygomis, kai taip sumažėjo įplaukos į biudžetą, bei bedarbystė ir emigracija tapo ypač aktualios problemos, bet ir kai ekonomika nėra smukimo stadijoje, turėtų būti atkreipiamas ypatingas dėmesys į verslo gerinimo sąlygas. Kai vyksta permainos, SVV gali lengviau adaptuotis, nes yra lankstesnis už stambų verslą, ženkliai prisideda didinant užimtumą, be to, smulkių įmonių kapitalas yra mažesnis ir permainos padaro mažiau nuostolių.

1.2. SVV samprata Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir užsienio šalyse

Savaime suprantama, kad kalbant apie SVV reikšmę ekonomikai, labai svarbu išsiaiškinti smulkiojo ir vidutinio verslo sampratą. Trumpai apžvelgsime kaip SVV apibūdina Lietuvos bei užsienio ekonominės literatūros autoriai, bei kokius kriterijus turi tenkinti būtent smulkus verslas.

Įvairiose šalyse SVV apibūdinamas skirtingai. Dažniausiai valstybių įstatymuose nustatyti kriterijai, kuriais apibrėžiamas SVĮ yra darbuotojų skaičius; balanso suma – bendra įmonei priklausančio turto suma, įskaitant grynus pinigus, žaliavų ir prekių atsargas, žemę, įrengimus ir kitus resursus; nuosavos lėšos arba bendra investuotojų kapitalinių įdėjimų vertė; metinės įplaukos už realizuotą produkciją ar paslaugas; valdymo nepriklausomumas.

V. Baniėnė ir S. Stoškus (1994) nurodo, kad biznį galima laikyti arba stambiu, arba smulkiu – viskas priklauso nuo to, kokį kriterijų pasirinksite. Plačiausiai taikomi tokie kriterijai:

- Balanso suma – bendra įmonei priklausančio turto suma, įskaitant grynus pinigus, žaliavų ir prekių atsargas, žemę, įrengimus ir kitus resursus;
- Nuosavos lėšos – bendra investitorių kapitalo įdėjimų vertė. Akcinėse bendrovėse investitoriais paprastai būna akcininkai, perkantys akcijas, kreditoriais – tie, kas skolina pinigus ar suteikia kreditą;
- Metinės įplaukos už realizuotą produkciją;
- Dirbančiųjų skaičius.

V. Sūdžius (2001) teigia, kad paprastai, plėtojantis verslui, sąlygos, kurias turi tenkinti SVV, išryškėja pačios. Tačiau šios sąlygos laikomos savaimė suprantamomis ir negali būti tapatinamos su įstatymų įteisintais SVĮ apibrėžimais. Jais remiantis tik išaiškinama smulkaus ir vidutinio verslo samprata.

E. Bartkus, R. Piktytis (2007) pateikia tokius kriterijus, naudojamus verslo dydžiui matuoti:

- Darbuotojų skaičius;
- Pardavimų apimtys;
- Aktyvų (turto) dydis;
- Draudimas;
- Indėlių apimtis.

D. Steinhoff (1982) teigia, kad smulkus verslas turi tenkinti du iš keturių kriterijų: įmonės valdymas yra nepriklausomas, o vadovas paprastai yra ir savininkas; sutelktas kapitalas nuosavybės teise priklauso vienam asmeniui ar nedidelei žmonių grupei; įmonės veikimo sritis daugiausia vietinė; įmonės dydis (pagal darbuotojų skaičių, pardavimų apimtį, ar kt.), palyginus su kitomis ta pačia veikla užsiimančiomis įmonėmis, yra mažas.

D. Stokes (1992) išskiria tris smulkaus verslo charakteristikas: įmonei vadovauja jos savininkas; įmonė turi mažą rinkos dalį; įmonės valdymas yra nepriklausomas.

Lietuvoje SVV subjektų samprata apibrėžta Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme, kurio nauja redakcija įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d. Įstatymas apibrėžia SVV subjektus, jiems taikomas paramos formas ir kitas šiam verslui svarbias nuostatas. Pagal šį įstatymą, SVV subjektas yra labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė, atitinkanti šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas, ar verslininkas, atitinkantis šio įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas. (3 lentelė) (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, smulkusis ir vidutinis verslas, 2009).

Smulkią ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas Lietuvoje

SVV įmonės	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos / turto balansinė vertė	Savarankiškumas
Vidutinė įmonė	mažiau kaip 250	metinės pajamos neviršija 138 mln. Lt. arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 93 mln. Lt.	yra savarankiška
Maža įmonė	mažiau kaip 50	metinės pajamos neviršija 24 mln. Lt. arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 17 mln. Lt.	yra savarankiška
Mikro įmonė	mažiau kaip 10	metinės pajamos neviršija 7 mln. Lt. arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 5 mln. Lt.	yra savarankiška

Šaltinis: Smulkią ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

Europos Sąjungos (ES) valstybės kiekviena skirtingai apibrėžia smulkias ir vidutines įmones. Žinoma, vienas populiariausių kriterijų SVV apibrėžti yra įmonės dirbančiųjų skaičius. Šio kriterijaus privalumas yra paprastumas. Jį taiko Italija, Prancūzija, Švedija. Tačiau objektyviausiai smulkias ir vidutines įmones apibūdina šie kriterijai: metinė apyvarta ir kapitalo dydis. Apyvartos kriterijus taikomas Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje. Kai kuriais atvejais atsižvelgiama į priklausomybę konkrečiai ūkio šakai ar į kitas charakteristikas. Smulki įmonė apibrėžiama kaip turinti palyginti nedidelę rinkos dalį, valdoma paties savininko, o ne formalios struktūros, ir nėra stambios korporacijos dalis. (Statistikos tyrimai, 2002).

Anot A. Savanevičienės (2000), įmonių klasifikacijos skirtumai atskirose šalyse tapo nesusipratimų ir neaiškumų priežastimi, kai norima padėti įmonėms, tačiau nėra bendro standarto. Kaip žinoma, Europos komisijai rekomendavus nuo 1998 m. sausio 1 d. įsigaliojo bendri SVV kriterijai visoms Europos Sąjungos narėms:

- Mikroįmonė – tai įmonė, kurioje dirba ne daugiau kaip 10 darbuotojų, neatsižvelgiant į apyvartą.
- Smulki įmonė – tai įmonė, kurioje dirba iki 50 darbuotojų, metinė apyvarta neviršija 7 mln. eurų arba balansinė turto vertė sudaro iki 5 mln. eurų, ne daugiau kaip 25 procentai įmonės kapitalo arba balsavimo teisę suteikiančių akcijų priklauso kitai įmonei, neatitinkančių SVV įmonėms keliamų reikalavimų.
- Vidutinė įmonė – tai įmonė, kurioje dirba iki 250 darbuotojų, metinė apyvarta neviršija 40 mln. eurų, arba balansinė turto vertė sudaro ne daugiau kaip 27 mln. eurų, ne daugiau kaip 25 procentai įmonės kapitalo arba balsavimo teisę suteikiančių akcijų priklauso

kitai įmonei, neatitinkančiai SVV įmonėms keliamų reikalavimų. (Statistikos tyrimai, 2002).

Kaip matome, pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos (EK) rekomendaciją (pradėta taikyti 2005 m. sausio 1 d.) SVĮ apibūdina šie kriterijai: įmonės darbuotojų skaičius, metinė apyvarta arba balansinė turto vertė ir įmonės savarankiškumas (4 lentelė). Ši EK SVĮ samprata yra rekomendacinio pobūdžio, tačiau ji tampa privaloma, kai kalbama apie valstybės paramą SVV, siekiant išvengti konkurencijos pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu.

4 lentelė

Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją

SVV įmonės	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos arba	Turto balansinė vertė
Vidutinė įmonė	< 250	= 50 mln. EUR	= 43 mln. EUR
Maža įmonė	< 50	= 10 mln. EUR	= 10 mln. EUR
Mikro įmonė	< 10	= 2 mln. EUR	= 2 mln. EUR

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

Užsienio valstybių SVĮ apibrėžimai pagal veiklos sritį yra labai skirtingi. Tai, žinoma priklauso ir nuo šalies dydžio, politinės, ekonominės šalies situacijos. Pavyzdžiui, Norvegijoje maža laikoma įmonė turinti 20 darbuotojų, daugumoje Europos šalių – 50 darbuotojų, o JAV – 250 darbuotojų. (K.Lukoševičius, 2002).

Įdomu, kad Jungtinių Amerikos Valstijų „Smulkaus Verslo Administracija“ (SVA) yra nustatę dydžio standartus, kurie nulemia teisę gauti paskolą iš SVA arba teisę dalyvauti valstybės skelbiamuose konkursuose. SVA išleistame standartų rinkinyje kai kurie standartai nurodomi kaip darbuotojų skaičius, kiti – kaip pardavimų apimtis. Viršutinė dydžio riba paslaugų ir mažmeninės prekybos srityse, kur dominuoja smulkios įmonės paprastai yra 3,5 mln. JAV dolerių. O gamyboje ir kalnakasyboje, pagal SVA standartus, kompanija, kurioje dirba iki 500 žmonių yra laikoma smulkia. (E.Bartkus, 2007).

Įmonės dydis, priklausantis nuo darbuotojų skaičiaus yra sąlyginis. Pavyzdžiui, Vokietijoje maža įmone laikoma tokia, kurioje dirba 1-49 darbuotojai, o Austrijoje mažoje įmonėje turi dirbti ne daugiau kaip 1-9 darbuotojai.

Vertėtų atkreipti dėmesį į labai mažas įmones (mikroįmones), ir tarkim, jeigu įmonėje dirba tik jos steigėjai ir šeimos nariai, joms teikti specialią paramą, pvz. neapmokestinti dalies deklaruojamų pajamų ir taikyti kitas lengvatas, kad kuo mažiau tokių įmonių kentėtų dėl biurokratinių kliūčių bei

mokesčių naštos. Daugelis mikroįmonių, arba galima sakyti, šeimos įmonių, yra priklausomos nuo didelių kompanijų, yra jų tiekėjos. Todėl reikia galvoti kaip mažinti pavėluotų mokėjimų atvejų skaičių, kuris gali lengvai sužlugdyti mikroįmonę. Tokių liūdnų pavyzdžių netrūksta dabartinės finansinės krizės akivaizdoje.

Smulkių ir vidutinių įmonių sampratą ir plėtotę Lietuvoje reglamentuojantys įstatymai.

Lietuvos Respublikos Konstitucija nustato, jog tautos ūkio pagrindą sudaro asmens, turinčio įteisintą privačią nuosavybę, laisva ir iniciatyvi ūkinė veikla. SVV steigimą ir veiklą Lietuvoje tiesiogiai reguliuoja virš 300 norminių teisinių dokumentų, veiklą kontroliuoja nuo 25 iki 50 įstaigų ir tarnybų. Mažosios įmonės Lietuvoje pradėtos registruoti nuo 1992 m. pradžios. Jei 1992 m. vid. mažųjų įmonių statusą turėjo apie 20 tūkst. įmonių, tai per kitus trejus metus jų padvigubėjo. 1992 m. įsigaliojo Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymas (Žin., 1992, Nr. 2-20), kuris apibrėžė mažosios įmonės sampratą ir mažųjų įmonių veiklos skatinimo pagrindus, iš jų ir mokesčių lengvatas. 1995 m., priėmus Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymo pakeitimo įstatymą (Žin., 1995, Nr.35-859), mažosios įmonės samprata buvo apibrėžta vadovaujantis dviem kriterijais – bendru darbuotojų skaičiumi ir bendrųjų pajamų (įplaukų) per metus dydžiu (J.Matekonienė, Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtotės strategija, 2002).

Naujame SVV plėtos įstatymo pakeitime 2002 m. pateiktas naujas smulkaus ir vidutinio verslo subjektų apibrėžimas. Kriterijai, kuriais remiantis apibrėžiami smulkaus ir vidutinio verslo subjektai, suderinti su Europos Sąjungos kriterijais, taikomais smulkioms ir vidutinėms įmonėms, ir numato reikalavimus ne tik darbuotojų skaičiui, bet ir įmonės maksimalioms metinėms pajamoms arba turimam turtui bei įmonės savarankiškumui. EK siūlomas apibrėžimas grindžiamas keliais kriterijais: darbuotojų skaičiumi, nepriklausomumu, apyvarta ir įmonės balansine verte. Lietuvai stojant į Europos Sąjungą, ES būtinai rekomendavo teisės nuostatas, reglamentuojančias smulkiojo ir vidutinio verslo plėtotę, perkelti į nacionalinę teisę, teikti valstybės pagalbą smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams bei kontroliuoti šią pagalbą laikantis Europos sutarties reikalavimų.

Galima pažymėti, kad Lietuvoje SVĮ nėra pakankamai įvertinamos, kaip efektyvi priemonė įveikti krizę. Nors žinoma, kad SVV padeda ekonomikai greitai keistis. Prognozuojama, kad Lietuvos ūkis atsinaujins 2011 m., smarkiai sumažėjus bendrajam vidaus produktui, Vyriausybė vis labiau atsižvelgia į SVV ir sąlygas jam gerinti. Tačiau tai daugiausiai lieka tik diskusijos, o verslininkai metai iš metų skundžiasi nepakankamai geromis verslo sąlygomis bei yra nepatenkinti šalies Vyriausybės darbu. O, kaip žinoma, Vyriausybės politika, nuostatos ir reguliavimas daro didelę įtaką SVV. Nuolatiniai, norminių aktų pasikeitimai, įvairūs Vyriausybės draudimai, apribojimai, nepastovi verslo administravimo teisinė bazė didina bankroto tikimybę bei SVV kūrimasi ir plėtrą.

1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo privalumai ir trūkumai

Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) pasižymi tam tikra specifika, kuri turi įtakos tiek bet kurios šalies ūkiui, ekonomikos vystymuisi, tiek atskiro individo gyvenime, kuris nusprendžia kurti nuosavą verslą. Būtent smulkaus verslo privalumai ir suteikia tvirtą pagrindą SVV plėtrai, kas palankiai veikia rinkos ekonomiką, stiprina ekonominius santykius tarp Europos Sąjungos ir kitų šalių.

J. Vijeikis ir A. Makštutis (2009) pastebi daug SVV privalumų, jie teigia, kad labai dažnai SVV įmonės pradeda diegti naujus gamybos procesus ir pateikia į rinką konkurencingą produktą, o jas vėliau globalios ekonomikos mastu perima didelės įmonės. SVV įmonės turi lemiamą įtaką kuriant naujas darbo vietas. Šioms įmonėms nebūtinai didelis investicinis turtas, jos greitai reaguoja į nacionalinės ir ES rinkos pokyčius, taip sudarydamos konkurenciją atskiroms veiklos rūšims didelėse įmonėse. SVV įmonės – ES narių valstybių ekonomikos pagrindas. Būtent šios įmonės sukuria tūkstančius naujų darbo vietų europiečiams ir sąlygoja daugelį ekonominių permainų. Teigiama, kad SVV įmonės pajėgios greičiausiai prisitaikyti prie paklausos ir pasiūlos sąlygų. Šios įmonės pirmosios keičia veiklos apimtį, yra labai novatoriškos, greitai reaguoja į vartotojų poreikių tenkinimą. Jos pirmosios atranda naujus rinkos segmentus, juos įsisavina, o ten tik vėliau patenka stambių organizacijų produktai. Keičiantis gyventojų skaičiui ir ekonominei aplinkai, SVV orientuojasi į naujų darbo vietų kūrimą. Statistiniai duomenys rodo, kad SVV įmonių indėlis į įdarbinimo plėtrą yra pats didžiausias. SVV įmonės per pirmus trejus metus sukuria apytiksliai 3-7 naujas darbo vietas, po penkerių metų – vidutiniškai 3-8 darbo vietas. SVV įmonės – labai svarbios valstybės ir visuomenės darniai raidai, nes jos sparčiai gerina užimtumą šalyje.

Anot E. Bartkaus (2005), pagrindiniai SVV privalumai yra mažas kapitalo poreikis, palanki šeimininio verslo forma, greitas reagavimas į rinkos pokyčius, naujų ir dažnai geresnės kokybės produktų ir paslaugų teikimas, efektyvi specialistų kvalifikacijos kėlimo galimybė. Visi šie veiksniai leidžia SVV sėkmingai konkuruoti tarpusavyje bei su didelėmis įmonėmis. Taip pat mažos ir vidutinės įmonės sudaro konkurenciją didelėms valstybinėms įmonėms, taip pat aptarnauja stambias įmones.

Smulkus ir vidutinis verslas atlieka daugelį funkcijų, kurių ekonomiškai negali atlikti stambios kompanijos. SVV gali ir naudojami žmogaus išteklius, kurie kitame versle liktų nepanaudoti. Pripažintas šios kategorijos įmonių gebėjimas operatyviai reaguoti į poreikių ir technologijų pokyčius, taip pat SVV savybė diegti ir plėtoti naujus veiklos procesus, kuriuos vėliau pamažu perima stambios kompanijos. SVV yra sveikos konkurencijos garantas vartotojų naudai, kadangi naujų įmonių atsiradimas koncentruotose rinkose užtikrina prekių ir paslaugų įvairovę, kokybę ir kainų kritimą. Taip pat daugelis smulkių įmonių sėkmingai veikia būtent dėl savo sugebėjimo pastebėti ir patenkinti

specialus vartotojų poreikius. Pastebima, kad dėl SVV plėtros auga ir taip vadinama komercinė kultūra. Tai reiškia, kad šalyse su išsivysčiusia rinkos ekonomika vis dažniau verslas suprantamas kaip karjera ir reali alternatyva profesijai arba darbui didelėse neasmensinėse organizacijose. Atsiranda savęs įprasminimo, kūrybiškumo galimybė (Statistikos tyrimai, 2002).

Kaip teigia E. Bartkus ir R. Piktys (2007), smulkios įmonės pasižymi tam tikromis savybėmis. Jos sukuria naujas darbo vietas, platina ir įveda inovacijas, skleidžia konkurenciją, padeda didelėms organizacijoms, efektyviai gamina prekes ir teikia paslaugas.

Pasak V. Baniene ir S. Stoškų (1994) smulkaus verslo privalumai yra:

- Finansiniai aspektai;
- Inovacijos;
- Stambaus verslo priklausomybė nuo smulkių verslininkų;
- Naujų darbo vietų kūrimas.

Kaip smulkaus verslo trūkumus šie autoriai išskyrė įmonės sukūrimo paprastumą bei verslo laisvę, kas gali reikšti ne tik sėkmę, bet ir žlugimą. Tai reiškia, kad dauguma verslininkų bankrutuoja dėl nekompetetingumo ir valdymo patirties trūkumo.

Kaip pastebi A. Savanevičienė (2000), nors SVV būdingas lankstumas, greita reakcija, tačiau jos neturi didelėms įmonėms būdingų privalumų, visų pirma finansinių ir gamybinių pajėgumų.

V. Sūdžius (2001) pateikia beveik identiškus SVV bruožus: t.y.: naujų darbo vietų kūrimą, komercinį lankstumą, stambaus verslo priklausomybę, inovacijas bei finansinius aspektus. Be išvardytų dar pridėdama, kad smulkus verslas pasižymi veiklos organizavimo formų unikalumu, netradicinėmis prekių pateikimo formomis, sudarant nedidelius, bet perspektyvius projektus, taupiai naudojant lėšas pagrindiniuose jų diegimo etapuose. Smulkus verslas taip pat didina negausių vietos gamtos išteklių panaudojimo galimybes, nes sugeba juos perdirbti ir panaudoti. Visa tai rodo, kad smulkus verslas pasižymi veiklos įvairove, siekia patenkinti visų prekių ir paslaugų vartotojų poreikius, daryti įtaką šalies ekonomikai.

Anot E. Bartkaus (2005), pagrindiniai SVV privalumai išryškėja tokiuose procesuose:

- Naujų darbo vietų kūrimo;
- Naujų produktų, paslaugų kūrimo;
- Stambių kompanijų poreikių patenkinimo;
- Aprūpinimo specializuotais produktais (paslaugomis);
- Efektyvesniu išteklių panaudojimu.

Žmones užsiimti verslu skatina įvairiausios priežastys, dažniausiai tai verslo teikiami privalumai. Pagrindiniai jų, žinoma, pelnas, nepriklausomybė ir gyvenimo būdas, teikiantis pasitenkinimą. Tačiau reikia paminėti, kad smulkus verslas turi ne tik privalumų, bet ir trūkumų: norint pradėti verslą reikia įdėti daug alinančio darbo ir energijos. Dažnai valdymo našta tampa verslininkų šeimų irimo priežastimi. Taip pat verslo žlugimo galimybė yra nuolatinė grėsmė. Taigi verslo trūkumais arba antimotyvacija galima laikyti netikrumą, padidėjusią riziką, nuolatinį aplinkos stebėjimą ir prisitaikymą prie jos, įtampą, grėsmę viską prarasti, kartais visišką laisvalaikio atsisakymą, draugų, šeimos praradimą ir pan.

Kaip teigia E.Bartkus ir R.Piktys (2007), žiūrėti į verslą reikia realistiškai, tačiau ne per daug pesimistiškai, nes sėkmės atvejų vis dėlto yra daugiau nei žlugimo. Neseniai atlikti tyrimai, kurie rėmėsi Registrų Centro duomenų baze parodė, kad naujai įsisteigusių ir išlikusių įmonių skaičius yra kur kas didesnis negu buvo įsivaizduojama. Šis tyrimas parodė, kad 40% naujų įmonių sugeba išlikti šešerius ar daugiau metų. Taip pat dauguma užsidarančių firmų, daro tai savanoriškai ir kreditoriai dėl to nepatiria jokių nuostolių.

Reikia paminėti, kad nors SVV yra lankstesnės nei stambios kompanijos, greičiau prisitaiko prie besikeičiančių rinkos sąlygų, patiria mažiau nuostolių nesėkmės atveju, nes jų kapitalas nėra didelis, bet būtent dėl savo „mažumo“ ir ribotų išteklių SVV negali lygiomis sąlygomis konkuruoti su stambiomis kompanijomis. Todėl visose išsivysčiusiose šalyse yra labai svarbi vyriausybės parama, kad SVV galėtų būti visaverčiais konkurencijos subjektais. (Statistikos tyrimai, 2002).

1.4. Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui mito teorinė analizė

Daugeliui gali kilti klausimas, kodėl būtent SVV taip reikalinga valstybės parama bei išskirtinės sąlygos. Kodėl šiuo aspektu mažiau dėmesio susilaukia stambus verslas? Tačiau nors smulkus verslas pagal savo tikslus nesiskiria nuo stambaus verslo, bet dėl „mažumo“ SVV sunkiau išsilaikyti, būtent todėl valstybės savo įstatymuose ir nustato kriterijus, pagal kuriuos smulkios įmonės atskiriamos nuo stambių ir taip galima smulkiasias apsaugoti nuo žlugimo. Taigi SVV plėtra neįmanoma be valstybės paramos, tuo smulkiosios įmonės ir jų problemos skiriasi nuo stambiųjų.

SVV plėtojimas – viena pagrindinių sąlygų spręsti daugelį esminių šiuolaikinės socialinės ir ekonominės raidos problemų. SVV plėtrai reikia aktyvios inovacinės veiklos, kuri leidžia modernizuoti gamybos ir paslaugų teikimą, tobulinti kuriamus produktus ir technologijas, taip pat būtina efektyvi valstybės paramos ir skatinimo SVV politika. (E.Bartkus, 2005).

Anot A. Savanevičienės (2000), egzistuoja du principiniai požiūriai į smulkaus verslo vystymąsi ir valstybės vaidmenį šiame procese:

- Įvairios lengvatos nesuderinamos su rinkos dėsnių funkcionavimu. Dėl „šiltnamio“ sąlygų susiklosto nenatūralūs ūkinių vienetų santykiai, neužtikrinama konkurencija, neskatinama tobulėti. Todėl valstybės kišimasis yra nepageidaujamas. Tokios nuomonės laikosi laisvosios rinkos specialistai. Pagal šį požiūrį SVV turi rasti savą terpę. Tai dažniausiai būna tokios rinkos nišos, kurios didelėms įmonėms yra nepatrauklios dėl mažų gamybos apimčių ir pan.
- Smulkiam ir vidutiniam verslui turi būti sudaromos išskirtinės sąlygos. Į šį požiūrį vis labiau atsižvelgiama. Tačiau tai turi būti daroma atsižvelgiant į šalies ar regiono sąlygas.
- A. Savanevičienė išskiria ir tarpinį variantą, kai valstybė nesikiša į rinkos reguliavimo procesus, tačiau sudaro sąlygas verslo plėtrai. Ji akcentuoja palankių sąlygų įmonių kooperavimui sudarymą. Išskiriamas stambaus ir smulkaus verslo kooperavimas – kaip viena iš smulkaus verslo rėmimo formų. Toks bendradarbiavimas vyksta abipusės naudos pagrindais. Galimas ir SVV įmonių kooperavimas tarpusavyje.

Anot žymaus rinkos ekonomikos analitiko Dž.K.Horno SVV plėtra nėra įmanoma be valstybės palaikymo ir paramos. Smulkių įmonių problemos nėra tokios pačios kaip stambiųjų, be to SVĮ turi problemų patekti į finansines rinkas. Dž.K.Horno nuomone, būtina kurti valstybės inicijuojamas SVV paramos organizacijas, kurios teiktų finansinę, techninę ir kitokią paramą. (SVV Lietuvoje ir Vidurio Europoje, 2002).

Pasak D.Štreimikienės, R.Dapkaus ir G.Šivicko (2007), smulkus ir vidutinis verslas pasižymi tam tikromis savybėmis, kurios parodo, kad SVV reikalinga atitinkama valstybės paramos politika. Vadinasi šie autoriai laikosi, antrojo, jau minėto požiūrio, kad SVV turi būti sudaromos išskirtinės sąlygos. Valstybės, remdamos SVV gauna nemažą naudą, t.y. didėja rinkos konkurencingumas, užimtumas, sprendžiamos kitos socialinės ir ekonominės problemos. Svarbiausios politikos priemonės, būtinos SVV konkurencingumui padidinti yra SVV finansavimo galimybių didinimas, lengvatinių sąlygų įeiti į tarptautinę rinką sudarymas, priėjimo prie informacinės infrastruktūros užtikrinimas, galimybių SVV įmonėms jungtis į klasterius, diegti inovacijas, naujas technologijas, skatinti atprenerystę, mokyti personalą sudarymas. Finansinė parama yra svarbi visose smulkaus ir vidutinio verslo veiklos stadijose. Veiklos pradžioje susiduriama su pradinio kapitalo stoka, vėliau atsiranda poreikis gauti papildomą finansavimą apyvartinėms lėšoms, investicijoms. Dažnai dėl finansinių išteklių stokos SVĮ sunku samdyti kvalifikuotą darbo jėgą. Daugelio įmonių vadovai nėra linkę investuoti į darbuotojų mokymą ir jų kvalifikacijos kėlimą, nes bijo prarasti darbo jėgą dėl emigracijos

ar kitose įmonėse mokamų didesnių atlyginimų. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama SVV išteklių formavimo problema. Išskiriami keli su išteklių formavimu susiję aspektai: nėra gamybos masto ekonomijos, mažos kiekio nuolaidos gavimo galimybės, finansavimo, darbo jėgos samdymo ir informacijos ribotumo problemos.

SVV, norėdamos gauti kreditą, patiria sunkumus ir finansinėse institucijose. Čia reikalaujama, kad klientai pateiktų išsamius finansinius dokumentus, o SVĮ, pateikusios informaciją apie savo finansinius rodiklius susiduria su užstato reikalavimais, didelių palūkanų nustatymu. Taigi dėl mažų veiklos apimčių ir didelės veiklos rizikos, daugelis šių įmonių negali patenkinti kreditorių keliamų reikalavimų. O norint padidinti įmonės veiklos apimtį, reikia papildomų apyvartinių lėšų. Toliau plėtojant veiklą įmonės susiduria su investavimo problemomis, taigi finansavimas yra aktualus visą įmonės gyvavimo laiką. (D. Štreimikienė, 2007).

Įvairiose įmonių gyvavimo stadijose, keičiasi ir SVV paramos poreikis. Pačioje anksčiausioje, įmonės steigimo stadijoje, SVV dažniausiai reikia įvairių verslo paramos paslaugų: finansinių, organizacinių, konsultacinių ir kt. Augimo stadijoje SVV išsiplečia nuo mikro iki smulkaus verslo, įdarbinančio daugiau nei 10 asmenų. Ši stadija yra kritinė, nes būtent joje žlunga dauguma įmonių. Vidutiniškai 50 proc. prekybos įmonių per penkerius metus po įsteigimo nutraukia savo veiklą. Svarbiausiomis paramos priemonėmis tampa pagalba sukaupti lėšų investicijoms, valdymo įgūdžių gerinimas ir pan. Brandos fazėje įmonės išsiplečia iki vidutinės. Šioje stadijoje parama tampa sudėtingesnė ir apima konsultacines paslaugas apie vertybinių popierių biržas, eksportą ir pan. Lyginant su steigimosi stadija, brandos stadijoje padidėja nematerialių paslaugų poreikis. (D. Štreimikienė, 2007).

Smulkių ir vidutinių įmonių kūrimas yra bendras visos Europos bruožas. Dėl to labai svarbu, kad ne tik ES institucijos, bet ir ES valstybių narių vyriausybės gerai suvoktų ir numatytų priemones SVV įmonėms remti bei didinti jų konkurencingumą.

ES šalyse reiškiasi dvi SVV skatinimo politikos tendencijos:

- Viena vertus, nuolat gerinama verslo teisinė ir ekonominė aplinka, mažinamas reguliavimas, liberalizuojamos verslo sąlygos, privatizuojamos valstybės teikiamos paslaugos ir funkcijos, reformuojama mokesčių sistema.
- Kita vertus, kuriamos naujos SVV finansinės paramos ir plėtros priemonės bei programos, skirtos skatinti SVV plėtrą ir didesnę konkurencingumą, naujų darbo vietų kūrimą ir regioninių skirtumų mažinimą tiesioginėmis subsidijuojamomis paskolomis ar mokesčių lengvatomis. (D. Štreimikienė, 2007).

Lietuvoje reikėtų skatinti tokias tendencijas kaip pavyzdžiui, noriai teikti kreditus įmonėms, kurios kredito pagalba ruošiasi įdiegti naujas technologijas, tobulinti produkciją arba kurti visiškai naują produktą.

Europos Komisija siūlo Vyriausybėms atkreipti dėmesį į SVV dėl daugybės mikro ir makro priežasčių, tokių kaip Tiesioginiai ryšiai su rinka ir aplinka; Paprasta steigimo, valdymo ir pasitraukimo iš rinkos tvarka; Trumpas gyvavimo ciklas; Dideli gamybos kaštai dėl nedidelių gamybos apimčių; Neturi pakankamai lėšų vykdyti mokslinius tyrimus ir pan. Ir makropriežasčių: smulkios įmonės – tai augančios ekonomikos požymis; Jos pritraukia dinamiškesnes žmones – verslininkus; Lanksčiau reaguoja į rinkos pokyčius; Didina konkurenciją ir t.t. Dėl šių priežasčių ES valstybės siekia sukurti vienodas, o kartais ir palankesnes konkurencijos rinkoje sąlygas pradedantiems smulkiems verslininkams.

Parama smulkiam ir vidutiniam verslui Europos Sąjungoje suprantama kaip intervenciniai veiksmai, kuriais siekiama padėti smulkioms įmonėms sėkmingai plėtoti verslą, reaguoti į rinkos pokyčius, pasinaudoti mokslo ir technikos naujovėmis ir sėkmingai konkuruoti rinkose. Europos Komisija pateikia konkrečią paramos priemonės sąvoką. Paramos priemonės apima platų viešųjų verslo paramos veikslių spektrą, kurį sudaro: paramos verslui paslaugos; netiesioginė parama, teikiama subsidijomis; programos, skirtos remti verslą, ir mokesčių lengvatos.

Parama neturi daryti įtakos konkurencijai bendrojoje rinkoje, valstybių narių tarpusavio prekybai. ES sutartyje numatyta, kad bendrajai rinkai neprieštarauja:

- pagalba, skirta regionų, kuriuose yra neiįprastai žemas gyvenimo lygis arba didelis nedarbas, ekonominei plėtrai skatinti;
- pagalba, skirta bendriems Europos interesams, svarbių projektų vykdymui skatinti, arba kurios nors valstybės narės dideliems ekonomikos sutrikimams atitaisyti;
- pagalba, skirta tam tikros ekonominės veiklos rūšių arba tam tikrų regionų ekonomikos sričių plėtrai skatinti, jei ji netrikdo prekybos sąlygų, taip, kad prieštarautų bendram interesui;
- pagalba, skirta kultūrai remti ir paveldui išsaugoti, jei tokia pagalba prekybos sąlygų ir konkurencijos Bendrijoje nepaveikia taip, kad prieštarautų bendram interesui;
- kitos pagalbos rūšys, kurios gali būti nurodytos Tarybos sprendimuose, priimtuose kvalifikuota balsų dauguma remiantis Komisijos pasiūlymu. (D. Štreimikienė, 2007)

Vyriausybės parama SVV yra labai svarbi, tačiau tinkamų išorinių sąlygų sudarymas negarantuoja sėkmės, išlieka pagrindinis smulkių įmonių trūkumas – „mažumas“. Tam nugalėti įmonės

imasi įvairių strategijų, kaip pvz. ieško rinkos segmentų, kur nėra stambių konkurentų, arba kooperuojasi. (A. Savanevičienė, 2000).

Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 4 straipsnyje numatytos tokios valstybės pagalbos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams formos:

- mokesčių lengvatos (jei jos nustatytos įstatymuose), rinkliavų lengvatos;
- finansinė parama: lengvatinių kreditų teikimas, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas, rizikos kapitalo investavimas į smulkias ir vidutines įmones, tam tikrų išlaidų (steigimo, tyrimų, garantijų mokesčių, kreditų draudimo įmokų, kokybės sertifikatų įsigijimo ir kitų išlaidų) kompensavimas, subsidijos darbo vietoms kurti;
- įmonių savininkų, įmonių organų narių bei darbuotojų konsultavimo, mokymo, kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo paslaugos lengvatinėmis sąlygomis;
- verslo inkubatorių, verslo centrų, technologinių parkų steigimas ir jų teikiamos paslaugos;
- Vyriausybės, apskričių viršininkų ar savivaldybių nustatytos kitos pagalbos formos (Lietuvos Respublikos Seimas, Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas).

Lietuvoje valstybė, skatindama verslą, taiko tokias mokesčių lengvatas: gyventojų pajamų mokesčio, nekilnojamojo turto mokesčio, pelno mokesčio, PVM, valstybinio socialinio draudimo įmokų, žemės mokesčio, privalomojo sveikatos draudimo įmokų lengvatas. Smulkiam ir vidutiniam verslui yra taikomos ir taip vadinamos viešosios paslaugos, t.y. informacijos, konsultacijų, mokymų, kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo, verslo pradžios, verslo planavimo, finansavimo šaltinių paieškos, personalo valdymo, inovacijų aktyvinimo, kooperacijos ir kt. Viešosios paslaugos teikiamos verslo inkubatoriuose, verslo informacijos centruose, mokslo ir technologijų parkuose. Šiuo metu Lietuvoje veikia 42 verslo informacijos centrai ir 6 verslo inkubatoriai. Trumpai tariant, Lietuvoje smulkiam ir vidutiniam verslui paramą teikia:

- Verslo informacijos centrai;
- Verslo inkubatoriai;
- Mokslo ir technologijų parkai;
- Lietuvos ekonominės plėtros agentūra;
- Viešoji įstaiga Lietuvos Respublikos verslo paramos agentūra;
- Viešoji įstaiga Lietuvos inovacijų centras.

Nuo 2009 m. paskolų palūkanos kompensuojamos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. SVĮ kompensuojama 50 proc. sumokėtų paskolų palūkanų, bet ne daugiau kaip 5 proc. metinių palūkanų. Tačiau paskolų palūkanos kompensuojamos tik tada, kai paskolos yra paimitos su INVEGA garantija.

2007 m. VŠĮ „Saulėtekio slėnis“ įkūrė pirmą Lietuvoje „Verslo angelų tinklą“, kuris skiria paramą, teikia konsultacijas, padeda rasti pažintis ir ryšius iniciatyviems verslininkams. „Verslo angelai“ – tai individualūs asmenys, kurie investuoja kapitalą ir perduoda žinias, patirtį įmonėms, turinčioms didelį augimo potencialą. SVV subjektai taip pat gali pasinaudoti ES struktūrinių fondų lėšomis. Norint pasinaudoti šiomis lėšomis įmonė turi pateikti projektą ir tik dalis projektų yra patvirtinama. Skiriami šie ES struktūriniai fondai: Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas ir Sanglaudos fondas (Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija „Kaip pradėti verslą?“, 2009).

Bankai teikia tokias finansavimo paslaugas kaip: paskolos, overdraftai, garantijos ir laidavimai, prekybos finansavimas, apsidraudimo nuo valiutų rizikos priemonės. Visame pasaulyje žinomos kredito unijos. Tai kooperatiniais pagrindais sukurta kredito įstaiga, teikianti paslaugas tik savo nariams. Kredito unijos nariai sudaro bendrą santaupų fondą, iš kurio paskolas vienas kitam, nustatydami sau priimtinas sąlygas. Kadangi dauguma kredito unijų sukurtos SVV atstovų, žemdirbių, ūkininkų iniciatyva, todėl dauguma kredito unijų išduodamų paskolų remia SVV. Lietuvoje kredito unijos pradėjo veikti nuo 1994 m. Jų šiuo metu Lietuvoje veikia apie 60. SVĮ veiklai finansuoti atidarytos lengvatinio kredito unijos iš ES Pasaulio banko, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Europos investicijų banko bei kitų užsienio valstybių bankų lėšų. Dažnai SVĮ nepakanka kapitalo plėtrai, o skolintis iš banko gana sudėtinga, todėl reikalingi papildomi finansavimo šaltiniai. Taigi SVĮ gali padėti rizikos kapitalo srityje vykdančią veiklą, t.y.: UAB „VB Rizikos kapitalo valdymas“, UAB „Šiaulių banko investicijų valdymas“, „Hanseatic Capital“ (dukterinė Baltijos ir Amerikos verslo fondo įmonė) bei Baltijos smulkių ir vidutinių įmonių fondai. Šie fondai įsigyja dalį finansuojamos įmonės akcijų ir prisiima didesnę įmonės veiklos rizikos dalį nei bankai, teikiantys paskolas. Į tokius fondus paprastai kreipiasi inovatyvios SVĮ, kurioms reikalingos investicijos technologiniams įrengimams įsigyti, naujoms gamybos linijoms paleisti ar didelė rizika pasižyminčiam verslui finansuoti. (E.Bartkus, 2007).

E. Bartkus (2007) išskiria tokias paramos smulkiam ir vidutiniam verslui formas Lietuvoje:

- Investicijų ir verslo garantijos (INVEGA);
- Verslo, eksporto ir pramonės skatinimo programos;
- Vietinių užimtumo iniciatyvų skatinimas;
- Užimtumo fondas;
- Savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai;
- Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra;
- Verslo inkubatoriai ir informacijos centrai.

Kaip žinoma, 2008 m. antrame pusmetyje pasaulyje, taip pat Europos šalyse, prasidėjo ekonominė finansinė krizė. Kai kuriose studijose nagrinėjama SVĮ priėjimas prie finansų, taip pat ekonominių ir kredito ciklų įtaka SVĮ finansiniam aprūpinimui. Pavyzdžiui, visiškai sutinkama, kad ekonominiai ciklai gali turėti didelės įtakos bankų skolinimui SVĮ. Kai ekonomika plečiasi, bankai pasirenka labai įvairius paskolų kriterijus ir prisiima visai kitokią riziką lyginant su ekonomikos stagnacijos laikotarpiu. Daroma prielaida, kad SVĮ labai jautrios kreditų rizikai, dėl savo didelės priklausomybės nuo bankų kreditų. Taigi labiausiai nukenčia firmos su silpna finansų struktūra, tokios ir yra SVĮ. Yra žinoma, kad įvairiose šalyse SVĮ susiduria su didelėmis problemomis, norėdamos gauti bankų kreditą. Taigi, keletas šalių smulkių įmonių asociacijų ekonominės krizės sąlygomis prašė papildomų politikos priemonių remiant SVĮ. Taigi, 2008 m. lapkričio mėn. EK paskelbė laikiną dokumentą dėl priėjimo prie finansų, dabartinės ekonominės finansinės krizės sąlygomis. Ypatingas dėmesys šiame dokumente skiriamas SVĮ: jame teigiama, kad tokios problemos gali paveikti ne tik siplnas, bet ir stiprias įmones. Žinoma, kad ypač SVĮ susiduria su didesnėmis problemomis prieiti prie finansų, gauti kreditą, nei didelės įmonės. Tokia situacija gali stipriai paveikti ne tik „sveikas“ įmones, bet ir visą ES ekonomiką, darnus vystymasis ir kiti Lisabonos strategijos aspektai gali būti užlaikyti arba visai neįvykdyti. SVĮ yra labai svarbios visai Europos ekonomikai, ir jų finansinės situacijos gerinimas turi labai teigiamos įtakos ir didelėms įmonėms, tokių būdu ilgesniame periode būtų gerinamas ekonomikos augimas ir modernizacija. (Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises, 2009).

Apibendrinant galima pasakyti, kadangi SVV įmonių augimas tiesiogiai įtakoja šalies ekonomiką, parama SVV yra prioritetas tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu. Kiekvienos šalies Vyriausybė privalo atsižvelgti į SVV interesus bei poreikius, stengtis, kad šalies ekonomikoje stambios ir smulkios įmonės viena kitą papildytų.

1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys

Šiandieninėje ekonominėje literatūroje egzistuoja įvairiausių nuomonių nuo ko priklauso SVV vystymasis arba plėtra. Įvairūs autoriai pateikia skirtingas klasifikacijas bei empiriniuose tyrimuose atskleidžia veiksnius, darančius didžiausią įtaką SVV plėtrai. Paprasčiau tariant, pateikia svarbiausias problemas su kuriomis susiduria SVV.

Anot E. Bartkaus ir R. Pikčio (2007), dauguma smulkaus ir vidutinio verslo atstovų nurodo, kad pagrindinės priežastys, dėl ko dažniausiai žlunga verslai yra *ekonominiai veiksniai*. Šiai kategorijai priskiriama tokie veiksniai kaip „nepakankami pardavimai“, „nepatenkinami pelnai“, „menkos augimo

galimybės ateityje“. Kita priežastis yra *finansinės priežastys*, kurios apima tokius aspektus kaip „didžiuliai veiklos kaštai“, „nepakankamos kapitalo apimtys“. Penktadalį visų bankroto atvejų nulemia ir taip vadinamos *patirties priežastys*. Šios priežastys susijusios su valdymo kokybe ir apima tokius komponentus kaip „verslo žinių trūkumas“, „tiesioginės patirties trūkumas“, „vadybinės patirties trūkumas“.

Douglas North (1990) savo darbuose išskiria skirtingus organizacinius veiksnius įtakančius ekonominių vystymąsi. D. North išskiria formalius ir neformalius veiksnius darančius įtaką ekonominei veiklai. Prie formalių veiksmių jis priskiria savotiškas „žaidimo taisykles“, t.y. tokie veiksniai, kaip tarkim konstitucinė teisė, kuri gali būti greitai pakeista, siekiant prisitaikyti prie ekonominių aplinkybių. Priešingai, neformalūs veiksniai susideda iš normų, vertybių, priimtino elgesio ar elgesio normų (Banys, Rudminaitis, Grybėnas, 2006, p. 2).

Pagal North'o organizacinių veiksmių klasifikaciją, veiksniai yra tiesiogiai susiję su valdžios politika ir veikla, tokia kaip rašytiniai įstatymai ir įstatymų pakeitimai, kurie yra priskiriami prie formalių kliūčių. Neformalios kliūtys, kurios susiję su žmonių ir socialine elgsena, kuri yra stipriai veikiama buvusios Sovietų sąjungos mentaliteto ir papročio „tvarkyti reikalus“. Dauguma šių veiksmių yra susiję su skirtingu korupcijos lygiu, poveikio darymu ir nusikalstama veikla. Dauguma aplinkos veiksmių yra susiję su valstybės politika, bet labiau atspindi didžiulį poveikį pereinamajai politikai, kuri iš pagrindų pakeitė visą „žaidimo lauką“ verslo veikloje. Pereinamasis laikotarpis taip pat iškėlė aukštus reikalavimus SVV įmonių savininkų asmeniniams sugebėjimams ir pagrinde galima atkreipti dėmesį į tokius 2 pagrindinius veiksnius: darbo jėgos įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas (Banys, Rudminaitis, Grybėnas, 2006, p. 3).

Pagal D. North (1990), pagrindinės kliūtys mažų ir vidutinių įmonių plėtrai įtakoja tokių veiksmių:

Formalūs veiksniai

- Mokesčių tarifai
- Reguliavimo politikos neapibrėžtumas
- Mokesčių administravimas
- Darbo reguliavimas
- Muitų ir prekybos reguliavimas

Neformalūs veiksniai

- Antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla
- Korupcija

- Nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai
- Verslo liudijimai ir veiklos leidimai

Aplinkos veiksniai

- Finansinių išteklių prieinamumas
- Finansinių išteklių kaina
- Makroekonomikos nestabilumas
- Teismų sistema/ginčų sprendimas
- Galimybė įsigyti/naudotis žeme
- Elektra
- Transportas
- Telekomunikacijos

Įgūdžiai

- Darbo jėgos įgūdžiai
- Darbo jėgos išsilavinimas

Pagrindines problemas, su kuriomis susidurė SVĮ integravimosi į ES rinką procese, galima skirstyti į *vidines* ir *išorines*. Išorinėmis galima laikyti tarptautinę prekybą, nuo kurios priklauso SVĮ veikla, konkurencinės aplinkos ypatumai, didelę įtaką turi ir gaunama informacija apie standartus, kokybės sertifikatus, projektų teisėtumą, darbo saugumą. Vidinės problemos būtų: kapitalo trūkumas, dideli mokesčiai, administraciniai bei personalo mokymo sunkumai, nemokėjimas vadovauti ir bendradarbiauti su kitomis organizacijomis. (Glinskienė, Kuzminskas, 2005, p. 70).

Anot R. Glinskienės ir V. Kuzminsko (2005), SVĮ, ieškodamos veiklos išteklių, susiduria su sunkumais, kurie nebūdingi didelėms kompanijoms, pvz.:

- Tiekėjai, vykdydami didelius užsakymus, paprastai linkę mažinti savo administracinius ir transportavimo kaštus bei riboja prekių ar žaliavų tiekimą mažais kiekiais. Įvairios nuolaidos siūlomos tik dideliems užsakovams.
- Su finansavimu susijusios problemos: finansinės institucijos reikalauja pateikti išsamius finansinius dokumentus, o SVĮ yra labai jautrios bet kokiam finansinės informacijos pateikimui išorinėms institucijoms, susiduria su užstato, didelių palūkanų ir kitais sunkumais, negali aktyviai dalyvauti kapitalo rinkoje.
- Darbo jėgos samdymas: SVĮ negali konkuruoti su didelėmis įmonėmis dėl siūlomo darbo užmokesčio, todėl joms sunku samdyti kvalifikuotą darbo jėgą. SVĮ vadovai,

kurie neretai būna ir savininkai, nėra linkę investuoti į darbuotojų mokymą ir kvalifikacijos kėlimą, kadangi bijo, kad įgiję daugiau žinių tokie darbuotojai išeis iš pramonės ir galbūt net įkurs konkuruojančią įmonę.

Daugelyje šalių kyla klausimas, su kokiomis problemomis susiduria SVV pereinamosios ekonomikos šalyse. Muent ir kt. (2001) teigia, kad pavyzdžiui Albanijoje pagrindinės SVV plėtros kliūtys yra mokesčiai, teisinė bei reguliavimo aplinka, nesąžininga konkurencija dėl didelės šešėlinės ekonomikos. Pissarides ir kt. (2000) atskleidžia, kad tiekėjai, finansinės problemos, aukšta palūkanų norma, žemės, pastatų ir ofisų įsigijimo sudėtingumas sudarė daugiausia rūpesčių Rusijos ir Bulgarijos smulkiesiems verslininkams. Smallbone ir Welter (2001), pavaizdavo pereinamosios ekonomikos šalių verslininkų problemų savitumą, naudodamiesi duomenimis apie privatų verslą Moldavijoje, Ukrainoje ir Baltarusijoje. Jie pabrėžė tinklų ir neformalių ryšių svarbą lengvinant verslo veiklą ir pateikė išvadą, kad privatus verslas pereinamosios ekonomikos šalyse dažnai susiduria su dideliais vyriausybės įsikišimais. Bohata ir Maldel (1999) savo straipsnyje išskyrė penkias pagrindines verslo kliūtis: registravimo sudėtingumas, aukšti mokesčiai, galimybės gauti kreditą, nepakankama nuosavybės teisių apsauga (korupcija, įstatymų apsauga), kvalifikuotų darbuotojų ir vadybininkų trūkumas. Glas ir kt. (2000), tarp svarbiausių problemų Slovėnijoje ir Kroatijoje, su kuriomis susiduria verslininkai išskyrė neigiamą vyriausybės reguliavimą, silpną finansinę paramą ir augančią šešėlinę ekonomiką. Bartlett ir Bukvic (2001) atskleidė, kad Slovėnijoje finansinės ir institucinės problemos, kaip biurokratija, o ne vidinės organizacinės problemos sukuria daugiausia kliūčių smulkiam ir vidutiniam verslui (Banys, Rudminaitis, Grybėnas, 2006, p. 2).

5 lentelėje chronologine tvarka pateikiama keletas Lietuvoje atliktų smulkių ir vidutinių įmonių tyrimų bei susistemintos pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys.

Pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys

Tyrimas, metai	Pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys
Pasaulio Banko tyrimas, 1995	Aukšti mokesčiai, finansiniai suvaržymai, bendra valstybinio reguliavimo našta, silpna paklausa ir verslo paslaugų prieinamumas.
VŠĮ „Statistikos tyrimai“, 1997-2001	1997 m. kaip pagrindinė įmonių veiklos kliūtis buvo paminėta apyvartinių lėšų stoka. Pakartojus tyrimą 1999 ir 2001 m. pagrindine problema tapo menka vartotojų perkamoji galia, nevienodas konkurencijos sąlygas su stambiomis įmonėmis ir valstybinių institucijų darbuotojų biurokratizmą respondentai nurodė kaip kitas dvi kliūtis veiklai plėtoti.
R. Aidiso tyrimas, 2000	Labiausiai akcentuoti mokesčiai – jų dažnas keitimas, mokesčių dydis, mokesčių politikos dviprasmiškumas. Kitos dvi svarbios problemos – maža perkamoji galia ir pinigų trūkumas. Šioje apklausoje didelė dalis respondentų korupciją valstybės ir vietinės valdžios lygiu įvardijo kaip pagrindines kliūtis. Dar viena kliūtis – laikas, sugaištas bendraujant su vietine valdžia – gali sietis su kituose tyrimuose įvardyta biurokratizmo problema. Nei ankstesniuose, nei šiame tyrime įmonės nelinkusios kaip kliūtį verslui plėtoti įvardyti savo gebėjimus.
Pasaulio Banko tyrimas, 2005	Trys formalūs veiksniai: mokesčių tarifai, reguliavimo politikos neapibrėžtumai, mokesčių administravimas, vienas neformalus veiksnys: antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla ir du įgūdžių veiksniai: darbo jėgos įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas.
UAB “Vilimorus”, 2005	Pirmoje vietoje buvo mokesčiai, didelė konkurencija ir kylančios degalų kainos. Nemaža dalis apklaustųjų minėjo ir apyvartinių lėšų trūkumą, menką Lietuvos vartotojų perkamąją galia, menka valstybės finansinė parama verslo plėtrai.
Eurostatas, 2006	Kvalifikuotų darbuotojų paieška (ši problema susijusi su intensyvia darbo jėgos emigracija), augančios personalo išlaikymo sąnaudos, mažas įmonės pelningumas, klientų perkamoji galia, taip pat atsiskaitymas laiku išlieka vis dar svarbia kliūtimi, nesugebėjimas rasti verslo partnerių, reguliuojamoji ir administracinė našta, korupciją valdžios institucijose.

Šaltinis: R. Banys; V. Rudminaitis; V. Grybėnas (2006) “Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje” ir V. Dikčius; R. Rudzkis; D. Dulskis (2007) „Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių būklė ir plėtros tendencijos“.

Anot V. Dikčiaus, R. Rudzkio ir D. Dulskio (2007), SVĮ jautriai reaguoja į atsiradusius verslo sunkumus. Vienu metu jų veiklai turi didelės įtakos tam tikri mokesčiai, kitu – degalų sąnaudos, dar kitu – darbo jėgos trūkumas. Dažnai nurodomos tokios verslo kliūtys kaip maža perkamoji vartotojų galia ir konkurencija gali būti verslininkų nesugebėjimas dirbti tam tikromis sąlygomis padarinys. Pastebima, kad vadovai neižvelgia kaip kliūtis verslo plėtrai savo kompetencijos stokos.

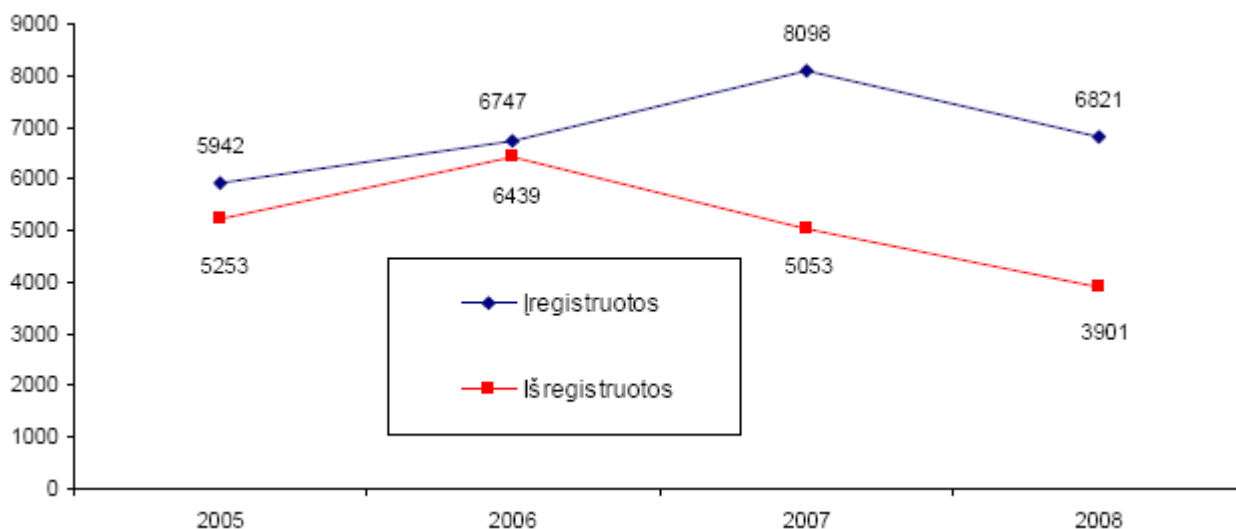
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO BŪKLĖS ANALIZĖ

Šioje dalyje analizuojama esama SVV padėtis Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir Kauno apskrityje. Atkreipiamas dėmesys į tokius svarbius akcentus kaip: veikiančių SVV įmonių skaičiaus kitimo tendencijos, SVV įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčius, makroekonominių rodiklių ir smulkaus bei vidutinio verslo santykį, taip pat veiksnius, trukdančius verslo plėtrai. Analizuojant SVV būklę remiamasi LR Ūkio ministerijos, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės atliktais tyrimais bei mokslinių tyrimų studijomis, statistikos departamento duomenimis.

2.1. Veikiančių smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimo tendencijos

Statistikos Departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2009 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo 65 526 veikiančios įmonės. Iš jų 65 131 buvo SVV įmonės, tai sudarė 99,4 procento visų veikiančių įmonių. Tūkstančiui Lietuvos gyventojų teko 17,4 veikiančių SVV įmonių, o viename kvadratiniam Lietuvos ploto kilometre jų veikė 0,94. Nuo 2002 m. kiekvienais metais Įmonių registre buvo įregistruojama po daugiau kaip 5 tūkst. įmonių (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009).

2007 m. buvo įregistruota daugiausiai įmonių – net 8098, o tai 20 procentų daugiau, palyginti su 2006 metais. 2008 m., palyginti su 2007 m., registruojamų įmonių skaičius sumažėjo 15,8 procento. Išregistruojamų įmonių skaičius paskutiniaisiais metais mažėjo (1 paveikslas).

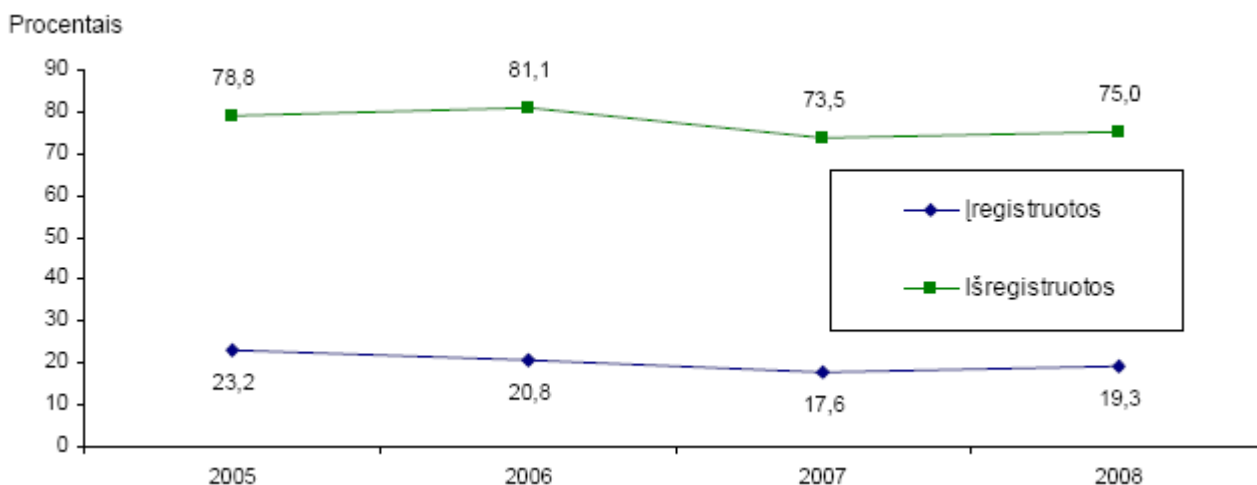

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

1 pav. Įregistruotų ir išregistruotų įmonių skaičius 2005 – 2008 m.

Kaip matyti iš 1 paveiksle pateiktų duomenų, maksimalus išregistruotų įmonių skaičius buvo užfiksuotas 2006 m. – net 6439 įmonės. 2008 m. buvo išregistruota 22,8 procento mažiau įmonių, palyginti su 2007 m..

2005–2008 m. laikotarpiu išregistruojamų individualiųjų įmonių (IĮ) dalis visame tais metais išregistruotų įmonių skaičiuje buvo gerokai didesnis nei įregistruotų įmonių dalis visose tais metais įregistruotose įmonėse (2 paveikslas).

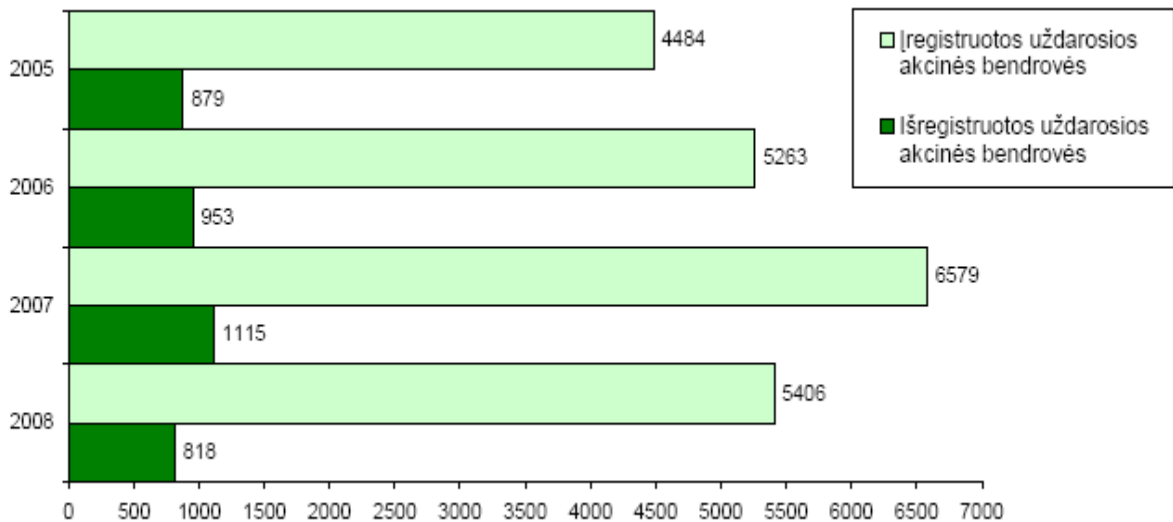

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

2 pav. Įregistruotų ir išregistruotų individualiųjų įmonių dalis, palyginti su visomis įregistruotomis ir išregistruotomis įmonėmis 2005 – 2008 m.

Iš 2 paveiksle pateiktų duomenų nesunku pastebėti, kad įregistruotų individualiųjų įmonių dalis, palyginti su visomis įregistruotomis įmonėmis, 2006 m. sumažėjo 2,4 procentinio punkto (2005 m. buvo 23,2 proc.), o 2007 m., palyginti su 2006 m. sumažėjo 3,2 procentinio punkto. 2008 m., palyginti su 2007 m., įregistruotų individualiųjų įmonių dalis, palyginti su visomis įregistruotomis įmonėmis, padidėjo iki 19,3 proc., t.y. 1,7 procentinio punkto. Tuo tarpu išregistruotų individualiųjų įmonių dalis, palyginti su visomis išregistruotomis įmonėmis, 2006 m., palyginti su 2005 m., padidėjo 2,3 proc. punkto, o 2007 m., palyginti su 2006 m., sumažėjo iki 73,5 proc. – net 7,6 proc. punkto. 2008 m., palyginti su 2007 m., tokių įmonių dalis vėl nežymiai padidėjo (1,5 proc. punkto).

Iš 2008 m. įregistruotų įmonių didžiausią dalį (79,5%) sudarė uždarnosios akcinės bendrovės (UAB). Skirtingai nuo IĮ, kasmet įregistruojamų UAB skaičius buvo gerokai didesnis už tais metais išregistruotų UAB skaičių - įregistruotos 5406 įmonės, išregistruota 818 įmonių (3 paveikslas).

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

3 pav. Įregistruotos ir išregistruotos uždarnosios akcinės bendrovės 2005-2008 m.

Analizuojant SVV įmonių duomenis, reikia atkreipti dėmesį, kad veikiančios įmonės sudaro tik 47,5 procento visų įregistruotų SVV įmonių. Šis rodiklis nekinta jau kelerius metus ir rodo, kad kurdamos pridėtinę vertę, prie ekonomikos plėtros prisideda tik mažiau kaip pusė visų Lietuvos SVV įmonių, o kitos tiesiog „vegetuoja“ ir nevykdo jokios veiklos (6 lentelė).

6 lentelė

Veikiančios SVV įmonės bendrame įregistruotų SVV įmonių skaičiuje 2009 m. sausio 1 d.

	Veikiančios SVV įmonės	Įregistruotos SVV įmonės	Procentai nuo įregistruotų SVV įmonių
Iš viso	65131	137136	47,5
Alytaus	2191	4243	51,6
Kauno	13275	28657	46,3
Klaipėdos	8381	17477	48,0
Marijampolės	2090	3883	53,8
Panevėžio	4372	8332	52,5
Šiaulių	4800	9942	48,3
Tauragės	1501	2633	57,0
Telšių	2516	4430	56,8
Utenos	1918	3990	48,1
Vilniaus	24087	53549	45,0

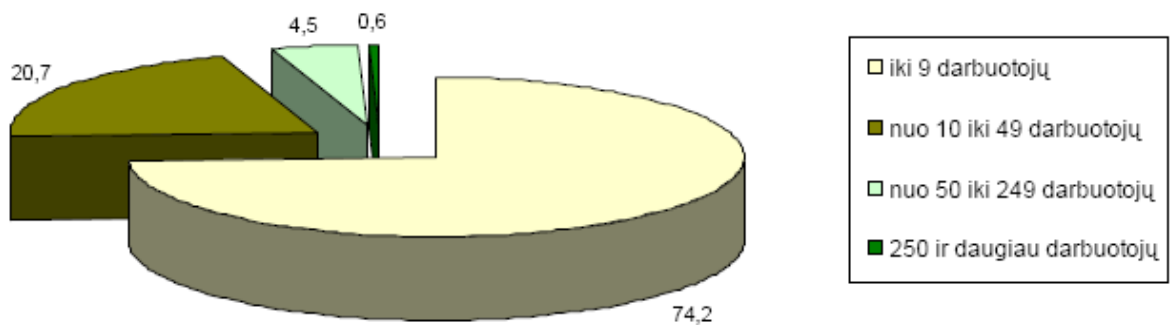
Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

Kaip matyti iš 6 lentelėje pateiktų duomenų, mažiausias veikiančių įmonių skaičius, palyginti su visomis įregistruotomis, 2009 m. pradžioje buvo tokiose ekonomiškai stipriose apskrityse kaip Vilniaus (45%), Kauno (46,3%) ir Klaipėdos (48%).

Kaip matyti iš 4 paveikslo duomenų, gausiausia įmonių grupė 2009 m. sausio 1 d., sudariusi 74,2 procento visų veikiančių SVV įmonių, buvo labai mažos (mikro) įmonės, tai yra įmonės, kuriose dirba iki 9 darbuotojų.

Procentais

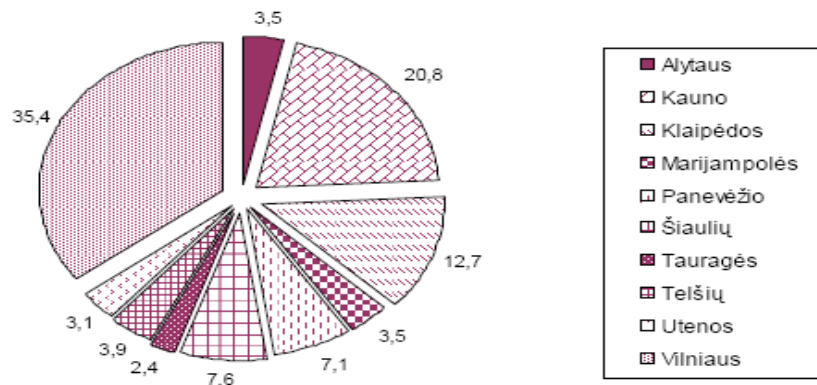

Šaltinis: Smulgiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

4 pav. Veikiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių 2009 m. sausio 1 d.

Didžiausia SVV veikiančių įmonių dalis buvo trejose didžiausiose Lietuvos apskrityse, t.y. Vilniaus (35,4%), Kauno (20,8%) ir Klaipėdos (12,7%) apskrityse (5 paveikslas).

Procentais

Šaltinis: Smulgiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

5 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius pagal apskritis 2009 m. sausio 1 d.

Kaip matyti iš 7 lentelėje pateiktų duomenų, daugiausiai Lietuvos apskrityse yra mikro ir mažų įmonių, kuriose atitinkamai dirba mažiau kaip 10 ir mažiau kaip 50 darbuotojų. Tokios įmonės iš viso sudaro 62 162 įmones. Likusią, daug mažesnę dalį sudaro vidutinės įmonės, (iš viso 2969 įmonės), kuriose dirba mažiau kaip 250 darbuotojų.

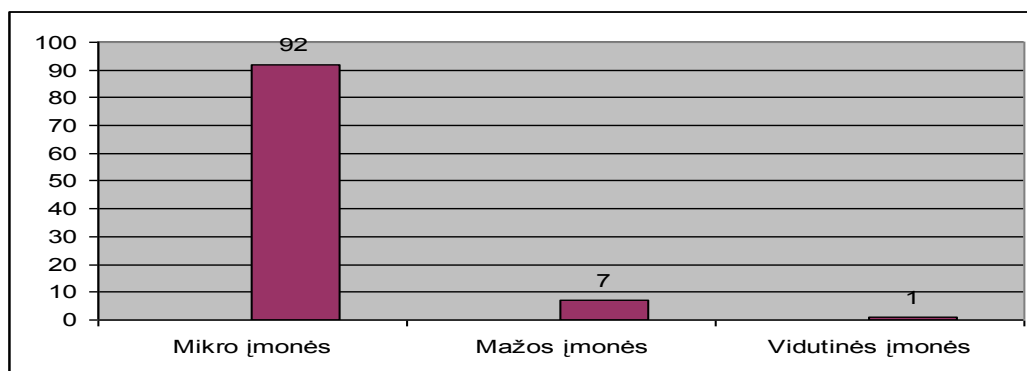
7 lentelė

SVV įmonių skaičius apskrityse pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) 2009 m. sausio 1 d.

	SVV įmonių dydis pagal darbuotojų skaičių							Iš viso SVV įmonės
	0-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100-149	150-249	
Iš viso	35065	13549	8119	5429	1930	607	432	65131
Alytaus	1171	420	274	212	71	17	26	2191
Kauno	6809	2929	1736	1138	410	157	96	13275
Klaipėdos	4618	1793	1046	625	192	63	44	8381
Marijampolės	1109	389	273	197	81	24	17	2090
Panevėžio	2449	859	497	359	152	35	21	4372
Šiaulių	2474	960	588	503	174	64	37	4800
Tauragės	794	323	189	116	54	15	10	1501
Telšių	1365	503	306	212	90	22	18	2516
Utenos	1053	348	253	162	66	20	16	1918
Vilniaus	13223	5025	2957	1905	640	190	147	24087

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

Daugiausia Europos Sąjungoje, iš mažų ir vidutinių įmonių sektoriaus, taip pat yra mikro įmonių (92 proc.), įdarbinančių mažiau kaip 10 žmonių. Taigi, galima sakyti, tipinė Europos įmonė yra mikro įmonė. Maždaug 1,4 mln. įmonių yra mažos, jos sudaro 7 proc. viso SVI sektoriaus. O vidutinių įmonių yra maždaug 1 proc. (22 000). Mikro įmonėje vidutiniškai įdarbinama ir pajamos suteikiamos 2 žmonėms, mažoje įmonėje – 19 žmonių, vidutinėje – 100 žmonių, tuo tarpu stambioje įmonėje įdarbinama ir pajamos suteikiamos daugiau kaip 1000 žmonių (Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises, 2009) (6 paveikslas).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises“, 2009

6 pav. Įmonių skaičius pagal dydį (proc.) ES-27, 2007 m.

Daugiausia verslininkai pradeda kurti savo verslą vieni arba padedami kelių darbuotojų. Dažniausiai naujas įmones kuria jauni, inovatyvūs žmonės. Tokios įmonės pakeičia mažiau produktyvias ir našias įmones ir tokiu būdu labai teigiamai veikia Europos Sąjungos ekonomikos konkurencingumą. Matome, kad smulkios ir vidutinės įmonės vaidina ypatingą vaidmenį įmonių populiacijoje.

Kaip matyti iš 8 lentelėje pateiktų duomenų, per 2002-2007 m. periodą smulkiųjų įmonių skaičius padidėjo 2 mln. 2007 m. Europos Sąjungos šalyse buvo daugiau kaip 20 mln. įmonių. Tik 43 000 iš jų buvo stambios įmonės, t.y. tik 0,2 proc. visų įmonių. Taigi, didžioji dauguma įmonių ES-27 šalyse tikrai yra mažos ir vidutinės įmonės (Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises, 2009).

8 lentelė

Įmonių skaičius pagal dydį, ES-27 mln.

	2002 m.	2007 m.
Mažos ir vidutinės įmonės	18 348 000	20 409 000
Stambios įmonės	41 000	43 000
Iš viso	18 389 000	20 452 000

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises“, 2009

Kaip matyti iš 9 lentelėje pateiktų duomenų, pagal didelį mažų ir vidutinių įmonių skaičių išsiskiria tokie sektoriai kaip prekyba, nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla. Kiti veiklos sektoriai, kuriuose dominuoja mažos įmonės yra statyba, viešbučiai bei restoranai.

9 lentelė

Smulkių ir vidutinių bei stambių įmonių skaičius pagal veiklos rūšis, ES-27, 2007 m.

Veiklos rūšis	SVĮ	Stambi įmonė
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	22 000	300
Apdirbamoji gamyba	2 357 000	19 000
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	29 000	1 100
Statyba	2 914 000	2 500
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; motorinių transporto priemonių, motociklų taisymas ir asmeninės bei namų ūkio prekės	6 491 000	6 600
Viešbučiai ir restoranai	1 729 000	1 300
Transportas, sandėliavimas ir komunikacija	1 243 000	3 500
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	5 625 000	8 500
Iš viso	20 409 000	43 000

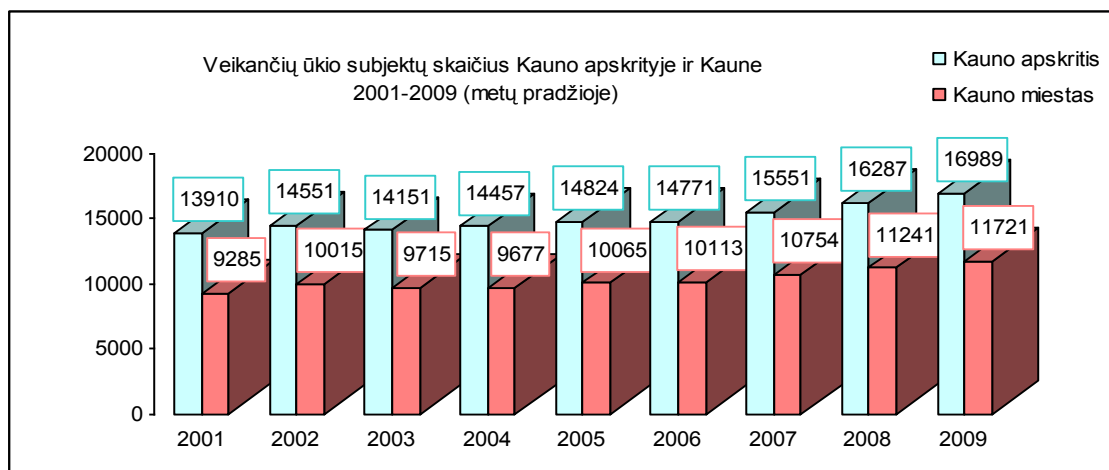
Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises“, 2009

Taigi, apibendrinant galima pasakyti, kad Europos Sąjungoje yra per 20 mln. įmonių, 99 proc. iš jų yra mažos ir vidutinės įmonės. Šiame sektoriuje daugiausia yra mikro įmonių (92 proc.). Taigi, tipinė Europos įmonė yra mikro įmonė.

2002-2007 m. mažų ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo 2 mln., tuo tarpu didelių įmonių padidėjo tik 2000. Daugiausia naujų firmų sukuriama paslaugų sektoriuje ir dauguma jų mikro įmonės.

Palyginimui reikia paminėti, kad Europos Sąjungos šalyse partnerėse bei Jungtinėse Amerikos Valstijose mikro įmonių skaičius taip pat yra didžiausias .

Remiantis Lietuvos Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2009 metų sausio 1 d. Kauno mieste veikė 11721 ūkio subjektas, tai sudarė 69 proc. Kauno apskrities ir 13,9 proc. Lietuvos ūkio subjektų. Kauno mieste veikė 2,2 karto mažiau ūkio subjektų nei Vilniuje, tačiau 1,9 karto daugiau nei Klaipėdoje (7 paveikslas).

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė, statistika, 2009

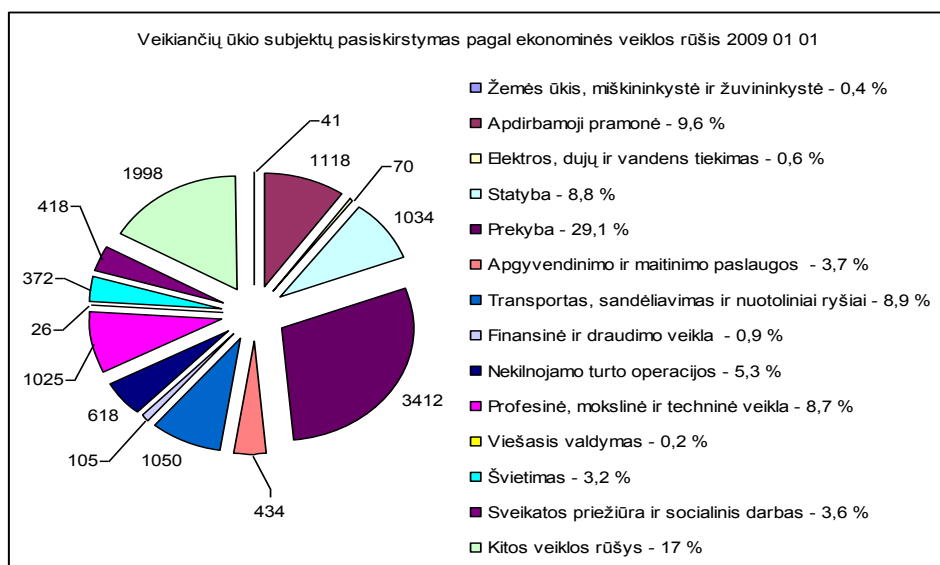
7 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Kauno apskrityje ir Kaune 2001-2009 m.

2003–2004 metais Kauno mieste veikiančių ūkio subjektų skaičius sumažėjo, tai susiję su didele konkurencija, naujų rinkų neįsisavinimu ir neprisitaikymu prie pakitusių vartotojų poreikių, padidėjusiais kokybės reikalavimais, didžiųjų įmonių įsitvirtinimu rinkoje. Įveikus dalį šių problemų, veikiančių ūkio subjektų skaičius nuo 2005 metų augo.

Įmonių skaičius, tenkantis 1000-iui gyventojų – gyventojų verslumo rodiklis. Europos Sąjungos šalyse 1000-iui gyventojų tenka 50 – 60 įmonių. 2009 metų pradžioje Lietuvoje ir Kauno apskrityje 1000-iui gyventojų vidutiniškai teko 25 veikiančios įmonės, Kauno mieste – 33. 2009 metų sausio 1 dienai 93,9 proc. veikiančių ūkio subjektų Kaune sudarė smulkios ir mikro įmonės (iki 49 darbuotojų), 5,4 proc. – vidutinės (nuo 50 iki 249 darbuotojų), 0,7 proc. – stambios įmonės (daugiau

kaip 250 darbuotojų), 68,6 proc. šių ūkio subjektų pajamos siekė iki 499 999 Lt, 30,6 proc. ūkio subjektų pajamos buvo nuo 500 000 Lt iki 49 999 999 Lt ir 0,8 proc. ūkio subjektų pajamos viršijo 50 000 000 Lt. (Kauno miesto savivaldybė, statistika, 2009).

Dėl didelio žmonių tankumo mieste, gyventojų verslumo, palankios miesto geografinės padėties ir išvystytos transporto infrastruktūros, 2009 m. sausio 1 d. duomenimis Kauno mieste daugiausia ūkio subjektų veikė didmeninės ir mažmeninės prekybos (29,1 proc.), apdirbamosios pramonės (9,6 proc.), transporto ir saugojimo bei informacijos ir ryšių (8,9 proc.) ir statybos (8,8 proc.) sektoriuose (8 paveikslas).

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė, statistika, 2009

8 pav. Veikiančių ūkio subjektų pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 m.

Kauno apskrityje nuo 2006 m. pastebima, kad individualių įmonių išregistruojama daugiau nei įregistruojama. 2006 m. įregistruota 213 įmonių, išregistruota – 1002. 2007 m. įregistruota 198, o išregistruota – 787 įmonės. 2008 m. įregistruota – 244, išregistruota 509 įmonės. Tokios tendencijos nepastebima uždaroiose akcinėse bendrovėse, to priežastis gali būti, kad jų steigimas pastaraisiais metais buvo supaprastintas. Taigi daugelis įmonių pakeitė teisinę formą. Kita priežastis gali būti įtakota dabartinio Lietuvos ekonominio nuosmukio (Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, Ūkio subjektai Kauno apskrityje, 2008).

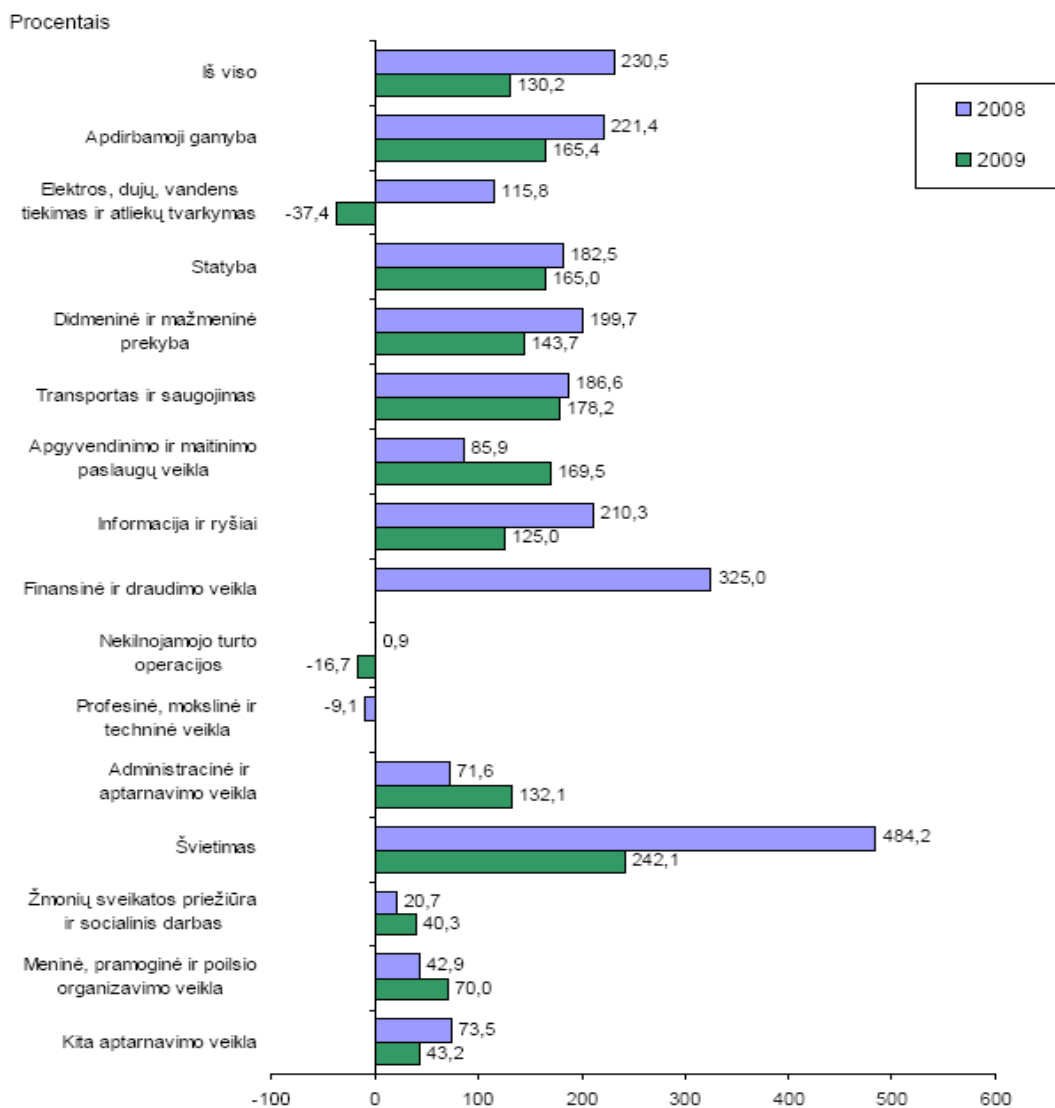
Tiek ES, tiek Lietuvoje, smulkių ir vidutinių įmonių skaičius lyginant su stambiais įmonėmis nuolat didėja, o gausiausia įmonių grupė iš visų veikiančių SVV įmonių yra mikro įmonės. Pastebima, kad nepaisant nepalankios dabartinės finansinės situacijos, įregistruojamų įmonių skaičius pastaraisiais

metais buvo žymiai didesnis nei išregistruojamų. Nekinta ir atotrūkis tarp didžiausių ir mažesnių Lietuvos miestų, nes būtent didžiausiose apskrityse (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje) veikia daugiausiai SVV įmonių.

2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių darbuotojų skaičiaus pokyčiai

Verslo reguliavimo įstatyminėje bazėje ir Vyriausybės nutarimuose išskirtinis dėmesys skiriamas naujoms darbo vietoms kurti ir verslo sąlygom gerinti. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės 2009 m. atliktame tyrime buvo tiriamos įmonės, rinkoje išsilaikiusios penkerius metus ir buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pasikeitė šių įmonių darbuotojų skaičius nuo jų susikūrimo pradžios.

Kaip matyti iš 9 paveikslo duomenų, spartus darbuotojų skaičiaus (nuo veiklos pradžios) augimas buvo užfiksuotas 2008 m. tyrimo metu švietimo veiklą vykdančiose įmonėse – net 484,2 procento, tačiau tarp 2009 m. tirtų šios veiklos įmonių darbuotojų skaičiaus augimas buvo mažesnis ir sudarė 242,1 procento. Gana didelis darbuotojų skaičiaus augimas 2008 m. užfiksuotas finansinio tarpininkavimo įmonėse, kuriose darbuotojų skaičius padidėjo daugiau nei 325 procentai, tačiau kadangi 2009 m. šioje veikloje nebuvo sėkmingų verslininkų (kurių įmonės sėmingai vykdė veiklą penkerius metus), jos nebuvo tirtos. Didžiausias darbuotojų skaičiaus padidėjimas (2009 m., palyginti su 2008 m.) užfiksuotas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje – 83,6 procentinio punkto, administracinėje ir aptarnavimo veikloje – 60,5 procentinio punkto, meninėje, pramoginėje ir poilsio organizavimo veikloje – 27,1 procentinio punkto. Kitose veiklose darbuotojų skaičiaus augimas, nors ir buvo gana didelis, tačiau, palyginti su 2008 m., jis buvo mažesnis. Gana sparčiu darbuotojų skaičiaus augimu išsiskyrė apdirbamosios gamybos (165,4%), statybos (165%) ir transporto, sandėliavimo ir ryšių (178,2%) veiklų įmonės. Tačiau 2008 m. šiose veiklose darbuotojų skaičiaus augimas buvo gerokai didesnis ir sudarė atitinkamai 221,4, 182,5 ir 186,6 procento. Analizuojant darbuotojų skaičiaus pokyčius, elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje pastebėtas kontroversiškas vaizdas – jei 2008 m. tyrimo metu buvo užfiksuotas 115,8 procento darbuotojų skaičiaus padidėjimas, tai 2009 m. – 37,4 procento sumažėjimas. (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009).

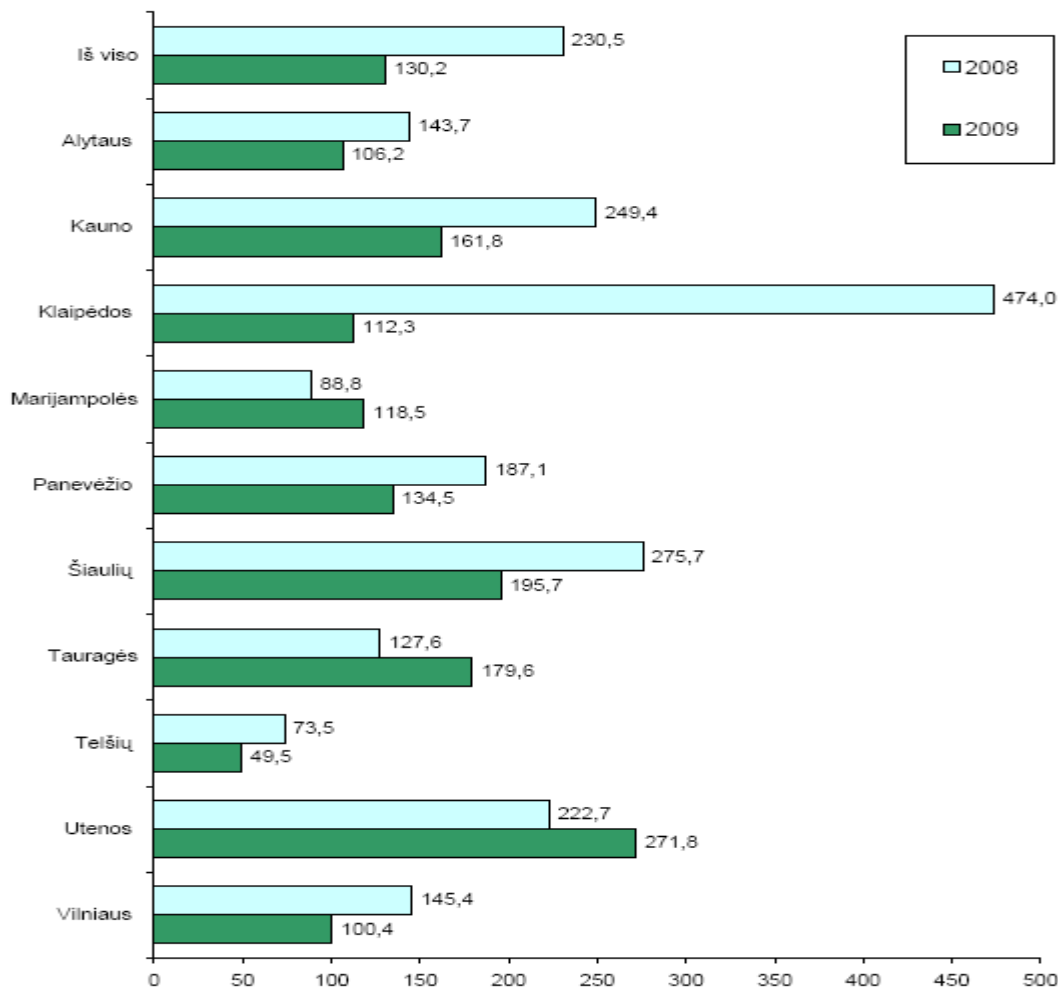

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

9 pav. Darbuotojų skaičiaus pokyčiai per 5 veiklos metus ekonomines veiklos rūšis

Analizuojant darbuotojų skaičiaus pokyčius tarp 2009 m. ir 2008 m. tirtų įmonių apskričių lygmeniu, pastebimas akivaizdus darbuotojų skaičiaus augimo sumažėjimas visose apskrityse, išskyrus Marijampolės, Tauragės ir Utenos, kuriose darbuotojų skaičius padidėjo – atitinkamai 29,7, 52 ir 49,1 procentinio punkto. Didžiausias darbuotojų skaičiaus augimo sumažėjimas užfiksuotas Klaipėdos apskrityje – 361,7 procentinio punkto. Menkesniu darbuotojų skaičiaus augimo sumažėjimu išsiskiria Kauno, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus apskritys – atitinkamai 87,6, 52,6, 80 ir 45 procentiniais punktais. 2009 m. ir 2008 m. mažiausias darbuotojų skaičiaus augimas fiksuotas Telšių apskrityje – atitinkamai 49,5 ir 73,5 procento (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009) (10 paveikslas).

Procentais

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

10 pav. Darbuotojų skaičiaus pokyčiai per 5 veiklos metus pagal apskritis

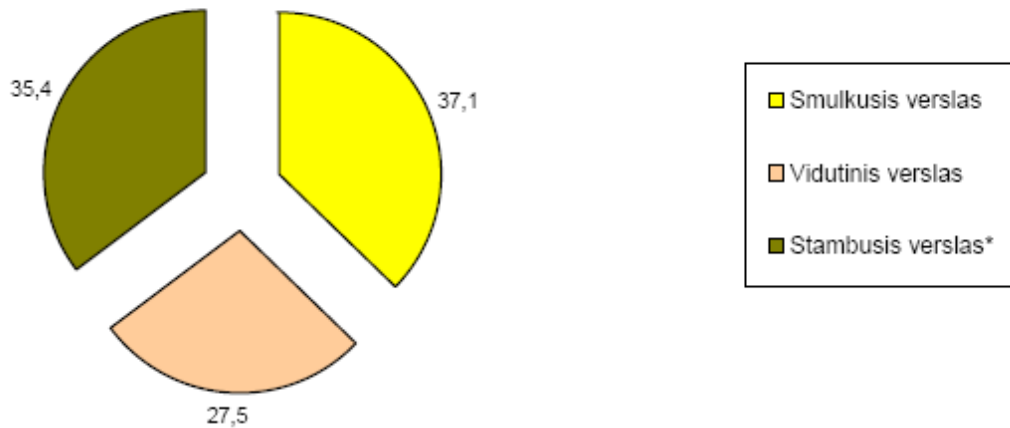
Vienose įmonėse verslo plėtra pareikalavo ir spartesnio darbuotojų skaičiaus augimo, tuo tarpu kitose – kur buvo diegiamos modernios technologijos ir taikomi nauji vadovavimo metodai, leidžiantys su tais pačiais darbo ištekliais padidinti gamybą ar paslaugų tiekimą darbuotojų skaičiaus pokyčiai buvo labai skirtingi – vienose įmonėse jis išliko stabilus, kitose gana daug padidėjo, o trečiose – sumažėjo. Kaip pastebima, pastarieji metai pasižymėjo darbuotojų skaičiaus augimo sumažėjimu visose Lietuvos apskrityse, ypač išsiskyrė Klaipėdos apskritis.

2.3. Makroekonominių rodiklių ir smulkaus bei vidutinio verslo santykis

Smulkaus ir vidutinio verslo dalis bendroje šalies pridėtinėje vertėje 2007 m., palyginti su 2006 m., padidėjo 0,5 procento ir sudarė 52,9 procento. SVV įmonių sukurta prekių ir paslaugų vertė kasmet vis auga, o tai reiškia, kad SVV svarba Lietuvos ekonomikoje vis didėja (11 paveikslas).

Procentais

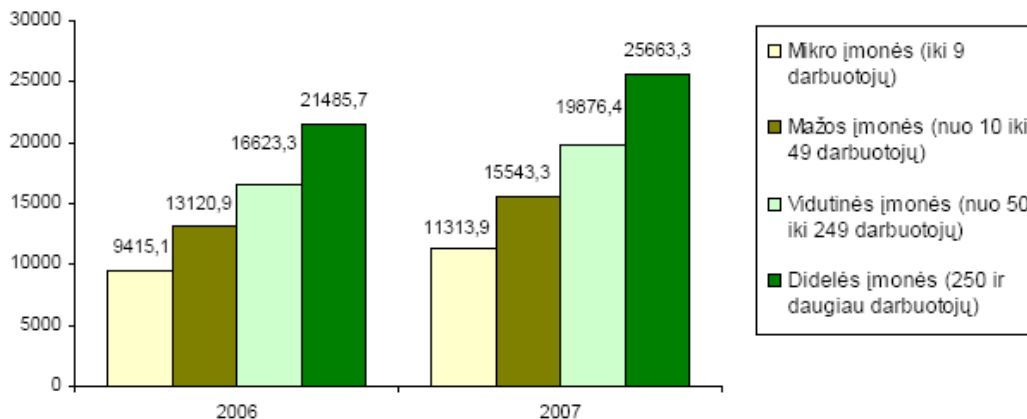

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

11 pav. Verslo sektoriaus sukurta BPV struktūra 2007 m.

SVV įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė 2007 m., palyginti su 2006 m., padidėjo 7574,4 mln. Lt, tai yra 19,3 procento. Didžiųjų įmonių sukurta pridėtinė vertė padidėjo 4177,6 mln. Lt, tai yra 19,4 procento (12 paveikslas).

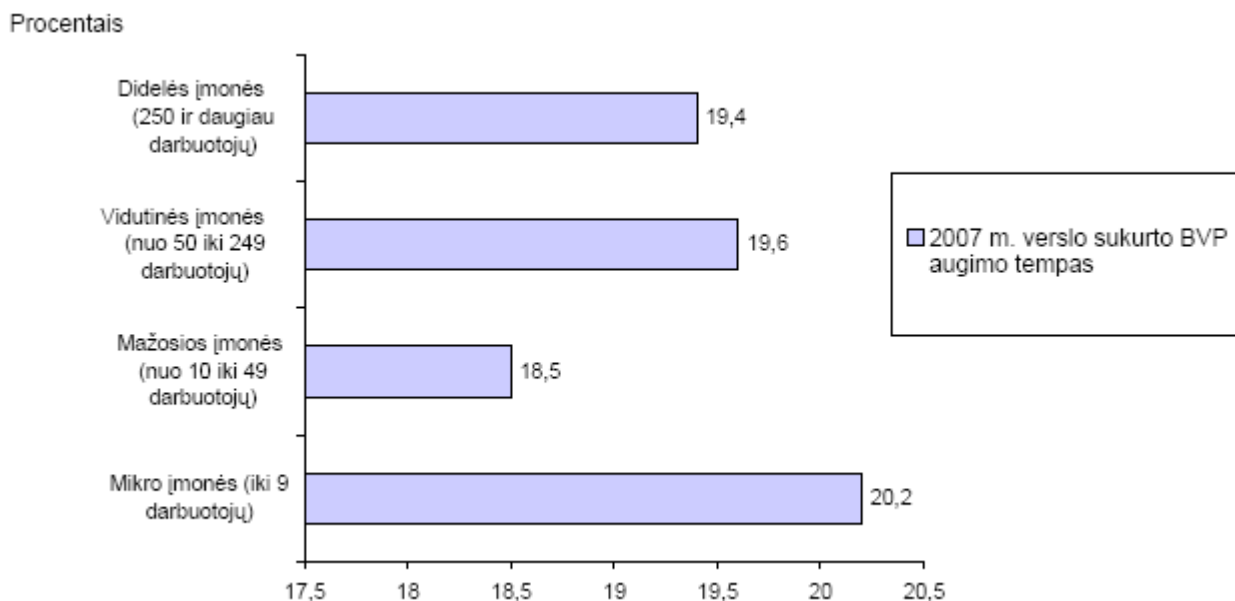
Mln. litų

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

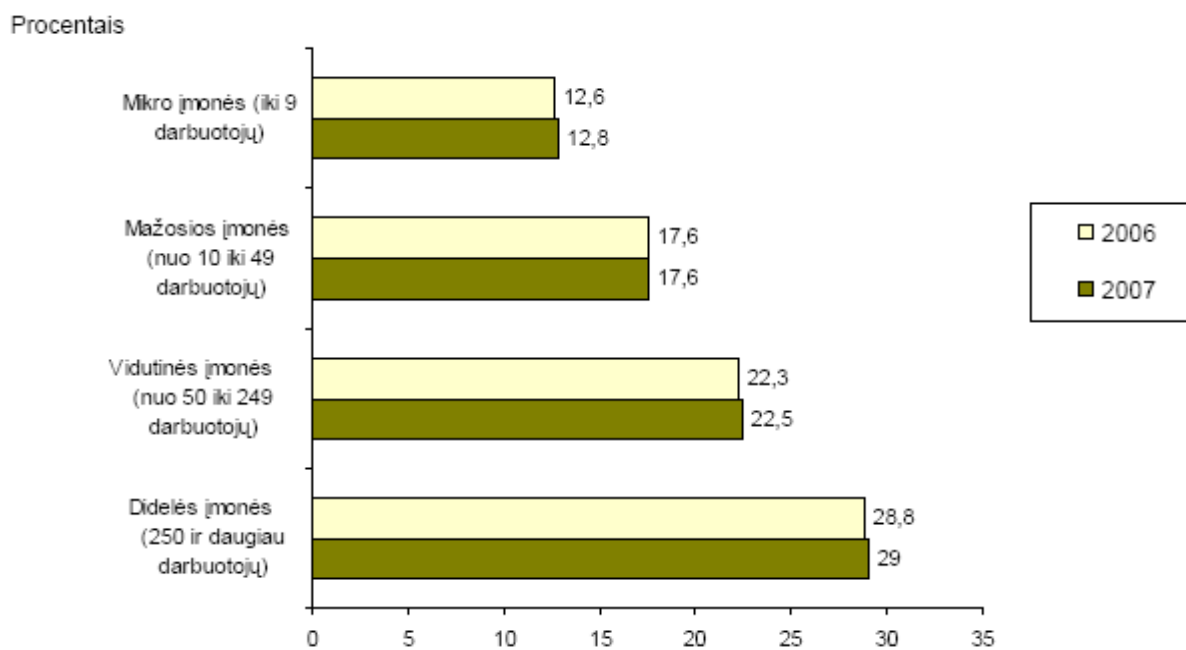
12 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP pagal įmonių dydį 2006-2007 m.

Skirtingo dydžio įmonėse sukurtos pridėtinės vertės augimo tempai buvo skirtingi: 2007 m. padidėjo mikro įmonių (iki 9 darbuotojų) sukurtos pridėtinės vertės dydis – 20,2 procento (13 paveikslas).

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

13 pav. Verslo sektoriaus sukurto BVP augimo tempas (2007 m. palyginti su 2006 m.)

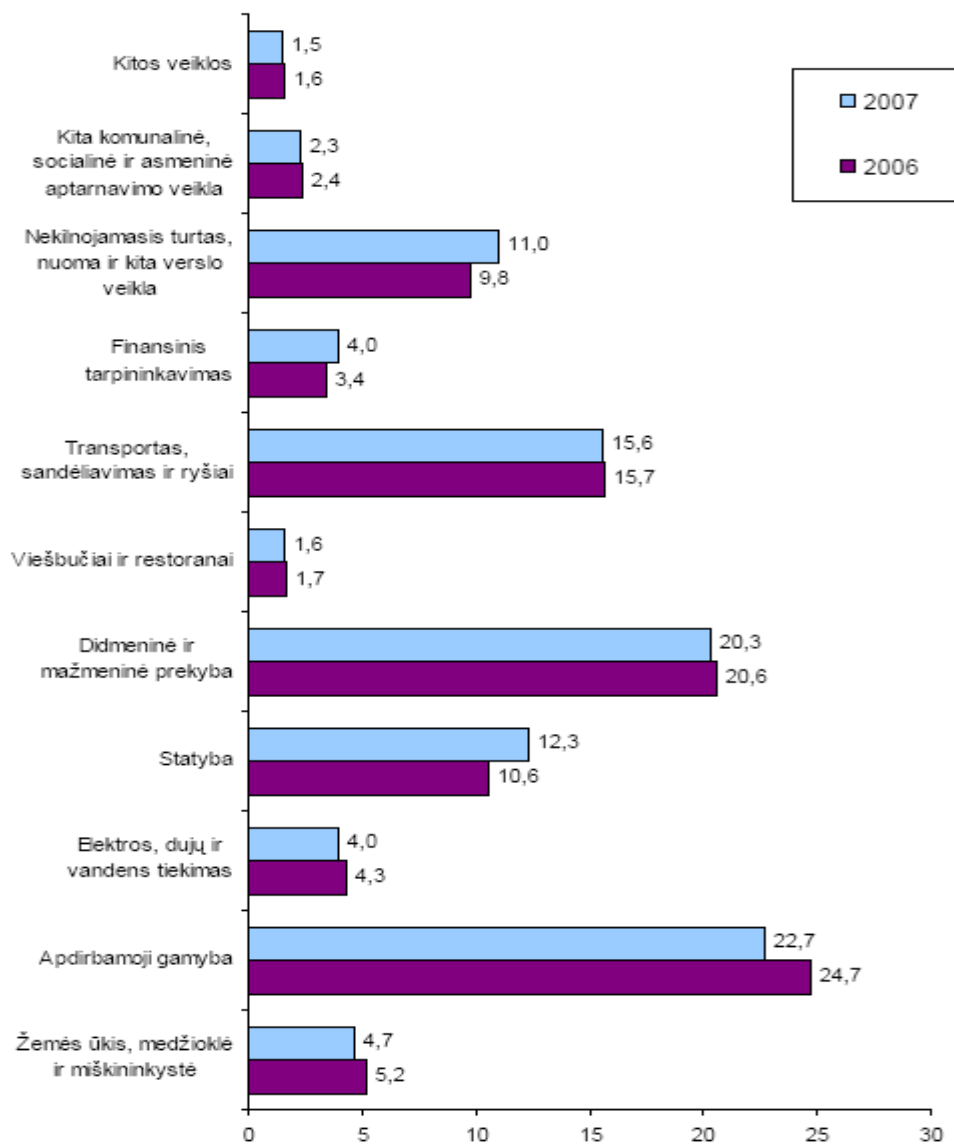

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

14 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP šalies bendrojoje pridėtinėje vertėje

Skirtingų ekonominės veiklos rūšių įmonėse buvo sukurta skirtingo dydžio pridėtinė vertė. Didžiausią viso verslo sukurtos bendrosios pridėtinės vertės dalį 2007 m. sudarė apdirbamosios gamybos (22,7%) sukurta pridėtinė vertė. Nemaža dalis teko didmeninei ir mažmeninei prekybai (20,3%), transporto, sandėliavimo ir ryšių sritims (15,6%) bei statybai (12,3%) (15 paveikslas).

Procentais

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

15 pav. Verslo sektoriaus sukurta BVP pagal ekonominės veiklos rūšis

Iš tyrimo “Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos” (2009) tyrimo duomenų matyti, kad visa (100%) kasybos ir karjerų eksploatavimo, švietimo ir privačių namų ūkių pridėtinė vertė buvo sukurta SVV įmonių. 86,7 procento žemės ūkio, 96,7 procento sveikatos priežiūros ir socialinio darbo, 91,1

procento nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos sukurtos pridėtinės vertės priklauso taip pat SVV įmonėms. Mažiausia pridėtinės vertės dalis buvo sukurta finansinio tarpininkavimo veiklą vykdančiose SVV įmonėse – 21,3 procento (10 lentelė).

10 lentelė

Verslo sektoriaus sukurta BVP pagal įmonių dydį ir veiklos rūšį 2007 m.

	BVP pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių), mln. Lt					SVV dalis visame versle, %
	Iki 9	10–49	50–249	SVV įmonės	Viso verslo	
Verslo bendroji pridėtinė vertė, iš viso	11313,9	15543,3	19876,4	46733,7	72397,0	64,6
Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	1482,5	692,6	790,2	2965,3	3420,0	86,7
Žuvininkystė	5,2	18,6	11,7	35,5	63,8	55,6
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	33,3	49,0	325,3	407,6	407,6	100
Apdirbamoji gamyba	619,1	2401,6	5453,9	8474,6	16440,1	51,5
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	102,6	109,4	213,6	425,6	2924,4	14,6
Statyba	816,1	2136,7	3736,5	6689,3	8896,1	75,2
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	3000,0	4372,4	3569,3	10941,6	14726,4	74,3
Viešbučiai ir restoranai	139,6	399,9	405,0	944,5	1156,6	81,7
Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	1010,5	2450,7	2757,5	6218,7	11304,6	55,0
Finansinis tarpininkavimas	85,4	289,3	236,1	610,8	2861,9	21,3
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	3424,5	2068,0	1725,9	7218,4	7919,7	91,1
Švietimas	79,1	76,9	66,4	222,4	222,4	100
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	73,3	116,9	103,1	293,4	303,5	96,7
Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	354,5	361,4	481,9	1197,7	1661,6	72,1
Privačių namų ūkių veikla	88,3	-	-	88,3	88,3	100

Šaltinis: Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009.

Apibendrinant statistinius duomenis galima teigti, kad SVV įmonės sudaro pačią didžiausią ir dinamiškiausią įmonių grupę, sukuriančią 52,9 procento šalies bendrosios pridėtinės vertės. Dėl šios priežasties SVV įmonių skatinimas yra vienas svarbiausių ekonomikos plėtros uždavinių, juolab kad pagrindiniai šalies ūkio raidos tikslai – kurti naujas darbo vietas, stiprinti viduriniąją klasę, spartinti BVP augimą, mažinti socialinius ir ekonominius regionų skirtumus. Minėtieji tikslai negali būti pasiekti neišplėtojus SVV įmonių tinklo, nesudarius palankaus teisinio, ekonominio bei finansinės paramos verslo plėtrai klimato. (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009).

Smulkių ir vidutinių įmonių indėlis prie Europos ekonomikos užimtumo yra nuostabus fenomenas. Ne mažiau kaip 67 proc. darbų yra smulkiose ir vidutinėse įmonėse. Kaip matyti iš 11 lentelėje pateiktų duomenų, beveik 88 mln. žmonių įdarbinama smulkiose ir vidutinėse įmonėse, tuo

tarpu didelės kompanijos įdarbina beveik 43 mln. žmonių. Smulkių ir vidutinių įmonių grupėje, mikro įmonėse įdarbinama daugiausiai žmonių: beveik 39 mln., t.y. 30 proc. viso užimtumo privačioje, nefinansinėje ekonomikoje. Mikro įmonės vidutiniškai įdarbina 2 žmones.

2002-2007 m. nefinansiniame Europos Sąjungos verslo sektoriuje darbų skaičius padidėjo 8,7 mln. Užimtumo smulkiose ir vidutinėse įmonėse padidėjo 7,3 mln., kai tuo tarpu užimtumas didelėse įmonėse padidėjo 1,4 mln. Taigi, smulkių ir vidutinių įmonių indėlis didinant užimtumą (84 proc.) daug didesnis, nei galima tikėtis.

11 lentelė

SVĮ ir stambių įmonių darbuotojų skaičius ES-27, 2007 m.

	Mikro įmonė	Maža įmonė	Vidutinė įmonė	SVĮ iš viso	Stambios įmonės
Įmonių skaičius	18 788 000	1 402 000	220 000	20 409 000	43 000
Darbuotojų skaičius	38 890 000	27 062 000	21 957 000	87 909 000	42 895 000

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises“, 2009

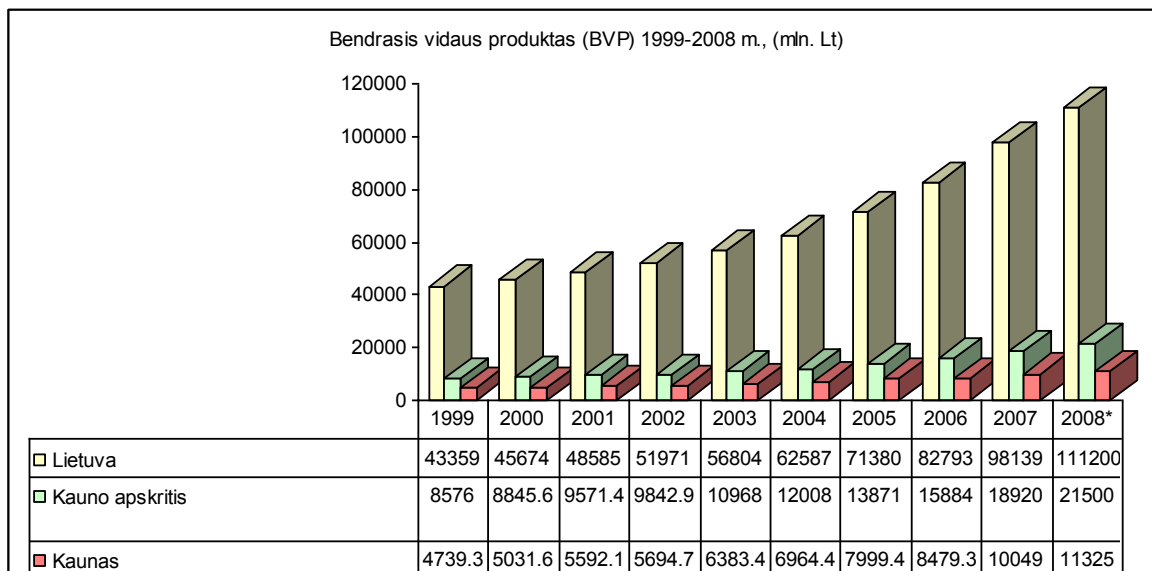
Taigi, smulkios ir vidutinės įmonės Europos Sąjungos šalyse aprūpina darbo vietomis maždaug du trečdalius žmonių privačiame sektoriuje. Mikro įmonės įdarbina maždaug 30 proc. visos darbo jėgos. Globalioje ekonomikoje SVĮ yra svarbus darbo vietų kūrimo šaltinis.

Tačiau, reikia paminėti, kad SVĮ yra mažesnis darbo produktyvumas negu didelėse įmonėse, mažiausias darbo produktyvumas, žinoma yra mikro įmonėse. Taip pat SVĮ (tarp jų ir mikro įmonės) pasižymi mažesniu pelningumu bei mažesniais darbuotojų atlyginimais.

Kauno apskritis yra antroji pagal dydį šalies apskritis pagal gyventojų skaičių. 2008 m. pradžioje joje gyveno 673,7 tūkst. žmonių arba 20% šalies gyventojų. (Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos regionų portretas, Kauno apskritis, 2008).

Kaip matyti 16 paveiksle, Kauno mieste 2007 m. sukurta 10049,4 mln. Lt bendrojo vidaus produkto (BVP), tai sudarė 53,1 proc. Kauno apskrities (18919,8 mln. Lt) ir 10,2 proc. Lietuvos BVP (98138,7 mln. Lt). Statistikos departamento išankstiniais duomenimis 2008 m. BVP apimtis šalyje – 111200 mln. Lt, Kauno apskrityje – 21500 mln. Lt. Įvertinant BVP 1-am Kauno apskrities gyventojui, Kauno mieste preliminari BVP apimtis – 11300 mln. Lt.

Kauno mieste sukuriama daugiau nei pusė Kauno apskrities BVP. Nuo 1995 metų Kauno miesto ir apskrities BVP nuolat didėjo, tam turėjo įtakos ūkio sektorių plėtra, didėjančios investicijos, šalies finansų sistemos reforma. BVP vienam gyventojui Kauno mieste augo ir 2000 – 2005 metais viršijo Kauno apskrities ir bendrąjį Lietuvos rodiklius (Kauno miesto savivaldybė, statistika, 2009).

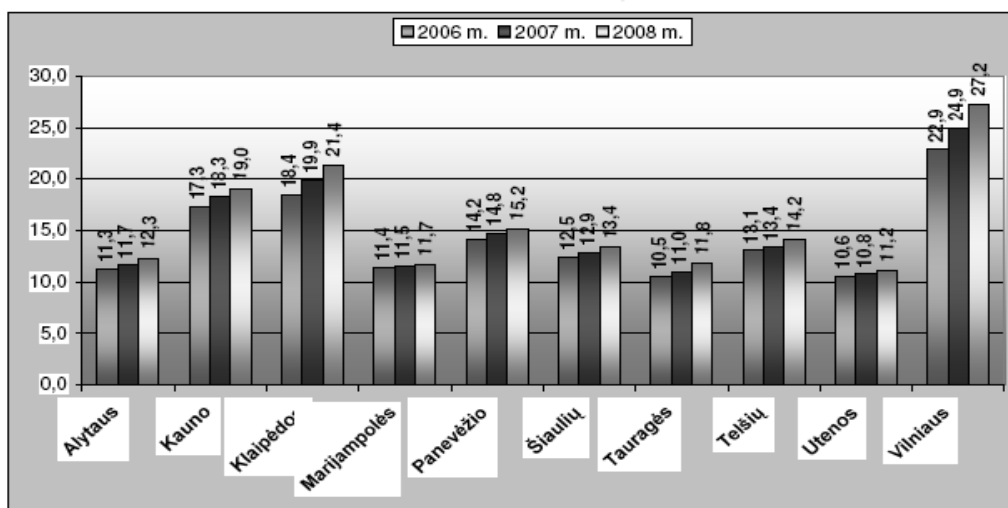

Šaltinis: Kauno miesto savivaldybė, statistika, 2009

16 pav. Bendrasis vidaus produktas (BVP) 1999-2008 m. (mln. Lt.)

Atsigręžiant į praeitį, palyginimui reikia paminėti, kad, pavyzdžiui, 2005 m. BVP sukurtas Kauno regione pasiekė 13792 mln.Lt. Tai sudarė 19,4 proc. visos šalies BVP. O 2001-2005 m. laikotarpiu BVP apskrityje išaugo 44,1 proc. Remiantis įvairių tarptautinių ekonomikos ir finansų institucijų prognozėmis, spartus, nors ir santykinai mažėjantis, BVP augimas turėtų išlikti ir ateinančiais 5-7 metais. Todėl Kauno apskrities BVP turėtų taipogi sparčiai augti, netgi vidutiniškai didesniais tempais nei visos šalies BVP. Tai rodo keletos pastarųjų metų tendencijos, kai augimas 1-2 proc. viršija visos šalies BVP augimo tempus (Kauno regiono plėtros iki 2013 m. planas, 2007).

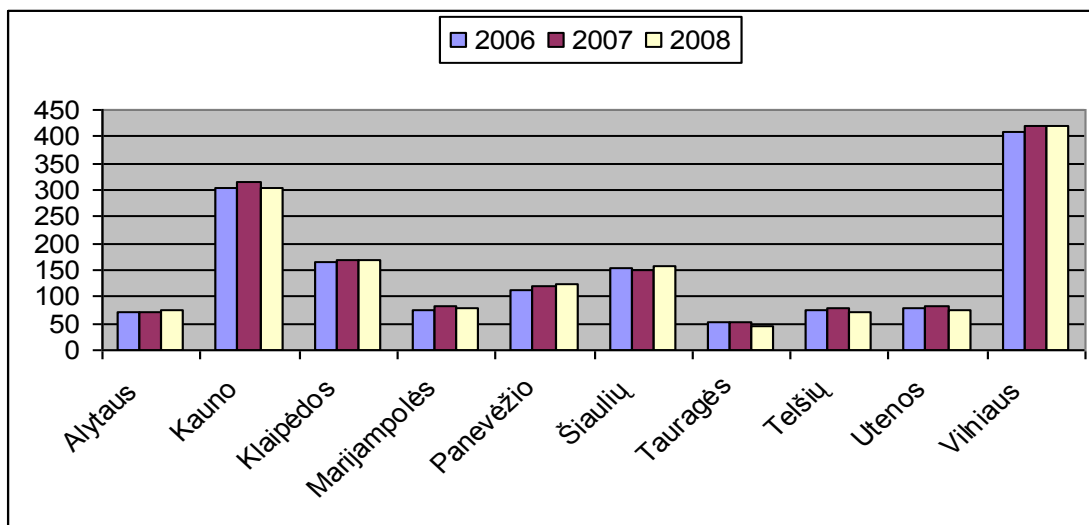
Smulkaus ir vidutinio verslo įtaką užimtumui rodo tai, kad apskrityse, kuriose mažas nedarbas, 1000 gyventojų tenka daugiau SVĮ negu apskrityse, kur nedarbas yra didelis. Kaip matome 17 paveiksle, 2007 m. veikiančių SVĮ skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, padidėjo visose apskrityse, bet skirtumas tarp Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos išlieka ryškus.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, SVV statistinė informacija, 2009

17 pav. Veikiančių SVĮ skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, pagal apskritis 2006-2008 m.

Pirmaujančiu užimtų gyventojų skaičiumi išsiskiria taip pat didžiausios Lietuvos apskritys, t.y. Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos (18 pav.). Kuo didesnis Lietuvos apskrityse MVĮ tankis, tuo mažesnis jose nedarbo lygis.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

18 pav. Vidutinis metinis užimtų gyventojų skaičius apskrityse 2006-2008 m. tūkst.

Lietuvoje SVV įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė pastaraisiais metais padidėjo. Reikia pažymėti, kad smulkus ir vidutinis verslas ne tik kuria nacionalinį produktą, bet yra pagrindinis naujų darbo vietų kūrėjas, užimtumą skatinantis veiksnys. Verslininkystė dar 2000 m. Lisabonoje įvykusiame Europos viršūnių tarybos susitikime pripažinta ekonominio augimo, konkurencingumo ir darbo vietų

kūrimo varomąją jėgą. Smulkiuose įmonėse įdarbinama žymiai daugiau žmonių nei didelėse kompanijose. Kauno miesto ir apskrities BVP nuolat didėjo, tam turėjo įtakos ūkio sektorių plėtra, didėjančios investicijos, šalies finansų sistemos reforma.

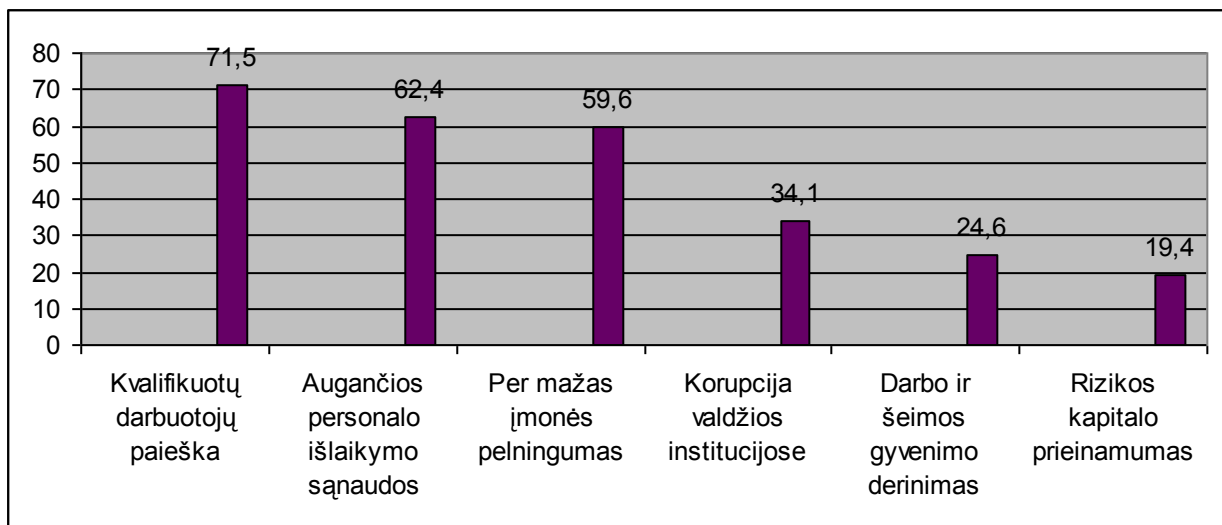
2.4. Veiksnių, trukdančių verslo plėtrai, ištyrimo lygis

Atidžiau paanalizuosime Statistikos Departamento prie LR Vyriausybės 2007, 2008 ir 2009 m. atliktų tyrimų duomenis apie atskirų kliūčių poveikį SVV plėtrai. Statistikos departamentas prie LRV kasmet atlieka SVV įmonių verslo sąlygų monitoringą, atlikdamas SVV sąlygų statistinius tyrimus.

2007 m. balandžio-gegužės mėn. atliktas tyrimo objektu pasirinktos 2003 m. susikūrusios ir tyrimo metu veikusios įmonės, nuo įmonės egzistavimo pradžios valdomos to pačio verslininko. Išsilaikiusio penkerius metus rinkoje verslininko atsakymai suteikė svarbios informacijos apie SVV būklę, problemas, kliūtis, paramos verslui svarbą bei tolimesnes verslo plėtros prognozes. Analogiškai atliekami visi trejų analizuojamų metų tyrimai, tik 2009 m. tyrimo objektu pasirinktos 2004 m. susikūrusios ir tyrimo metu veikusios įmonės.

Tyrimas „Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos“ (2007) atskleidžia, kad dėl intensyvios darbo jėgos emigracijos, į pirmą vietą iškilo problemos, susijusios su kvalifikuotų darbuotojų paieška. Su šia kliūtimi 2007 m. susidūrė 71,5 proc. tyrime dalyvavusių verslininkų. Siekiant pritraukti naujus ar išlaikyti esamus kvalifikuotus darbuotojus, verslininkams tenka didinti jų darbo užmokestį. Tai turi neigiamos įtakos įmonės finansinei būklei, nes didėja produkto ar paslaugos savikaina, taip pat ir kaina, o dėl to mažėja įmonės konkurencingumas. Augančios personalo išlaikymo sąnaudos tapo antra pagal svarbą kliūtimi – ją nurodė 62,4% apklaustų verslininkų. Ši kliūtis glaudžiai susijusi su trečia pagal svarbą kliūtimi, t.y. per mažu įmonės pelningumu, ją pažymėjo 59,6% visų verslininkų. Prie viena svarbiausių kliūčių reikėtų priskirti – korupciją valdžios institucijose. Pagal tyrimo duomenis su šia kliūtimi susidūrė net 34,1% verslininkų. Prie mažiausios įtakos verslo plėtrai verslininkai priskyre „rizikos kapitalo prieinamumą (19,4%), bei „darbo ir šeimos gyvenimo derinimą“ (24,6%) (19 paveikslas).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Smulkaus ir vidutinio verslo sąlygos“, 2009

19 pav. Didžiausios, anot verslininkų, smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys 2007 m. (proc.)

Didžiausi sunkumai steigiant įmonę 2007 m.:

- Tinkamų darbuotojų suradimas (74,1%);
- Sunkumai, atsiradę vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus (57,1%);
- Verslo finansavimas (49,2%).

Analizuojant tyrimo „Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos“ (2008) duomenis apie atskirų kliūčių poveikį SVV plėtrai, į pirmą vietą iškilo problemos, susijusios su kvalifikuotų darbuotojų paieška. Kaip parodė trijų metų tyrimų duomenys, šios kliūtis svarba kasmet didėjo – ją pažymėjo 68,7 proc. 2006 m., 71,5 proc. 2007 m. ir 72,3 proc. 2008 m. verslininkų. Augančios personalo išlaikymo sąnaudos jau tapo antra pagal svarbą kliūtimi – ją nurodė 69,0 proc. apklaustų verslininkų. Ši kliūtis yra glaudžiai susijusi su trečia pagal svarbą kliūtimi – per mažu įmonės pelningumu – ją pažymėjo 61,0 proc. visų verslininkų. Įmonių pelningumui trukdo nemokantys arba vėluojantys mokėti užsakovai. Tai tapo rimta kliūtimi 58,5 proc. verslininkų. Prie vienu iš svarbiausių kliūčių reikėtų priskirti – korupciją valdžios institucijose. Su ja susidūrė 41,2 proc. 2008 m. ir 34,1 proc. 2007 m. tirtų verslininkų. Taigi, šios kliūtis jeigu ne visiškai pašalinimas, tai nors jos poveikio SVV sumažinimas yra vienas iš verslo sąlygų gerinimo sričių. Prie mažiausios įtakos verslo plėtrai turėjusių kliūčių verslininkai priskyrė „rizikos kapitalo prieinamumą“ bei „darbo ir šeimos gyvenimo derinimą“. Jas nurodė atitinkamai 25,4 proc. ir 29,0 proc. verslininkų.

Didžiausios, anot verslininkų, SVV kliūtys 2008 m.:

- Kvalifikuotų darbuotojų paieška (72,3%);

- Augančios personalo išlaikymo sąnaudos (69,0%);
- Per mažas įmonės pelningumas (61,0%);
- Nemokantys arba vėluojantys mokėti užsakovai (58,5%);
- Korupcija valdžios institucijose (41,2%);
- Darbo ir šeimos gyvenimo derinimas (29,0%);
- Rizikos kapitalo prieinamumas (25,4%).

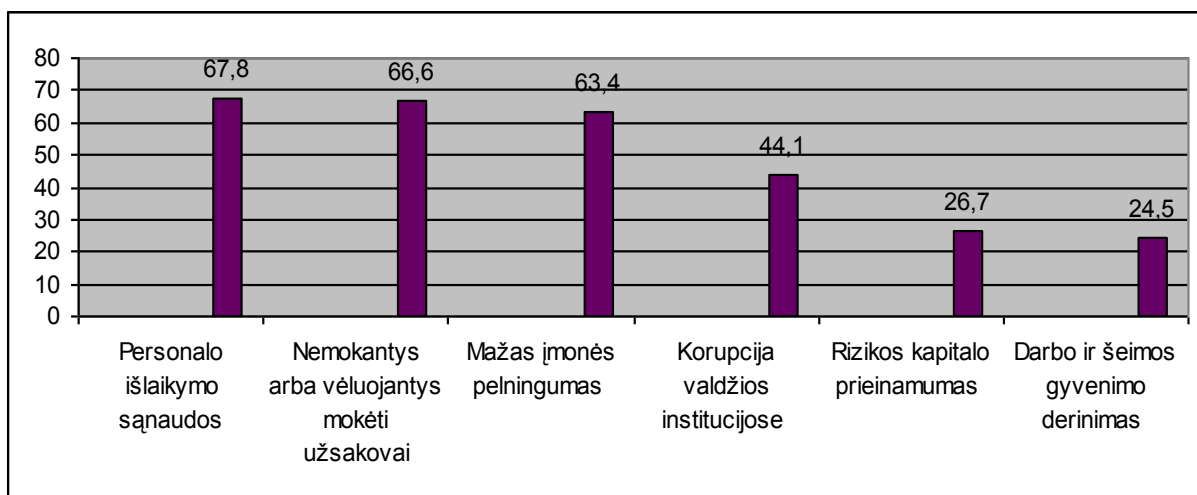
To pačio tyrimo vienas svarbiausių tikslų taip pat buvo ir sunkumų, su kuriais susiduriama steigiant įmonę, nustatymas. Net 75,7 proc. 2006 m. tirtų verslininkų, 74,1 proc. 2007 m. ir 76,6 proc. 2008 m. tirtų verslininkų svarbiausia kliūtimi, steigiant įmonę, paminėjo „tinkamų darbuotojų suradimą“. Antroje vietoje (61,3% 2006 m. ir 57,1% 2007 m. 60,4% 2008 m.), verslininkų nuomone, yra sunkumai, atsiradę „vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus“. Trečioje vietoje buvo sunkumai, susiję su verslo finansavimu – 56,6 proc. 2006 m., 49,2 proc. 2007 m. ir 55,2 proc. 2008 m. verslininkų manė, kad šią problemą spręsti buvo sudėtingiausia. Mažiausiai problemų verslininkai turėjo „gaunant sutuoktinio ir šeimos palaikymą“ – net 91,8 proc. 2006 m., 93,1 proc. 2007 m. ir 91,2 proc. 2008 m. tirtų verslininkų teigė, kad visai lengvai su ja susitvarkė. „Įkainoti prekes ir paslaugas“ – 78,0 proc. 2006 m., 77,2 proc. 2007 m. ir 76,4 proc. 2008 m. tirtų verslininkų tas sekėsi gana nesunkiai, o „efektyviai naudotis informacinėmis technologijomis“ galėjo net 72,0 proc. 2006 m., 76,4 proc. 2007 m. ir 76,0 proc. 2008 m. tirtų verslininkų.

Didžiausi sunkumai steigiant įmonę 2008 m.:

- Tinkamų darbuotojų suradimas (76,6%);
- Sunkumai, atsiradę vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus (60,4%);
- Verslo finansavimas (55,2%).

Analizuojant dvejų metų tyrimų „Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos“ (2009) duomenis apie atskirų kliūčių poveikį SVV plėtrai, pastebimi esminiai pokyčiai – 2009 m. didžiausia problema tapo personalo išlaikymo sąnaudos (67,8%), kai 2008 m. pirmoje vietoje buvo problemos, susijusios su kvalifikuotų darbuotojų paieška (72,3%). Ši kliūtis 2009 m. atsidūrė trečioje vietoje – ją pažymėjo 64,4 proc. verslininkų. Antra pagal svarbą kliūtimi 2009 m. tapo – nemokantys arba vėluojantys mokėti užsakovai – ją pažymėjo 66,6 proc. visų verslininkų. Taip pat rimta kliūtimi tapo mažas įmonių pelningumas – ją 2009 m. kaip labai svarbią kliūtį nurodė 63,4 proc. verslininkų. Prie vienu iš svarbiausių kliūčių reikėtų priskirti korupciją valdžios institucijose. Su ja

susidūrė 44,1 proc. 2009 m. ir 41,2 proc. 2008 m. tirtų verslininkų. Prie mažiausios įtakos verslo plėtrai turėjusių kliūčių verslininkai priskyrė – rizikos kapitalo prieinamumą bei darbo ir šeimos gyvenimo derinimą. Jas nurodė atitinkamai 26,7 ir 24,5 proc. verslininkų (20 paveikslas).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos“, 2009

20 pav. Didžiausios, anot verslininkų, smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys, 2009 m. (proc.)

Vienas svarbiausių tyrimo tikslų buvo nustatyti sunkumus, steigiant įmonę, ir suskirstyti juos į grupes pagal neigiamo poveikio dydį. Suskaičiavus, kiek verslininkų nurodė konkrečią kliūtį, išryškėjo reikšmingos tendencijos – kaip pagrindinę ir svarbiausią kliūtį, steigiant įmonę, kurią įvardijo net 70,5 procento 2009 m. ir 76,6 procento 2008 m. tirtų verslininkų – tinkamų darbuotojų suradimas. O štai antroje vietoje buvusią 2008 m. pagal svarbą kliūtį sunkumai, atsiradę vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus (60,4%), 2009 m. pakeitė sunkumai gaunant finansavimą (57,8%). Verslininkų nuomone, 2009 m. trečia vieta teko sunkumams, atsiradusiems vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus (54,6%). 2009 m. padidėjo verslininkų, manančių, kad sudėtingiausia užmegzti ryšius su užsakovais ir priversti skolininkus apmokėti sąskaitas – atitinkamai 2,1 ir 3,2 procentinio punkto. Mažiausiai problemų verslininkai turėjo gaudami sutuoktinio ir šeimos palaikymą – net 89,7 procento 2009 m. ir 91,2 procento 2008 m. tirtų verslininkų teigė, kad visai lengvai su ja susitvarkė. Įkainoti prekes ir paslaugas – 79,8 procento 2009 m. ir 76,4 procento 2008 m. tirtų verslininkų tai sekėsi gana nesunkiai, o efektyviai naudotis informacinėmis technologijomis galėjo net 76 procentai 2009 m. ir 2008 m. tirtų verslininkų.

Didžiausi sunkumai steigiant įmonę 2009 m.:

- Tinkamų darbuotojų suradimas (70,5%);

- Sunkumai gaunant finansavimą (57,8%);
- Sunkumai, atsiradę vykdant teisinius, valstybinius, administracinius reikalavimus (54,6%).

Verslo plėtros kliūtys pagal apskritis. 2007 m. tiek Kauno apskrities, tiek kitų devynių tirtų apskričių (Alytaus, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus) didžiausios kliūtys, su kuriomis susidūrė verslininkai buvo – kvalifikuota darbo jėga, personalo išlaikymo kaštai, mažas įmonės pelningumas, nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai. (Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos, 2007).

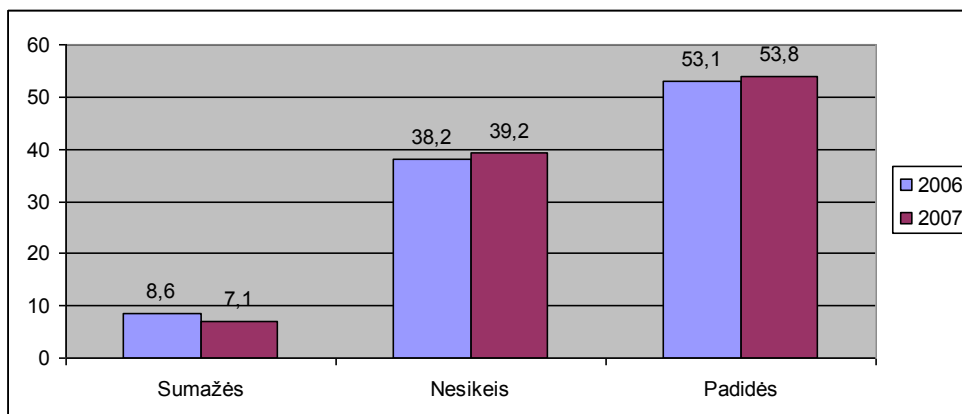
Verslo pradžios kliūčių analizė apskričių lygmeniu parodė, kad pagrindinė verslo pradžios kliūtis, kurią nurodė daugiau ar mažiau 70 proc. 2009 m. ir 2008 m. tirtų visų apskričių verslininkų, buvo „susirasti tinkamus darbuotojus“. Kauno apskrityje su šia kliūtimi 2008 m. susidūrė 73,4 proc. tirtų verslininkų, o 2009 m. – 68,3 proc. O štai mažiausiai susidūrusių su šia kliūtimi 2009 m. buvo Tauragės apskrityje - 52,9 proc. Šios apskrities verslininkams daugiausiai problemų kilo „susitvarkant su teisiniais administraciniais reikalavimais“. 2009 m. 2,6 procentinio punkto padaugėjo verslininkų, kuriems buvo sunku „gauti finansavimą“. Ši kliūtis 2009 m. didesne dalimi slėgė Alytaus ir Panevėžio apskritis – atitinkamai 63,2 proc. ir 62,3 proc. Kauno apskrityje „gauti finansavimą“ sunku buvo taip pat dideliame skaičiuje verslininkų – 51,6 proc. Kauno apskrities verslininkams 2009 m. gana sunkiai sekėsi priversti skolininkus apmokėti sąskaitas – 49,6 proc. 2008 m. tokių verslininkų buvo mažiau, t.y. 40,7 proc. (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos, 2009).

Lyginant 2007, 2008, 2009 m. matome, kad pagrindiniai verslo sunkumai apskrityse išliko panašūs, t.y. „surasti kvalifikuotą darbo jėgą“, „gauti finansavimą“, „nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai“ ir pan.

Optimistiškesnes verslo pokyčių prognozes pateikė 2007 m. verslininkai – šiek tiek didesnė jų dalis, palyginti su 2006 m., kitais metais tikėjosi pagrindinių ūkinės finansinės veiklos rodiklių stabilumo ir net padidėjimo ir mažesnė – jų sumažėjimo. Didinti apyvartą ketino 64,9% 2007 m. ir 63,9% 2006 m. verslininkų. Didinti parduodamų prekių ir paslaugų asortimentą ketino 49,4% 2007 m. ir 50,7% 2006 m. verslininkų. 2007 m. 2,9% didesnė dalis verslininkų tikėjosi pelningumo padidėjimo. (Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos, 2007).

Reikia paminėti, kad kaip parodė 2007 m. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės atlikto tyrimo „Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos“ rezultatai, penkerius metus rinkoje išsilaikę verslininkai buvo užtikrinti sėkminga tolimesne savo įmonių veikla. Kaip matyti iš 21 paveiksle pateiktų duomenų, daugiau nei pusė verslininkų tikėjosi, kad pagrindiniai ūkinės finansinės veiklos

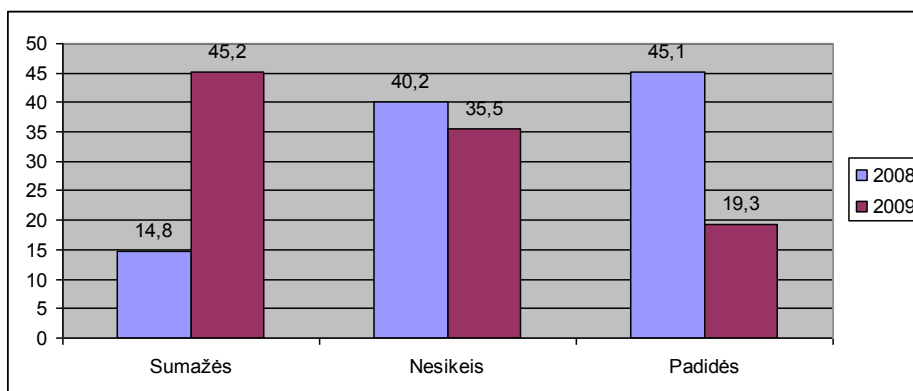
rodikliai (apyvarta, darbuotojų skaičius, parduodamų prekių ir paslaugų asortimentas, pelningumas) didės, o daugiau nei trečdalis tikėjosi, kad išliks stabilūs ir tik maža dalis manė, kad jie sumažės.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos“, 2007

21 pav. Verslo plėtros prognozės sekantiems metams (proc.)

Statistikos departamentui prie LR Vyriausybės atlikus tyrimą 2009 m. paaiškėjo, kad net 30,3 procentinio punkto daugiau verslininkų ūkinės finansinės veiklos pokyčių prognozes ateinantiems metams vertino skeptiškai, t.y. prognozavo ūkinės finansinės veiklos rodiklių sumažėjimą. Ir tik 19,3 procento (25,8 procentinio punkto mažiau, palyginti su 2008 m.) buvo ne tik užtikrinti sėkminga tolesne savo įmonių veikla, bet ir tikėjosi ūkinės finansinės veiklos rodiklių padidėjimo. O taip manančiųjų 2008 m. buvo net 45,1 procento. Pesimistiškai nusiteikusių dėl savo ūkinės finansinės veiklos pokyčių verslininkų dalis 2009 m. buvo pati didžiausia ir sudarė 45,2 procento. Daugiau nei trečdalis verslininkų manė, kad jų įmonių finansinė padėtis išliks stabili (22 paveikslas).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos“, 2009

22 pav. Verslo plėtros prognozės kitiems metams

Įdomu, kad nors pastaraisiais metais, dauguma įmonių sumažino atlyginimus savo darbuotojams, tačiau analizuojant 2009 m. tyrimo duomenis paaiškėjo, kad kaip vieną didžiausių verslo plėtros kliūčių jie nurodė „personalo išlaikymo sąnaudas“. Kitos svarbios kliūtys kaip „Nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai“ bei „Mažas įmonės pelningumas“ sietinos su dabartine finansine krize, kai dauguma įmonių tapo nemokios dėl sustabdytų bankų kreditų, sumažėjusių darbų apimties, pelningumo ir kt. veiksnių.

2009 m. verslininkų plėtros prognozės buvo pesimistiškesnės lyginant su ankstesniais metais. Dauguma jų prognozavo ūkinės finansinės veiklos rodiklių sumažėjimą. Dabartinė ekonominė finansinė krizė ypač įtakoją įmonių apyvartos ir pelningumo sumažėjimą. Tą patvirtina ir 2009 m. atliktas Statistikos departamento tyrimas, kurį atlikus paaiškėjo, kad pesimistiškiausias verslo pokyčių prognozes 2009 m. verslininkai pateikė būtent dėl apyvartos ir įmonės pelningumo ir prognozavo jų sumažėjimą.

3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO PERSPEKTYVŲ EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo perspektyvų Kauno apskrityje tyrimo metodika

Tyrimas yra skirtas išsiaiškinti pagrindines SVV vystymo kliūtis bei numatyti SVV perspektyvas Kauno apskrityje. Pasirinkus veiksmų, trukdančių SVV plėtrai klasifikaciją pagal D. North (1990), empiriniame tyrime dėmesys kreipiamas į formalius ir neformalius veiksmus, taip pat į pagrindines plėtros kliūtis, kurios išryškėjo analizuojant atliktus smulkaus ir vidutinio verslo tyrimus.

Išanalizavus teorinę medžiagą ir atliktus empirinius tyrimus smulkaus ir vidutinio verslo vystymo tema, šiam tyrimui buvo iškeltas **tikslas** – ištirti pagrindines SVV vystymo kliūtis bei numatyti SVV perspektyvas Kauno apskrityje.

Tikslui pasiekti yra keliami tokie **uždaviniai**:

- Nustatyti, kokios pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys vyrauja Kauno apskrityje;
- Įvertinti formalių ir neformalių veiksmų įtaką smulkaus verslo plėtros kliūtims Kauno apskrityje;
- Įvertinti Vyriausybės vaidmenį smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi procese bei paramos SVV sektoriui reikalingumą;
- Numatyti smulkaus ir vidutinio verslo vystymo perspektyvas Kauno apskrityje;
- Pateikti Kauno apskrities charakteristiką.

Tyrimo metodai. Tyrimo duomenų surinkimui buvo naudojamas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa. Viso anketą sudaro devyniolika klausimų. Dvylika iš visų klausimų yra uždari, t.y. klausimai su paruoštu atsakymo varianto pasirinkimu. Tokie klausimai taupo respondentų laiko sąnaudas, yra lengviau į juos atsakinėti, taip pat vėliau lengviau apdoroti duomenis. Tik vienas klausimas yra atviras, kuriame respondentas turi įrašyti įmonės veiklos rūšį. Šeši klausimai yra sudaryti su atsakymų skale, taip siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę bei kaip jie vertina tam tikrus tyrimo objektus. Anketos turinys yra pateiktas 1 PRIEDE. Šią anketą sudaro penkios dalys:

1. Bendri duomenys apie įmones, t.y. šiuo atveju konkrečiai apklausiant įmonės vadovus ar darbuotojus, siekiama išsiaiškinti įmonės veiklos rūšį, įmonės dydį pagal darbuotojų skaičių, įmonės egzistavimo laikotarpį bei įmonės lokalizaciją Kauno apskrityje. Šią dalį sudaro penki klausimai (1, 2, 3, 18, 19 kl.);

2. Smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys bei formalių ir neformalių veiksnių įtaka verslo plėtros kliūtims Kauno apskrityje. Šią dalį sudaro trys klausimai (4, 5, 6 kl.). Ji sudaryta remiantis įvairių autorių pateikta teorine ir praktine medžiaga. Ketvirtą šios dalies klausimą sudaro 20 rodiklių. Rodikliai buvo vertinami naudojant keturių balų skalę, kai 1 reiškia – „visai netrukdo“, 2 – „nežymiai trukdo“, 3 – „trukdo“, 4 – „labai trukdo“. Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti didžiausias, anot verslininkų, smulkaus ir vidutinio verslo kliūtis, taip pat kurias iš šių kliūčių jie vertina kaip visai netrukdančias, o kurias kaip labai trukdančias verslo plėtrai. Beveik analogiškai yra su penktu ir šeštu klausimais, apie formalius bei neformalius veiksnius, darančius įtaką verslo plėtros kliūtims. Rodikliai susikirstyti į 9 formalius ir 9 neformalius veiksnius, ir vertinami naudojant keturių balų skalę, kai 1 reiškia – „visai neįtakoja“, 2 – „nežymiai įtakoja“, 3 – „įtakoja“, 4 – „labai įtakoja“. Siekiama išsiaiškinti kaip, anot verslininkų, šie veiksniai įtakoja jų verslo plėtrą.

3. Vyriausybės vaidmuo smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi procese bei paramos SVV sektoriui reikalingumas. Šią dalį sudaro šeši klausimai (7, 8, 9, 10, 11, 12 kl.), keturi iš jų yra uždari, tik aštuntas klausimas siūlo respondentui parodyti ar jis sutinka su pateiktais teiginiais ar ne, pažymėdamas „sutinku“, „nei sutinku, nei nesutinku“ ar „nesutinku“. Siekiant išsiaiškinti ar padėtų tam tikra parama respondentų verslui dvyliktame klausime prašoma įvertinti 11 rodiklių pagal keturių balų skalę, kai 1 – reiškia – „visai nepadėtų“, 2 – „nežymiai padėtų“, 3 – „padėtų“, 4 – „labai padėtų“.

4. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo perspektyvos Kauno apskrityje. Šią dalį sudaro du klausimai (13, 14 kl.). Vienas jų uždaras, kitas siūlo respondentui įvertinti „sumažės“, „nesikeis“ ar „padidės“ ūkinės finansinės veiklos rodikliai jo vadovaujamoje įmonėje (ar įmonėje, kurioje jis dirba).

5. Kauno apskrities charakteristika. Šią dalį sudaro trys uždari klausimai (15, 16, 17 kl.). Siekiama išsiaiškinti, ar respondentai vertina Kauno apskritį kaip verslų regioną ar atvirkščiai.

Gauti duomenys buvo analizuojami ir tvarkomi Microsoft Office Excel 2003 programa.

Tyrimo imtis.

Pagal Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos vyriausybės pateiktus duomenis, 2010 m. Kauno apskrityje veikė 13009 smulkių ir vidutinių įmonių. Taigi, remiantis šiais duomenimis, tyrimo visumos dydis yra 13009.

Tyrimo imčiai nustatyti buvo naudojama formulė $n_{\min}$.

$$n_{\min} = \frac{z^2 \times N \times p(1-p)}{(\Delta p)^2(N-1) + z^2 \times p(1-p)}$$

Čia: N – visumos dydis (13009);
 p – požymio tikimybė (laikoma, kad ji lygi 0,7);
 Δp – požymio dalies paklaida (laikoma, kad ji lygi 7 proc.);
 z - normaliojo skirsnio koeficientas (čia pasikliaujama 95 proc. patikimumu), kuris šiuo atveju lygus 1,96.

$$\text{Pagal sąlygą } n_{\min} = \frac{1,96^2 * 13009 * 0,7 (1 - 0,7)}{0,07^2 * (13009 - 1) + 1,96^2 * 0,7 (1 - 0,7)} = 162$$

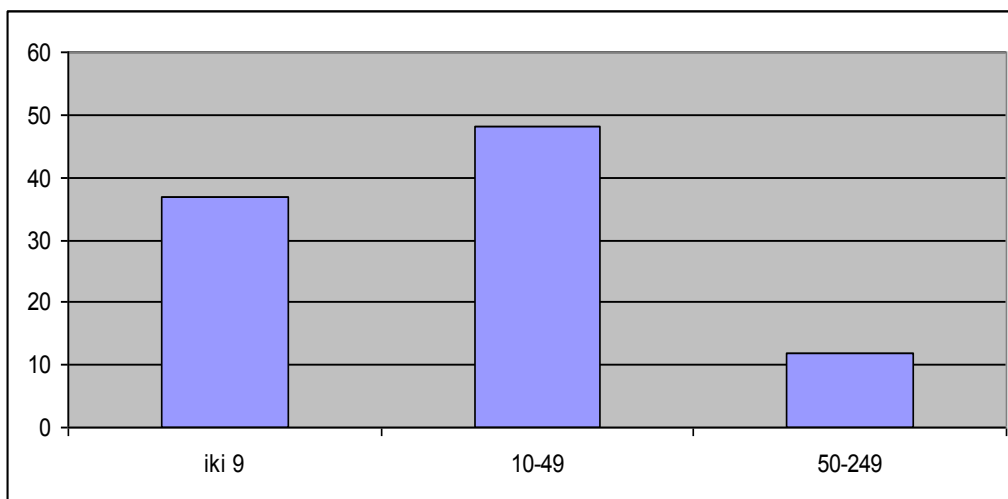
Apskaičiavus tyrimo imtį pagal $n_{\min}$ formulę, paaiškėjo, kad reikėtų apklausti 162 respondentus.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas buvo atliekamas 2010 m. balandžio mėn. Anketa balandžio 17 d. buvo patalpinta internetinėje svetainėje <http://www.apklausa.lt>. Anketos nuoroda buvo siunčiama elektroniniu paštu įmonių vadovams ir prašoma užpildyti, taip pat dalis anketų buvo nešama tiesiogiai į įmones užpildyti ranka, o dalis atsakymų gauta internetiniame portale <http://www.apklausa.lt>. Per nepilnai keturias savaites buvo gauti 72 smulkių ir vidutinių įmonių vadovų bei darbuotojų atsakymai, respondentams taikant atsitiktinės atrankos metodą (42 atsakymai gauti internetiniame portale <http://www.apklausa.lt>., 21 atsakymas gautas anketas tiesiogiai išdalinus įmonėse, 9 anketos gautos elektroniniu paštu). Gauta tik viena tuščia anketa.

3.2. Tyrimo duomenų analizė

Iš 72 apklaustųjų, 68 nurodė savo vadovaujamos įmonės, ar įmonės, kurioje dirba veiklos rūšį (12 lentelė). Kaip matyti iš 12 lentelės duomenų, daugiausia apklausoje dalyvavo prekybos ir paslaugų įmonių, arba įmonių, užsiimančių abejomis šiomis veiklomis (2 PRIEDAS).

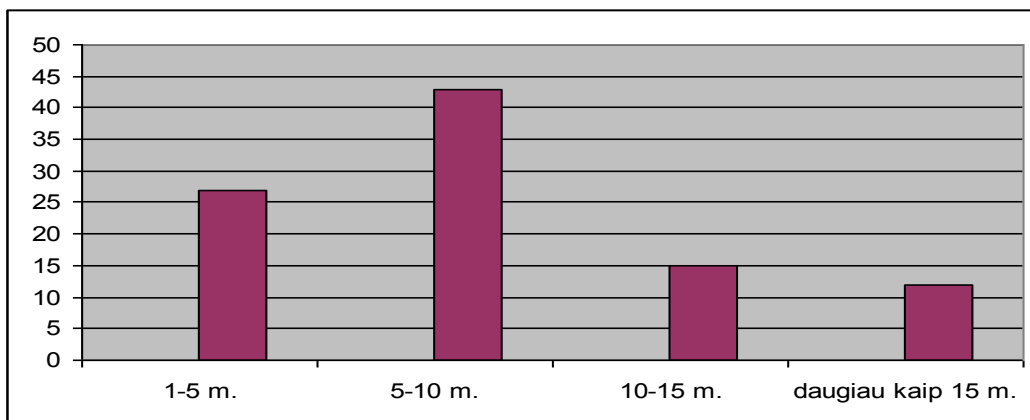
Kaip matyti iš 23 paveiksle pateiktų duomenų, daugiausia iš apklausoje dalyvavusių įmonių buvo mažos įmonės, kuriose dirba mažiau kaip 50 darbuotojų. 35 įmonės (t.y. 48 proc.) iš 71, atsakiusios į anketos klausimus įmonės, priklausė mažų įmonių kategorijai. Nedaug nuo jų atsiliko mikro įmonės, 27 iš visų atsakiusiųjų (t.y. 37 proc.) priklausė mikro įmonėms. Tik 9 iš apklausoje dalyvavusių įmonių (t.y. 12 proc.) buvo vidutinės, kuriose dirba mažiau kaip 250 darbuotojų.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

23 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių

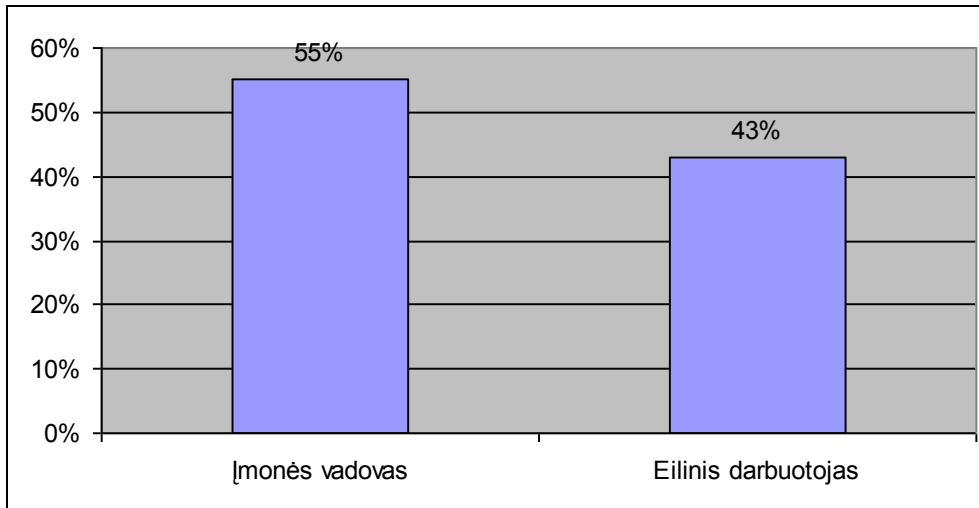
24 paveiksle matyti, kad daugiausia iš apklausoje dalyvavusių įmonių savo veiklą vykdė 5 – 10 m., t.y. 31 įmonė iš apklaustųjų (43 proc.). Toliau sėkė įmonės savo veiklą vykdžiusios 1 – 5 m., t.y. 20 įmonių iš apklaustųjų (27 proc.). 10 – 15 m. ir daugiau kaip 15 m. savo veiklą vykdė atitinkamai 11 įmonių iš apklaustųjų (15 proc.) ir 9 įmonės (12 proc.) iš visų apklaustųjų.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

24 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal veiklos vykdymo trukmę

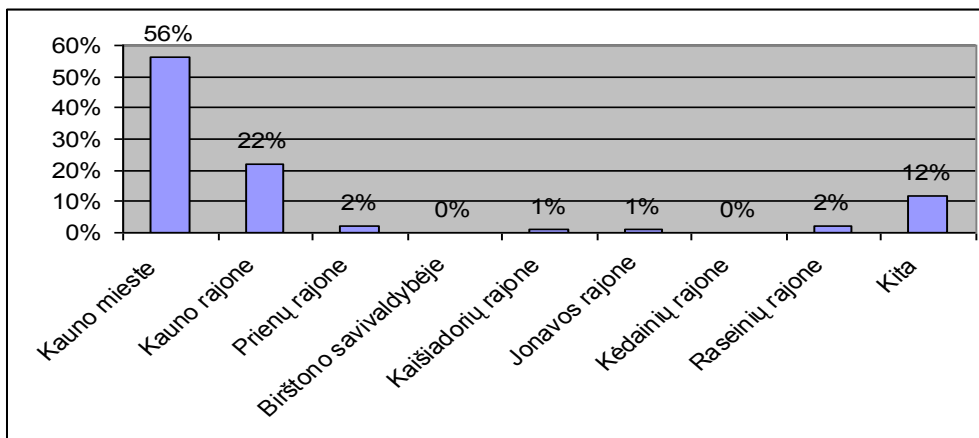
Kaip matyti iš 25 paveikslo duomenų, iš visų apklausoje dalyvavusių respondentų 55 proc. (40 respondentų) yra įmonės vadovai, 43 proc. (31 respondentas) - eiliniai darbuotojai. Darėme prielaidą, kad ne tik įmonių vadovai, bet ir jų pavaldiniai, t.y. pavaduotojai, finansininkai, vadybininkai ir pan. gali ne blogiau nusimanyti apie įmonės plėtros kliūtis, bei kitus anketoje užduodamus klausimus.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas

Kaip matyti iš 26 paveikslo duomenų, daugiausia apklausoje dalyvavo įmonės, esančios Kauno mieste arba Kauno rajone, atitinkamai 56 proc. (41 respondentas) ir 22 proc. (16 respondentų). 12 proc. apklaustųjų nurodė „Kita“, tai galima priskirti prie apklausos klaidų, nes ne visi žmonės, pildę anketą internetu suprato, kad apklausa skirta tik Kauno apskrities įmonėms, taip ir buvo parašyta apklausos pavadinime.

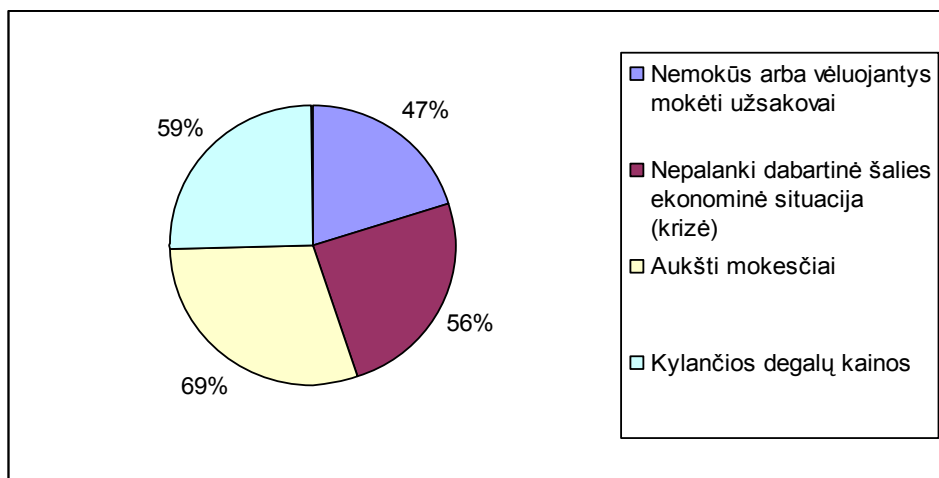

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

26 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal lokalizaciją

Siekiant nustatyti, kokios pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo kliūtys vyrauja Kauno apskrityje, iš dvidešimties, ketvirtame anketos klausime pateiktų rodiklių, buvo pasirenkami pirmieji keturi daugiausiai proc. surinkę.

Kaip matyti 27 paveiksle, apklausos metu išryškėjo, respondentų nuomone, didžiausios smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys, kurias jie įvertino kaip „Labai trukdo“ t.y. „aukšti mokesčiai“, 50 iš visų respondentų (69 proc.), juos nurodė kaip labai trukdančią plėtros kliūtį „kylančios degalų kainos“, pasirodo, taip pat yra šių metų aktualija, šią kliūtį kaip labai trukdančią pažymėjo 43 respondentai (59 proc.). Toliau tarp didžiausių verslo plėtros kliūčių yra „nepalanki dabartinė šalies ekonominė situacija (krizė)“, 41 iš visų respondentų (56 proc.) nurodė ją kaip labai trukdančią jų versle. „Nemokius arba vėluojančius mokėti užsakovus“ kaip labai trukdančią kliūtį nurodė 34 iš visų respondentų (47 proc.).

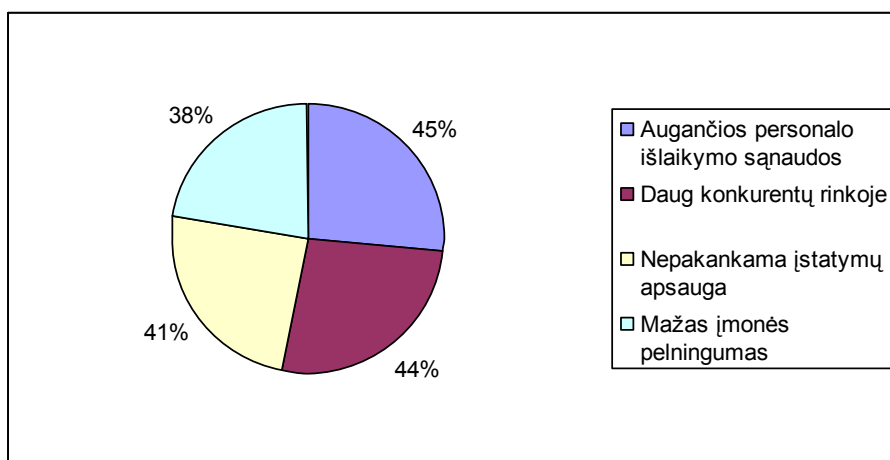
Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

27 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Labai trukdančias“ verslo plėtros kliūtis

Nors pastaraisiais metais verslo mokesčiai, išskyrus pridėtinės vertės mokestį (PVM) nedidėjo, respondentai, kaip labai trukdančią verslo plėtros kliūtį vertino aukštus mokesčius, tai galima pavadinti daugiau verslininkų baime nei realybe. Šių metų aktualija, kaip paaiškėjo, yra kylančios degalų kainos, kas, anot respondentų, taip pat labai trukdo verslo plėtrai. Toliau seka nepalanki dabartinė šalies ekonominė situacija (krizė), kuri, kaip jau aptarta anksčiau, neigiamai įtakojo įmonių apyvartą ir pelningumą. Krizės pasekmė galima vadinti ir sekančią verslo plėtros kliūtį, t.y. nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai. Ši kliūtis buvo tarp didžiausių ir 2009 m. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės atliktame tyrime, kurio rezultatai aptarti antrojoje darbo dalyje.

Kaip matyti 28 paveiksle, respondentai apklausoje kaip labiausiai „Trukdančias“ verslo plėtros kliūtis nurodė „augančias personalo išlaikymo sąnaudas“, jos trukdo 33 iš apklaustųjų, t.y. 45 proc. Tik vienu procentiniu punktu nuo aptartosios kliūties skiriasi kita „trukdanti“ kliūtis, tai - „daug konkurentų rinkoje“ – ją nurodė 32 iš apklaustųjų, t.y. 44 proc. Toliau seka „nepakankama įstatymų apsauga“ bei

„mažas įmonės pelningumas“, atitinkamai jas nurodė 30 iš apklaustųjų, t.y. 41 proc. ir 28 iš apklaustųjų, t.y. 38 proc.

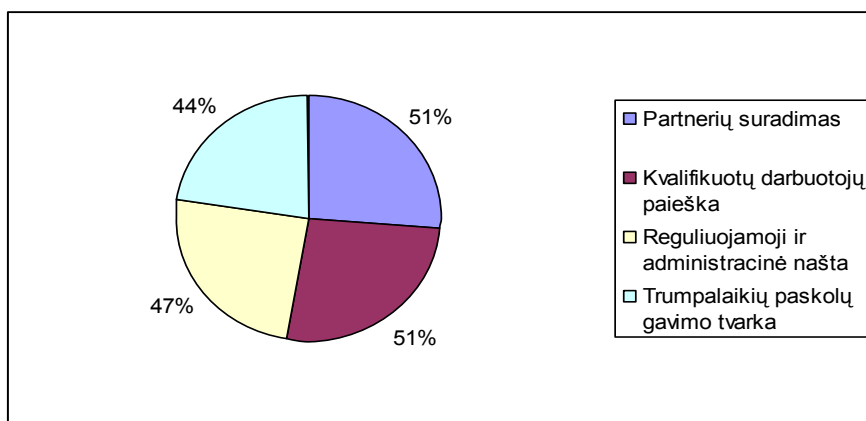

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

28 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Trukdančias“ verslo plėtros kliūtis

Augančios personalo išlaikymo sąnaudos, kaip trukdanti kliūtis, kontroversiškas pasirinkimas, nes, kaip aptarta anksčiau, dauguma įmonių pastaruoju laiku mažino darbuotojų atlyginimus, taigi ir personalo išlaikymo sąnaudos turėjo mažėti. Apklausoje dalyvavo dauguma prekybinių įmonių, taigi sekanti kliūtis – daug konkurentų rinkoje, prekybininkams visada aktuali problema. Šioje veiklos srityje netrūksta konkurencijos.

Kaip matyti iš 29 paveikslu duomenų, iš „nežymiai trukdančių“ verslo plėtros kliūčių išsiskyrė „partnerių suradimas“, šią kliūtį nurodė 37 respondentai (51 proc.), „kvalifikuotų darbuotojų paieška“ surinko analogišką atsakymų kiekį. Mažai viena nuo kitos skyrėsi ir sekančios dvi kliūtys: „reguliuojamoji ir administracinė našta“ bei „trumpalaikių paskolų gavimo tvarka“, jos atitinkamai surinko 34 respondentų atsakymus (47 proc.) ir 32 atsakymus (44 proc.).

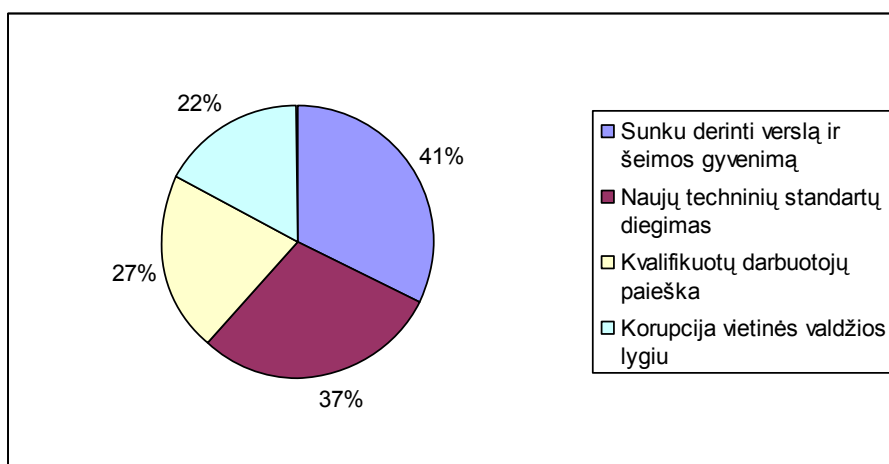

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

29 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Nežymiai trukdančios“ verslo plėtros kliūtis

Kadangi apklausoje, kaip minėta, daugiausiai dalyvavo prekybos įmonės, tokia kliūtis kaip partnerių suradimas jiems nežymi, nes dauguma prekybininkų partnerių neieško, jiems kur kas svarbiau yra tiekėjai. Kvalifikuotų darbuotojų paieška prekybos įmonėms taip pat nežymi kliūtis, nes, kaip žinoma didelės kvalifikacijos dirbti prekyboje nereikia. Dažniausiai žmogus gana greitai apmokomas ir sėkmingai dirba.

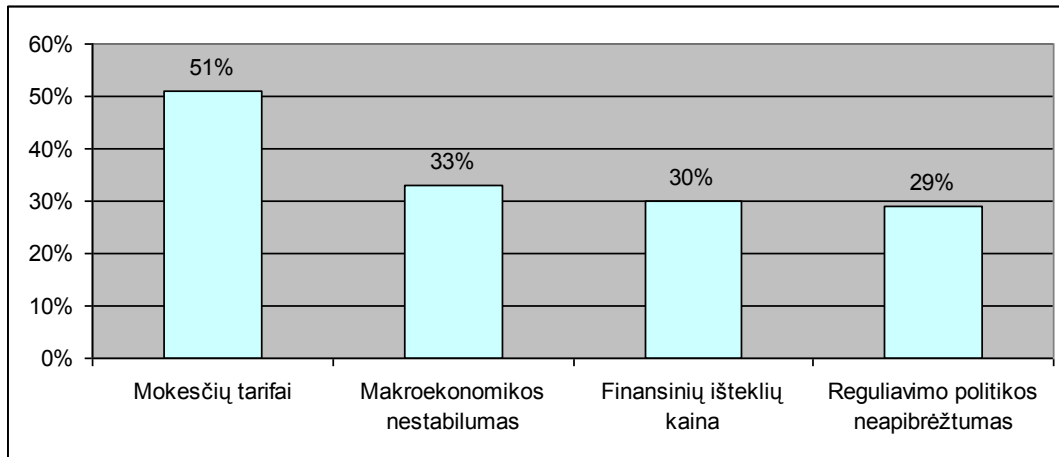
30 paveiksle matyti, kad iš „visai netrukdančių“ verslo plėtros kliūčių išsiskyrė „sunku derinti verslą ir šeimos gyvenimą“, šią kliūtį nurodė 30 iš apklaustų respondentų (41 proc.), toliau seka „naujų techninių standartų diegimas“, ją nurodė 27 respondentai (37 proc.). Kaip „visai netrukdančią“ kliūtį „kvalifikuotų darbuotojų paiešką“ pažymėjo 20 respondentų (27 proc.) ir „korupcija vietinės valdžios lygiu“ daugumai apklaustųjų taip pat pasirodė „visai netrukdanči“, šią kliūtį pažymėjo 16 respondentų (22 proc.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

30 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal „Visai netrukdančias“ verslo plėtros kliūtis

31 paveiksle matyti, kaip pasiskirstė formalūs veiksniai, anot respondentų, labiausiai įtakojantys verslo plėtrą. „Mokesčių tarifus“ pažymėjo 37 iš visų respondentų (51 proc.), „Makroekonomikos nestabilumas“ atrodė labia įtakojantis verslo plėtrą 24 respondentams (33 proc.), „Finansinių išteklių kaina“ pažymėjo 22 respondentai (30 proc.), „reguliavimo politikos neapibrėžtumą“ – 21 respondentas (29 proc.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

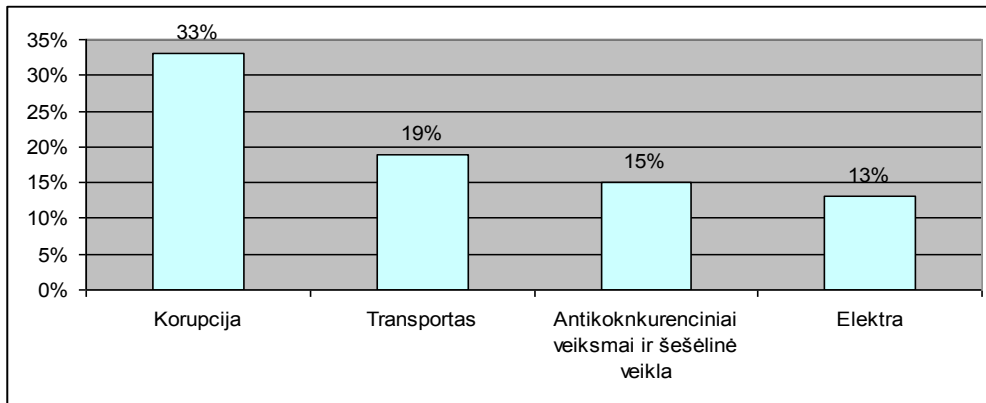
31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal formalius veiksnius („labai įtakojančius“)

Aukšti mokesčiai, kaip ir mokesčių tarifai, kaip minėta anksčiau, yra daugiau verslininkų baimė nei realybė. Makroekonomikos nestabilumas, žinoma, labai įtakoja verslo plėtrą, nes pastaruoju metu labai sumažėjo atlyginimai, taip pat ir gyventojų perkamoji galia. Tai ypač veikia prekybos ir paslaugų įmones.

13 lentelėje pateikti formalių veiksnių įvertinimai, respondentų nuomone, „įtakojantys“, „nežymiai įtakojantys“ ir „visai neįtakojantys“ verslo plėtros kliūtis. Pastebėta, kad šie respondentų įvertinti formalūs veiksniai, įtakojantys arba neįtakojantys jų verslo plėtrą, priklauso nuo įmonės veiklos rūšies. Pavyzdžiui, įmonės, teikiančios, tarkim, transporto paslaugas Lietuvoje, nesusiduria su tokiais veiksniais, kaip muitų ar prekybos reguliavimas, ko nepasakytum apie įmonę, importuojančią prekes iš užsienio (3 PRIEDAS).

32 paveiksle matyti, neformalūs veiksniai, anot respondentų, „labai įtakojantys“ verslo plėtros kliūtis. Tai būtų „Korupcija“, ją pažymėjo 24 respondentai (33 proc.), kad „Transportas“ labai įtakoja verslo plėtros kliūtis pažymėjo 14 respondentų (19 proc.). „Antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė

veikla“ ir „Elektra“ surinko atitinkamai 11 respondentų atsakymų (15 proc.), ir 10 respondentų atsakymų (13 proc.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

32 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal neformalius veiksnius („labai įtakojančius“)

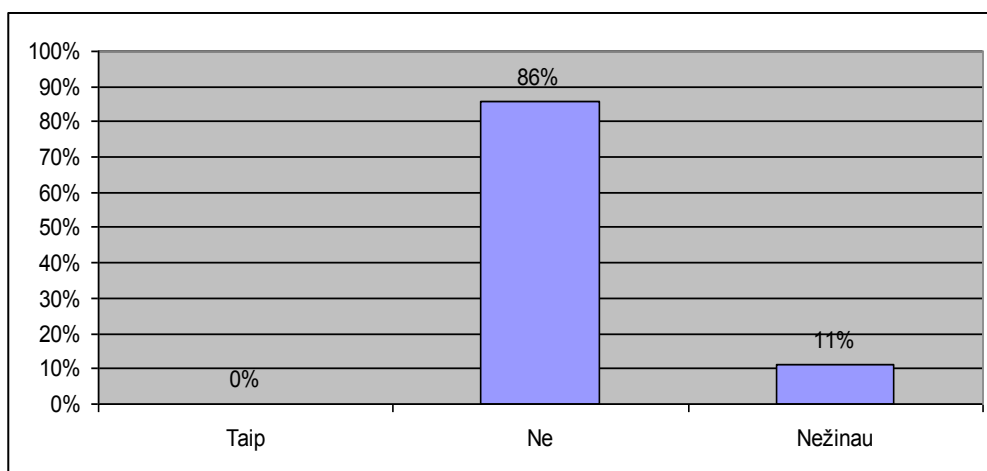
Tiriant neformalių veiksnių įtaką verslo plėtrai paaiškėjo, kad, visoms apklausoje dalyvavusioms įmonėms, ypač prekybos, paslaugų, transporto įmonėms, tokie veiksniai kaip „Transportas“, „Elektra“ labai įtakojo verslo plėtrą, nes, kaip žinoma, dabartiniu metu ypač pabrango degalų bei elektros kainos.

14 lentelėje pateikti neformalių veiksnių įvertinimai, respondentų nuomone, „įtakoiantys“, „nežymiai įtakoiantys“ ir „visai neįtakoiantys“ verslo plėtros kliūtis. Pastebėta, kad kaip ir 13 lentelėje pateikti formalių veiksnių įvertinimai, šie respondentų įvertinti neformalūs veiksniai, įtakoiantys arba neįtakoiantys jų verslo plėtrą, taip pat priklauso nuo įmonės veiklos rūšies. Pavyzdžiui, visos įmonės, teikiančios, transporto paslaugas pažymėjo, kad transportas įtakoja verslo plėtros kliūtis. Tačiau tokie veiksniai kaip „galimybė įsigyti/naudotis žeme“, „nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai“ mūsų verslininkams yra „nežymiai įtakoiantys“ arba „visai neįtakoiantys“. To priežastis galėtų būti tai, kad ši formalių, neformalių veiksnių klasifikacija sudaryta amerikiečių mokslininko D. North (1990), ir šie veiksniai daugiau aktualūs ne Lietuvos ekonominėje socialinėje santvarkoje. O tokie veiksniai, kurie nurodyti aukščiau pateiktame 34 paveiksle kaip „labai įtakoiantys“ yra išties aktualūs mūsų šalyje (4 PRIEDAS).

Į anketos klausimą (7 kl), ar gerai Vyriausybė rūpinasi smulkiuoju ir vidutiniu verslu net 62 respondentai, t.y. 86 proc. atsakė neigiamai. Tai rodo nepalankų verslininkų požiūrį į šalies valdžią, bei jos skiriamą dėmesį smulkiam ir vidutiniam verslui. Tik 8 iš respondentų (11 proc.) abejojo ir

pažymėjo atsakymą „Nežinau“. O teigusiu, kad Vyriausybė gerai rūpinasi smulkiuoju ir vidutiniu verslu visai nebuvo (33 paveikslas).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

33 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiksnį ar „Vyriausybė gerai rūpinasi smulkiuoju ir vidutiniu verslu“

Kaip matyti 15 lentelėje (5 PRIEDAS), didžioji dalis respondentų sutinka su teiginiais, neigiamai vertinančiais Vyriausybės darbą. Tai patvirtina ir prieš tai nagrinėto klausimo rezultatus, kad verslininkai nusivylę ir nepalankiai vertina šalies valdžią. Neigiamai vertindami šalies vyriausybės darbą, verslininkai dažniausiai pažymėjo, jog silpnai kovojama su korupcija valdžios institucijose, per didelis valstybinių institucijų darbuotojų biurokratizmas, mokesčių nepastovumas didina verslo riziką ir nepalankūs verslo įstatymai labiausiai trukdo jų verslo plėtrai.

Dėl paramos verslui bei valstybės vaidmens šiame procese daug diskutuota įvairių mokslininkų darbuose. Egzistuoja įvairiausių nuomonių, taigi šiame tyrime bandyta patikrinti ir respondentų nuomonę šiais klausimais. Kaip matyti iš 16 lentelėje pateiktų duomenų (6 PRIEDAS), daugumos respondentų nuomone, valstybė turi nesikišti į rinkos reguliavimo procesus, o tik sudaryti sąlygas verslo plėtrai (40 proc.), išskiriant ypatingesnę dėmesį smulkiam verslui (36 proc.).

Nors dauguma respondentų atsakė, kad reikalinga parama smulkiam ir vidutiniam verslui (91 proc.), tačiau paklausus ar naudojasi kokiomis nors paramomis, buvo gautas neigiamas atsakymas.

Kaip matyti 17 lentelėje (7 PRIEDAS), dauguma respondentų visai nesinaudoja jokia parama savo versle, t.y. 50 iš apklaustųjų (69 proc.). Tik 8 respondantai (11 proc.) nurodė, kad naudojasi verslo informacijos centrais, 7 respondantai (9 proc.) – Europos Sąjungos struktūriniais fondais, ir 6 respondantai (8 proc.) naudojosi SVV plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialia

programa. Iš atsakymų galima daryti prielaidą, jog respondentai nesinaudoja verslui teikiama parama, dėl to, jog neturi pakankamai informacijos arba dėl sudėtingo paruošiamojo dokumentacinio proceso, norint ja pasinaudoti.

Kaip ir yra keletyje ES šalių (pvz.: Vokietijoje), taip ir mūsų šalies pradedantiems verslininkams labai padėtų tokia parama kaip „Mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms taikymas“, todėl net pusė (50 proc.) visų respondentų pageidautų tokios paramos (18 lentelė) (8 PRIEDAS). „Biurokratinių kliūčių mažinimas“ paramos pageidautų 28 respondentai (38 proc.). Nemaža dalis respondentų (33 proc.) norėtų įsidiesti naujos ir pažangesnės technologijos, todėl pageidautų paramos „Inovacijų, naujų technologijų diegimo skatinimas“, o net 30 proc. respondentų norėtų plėtoti savo verslą su užsienio partneriais, todėl pageidautų „Užsienio kapitalo investicijų skatinimą“ paramos.

Pastaraisiais metais, siekiant padėti SVV, Lietuvoje buvo įkurta nemažai verslo inkubatorių, tačiau šios formos paramą tegiamai vertina mažiau nei pusė respondentų.

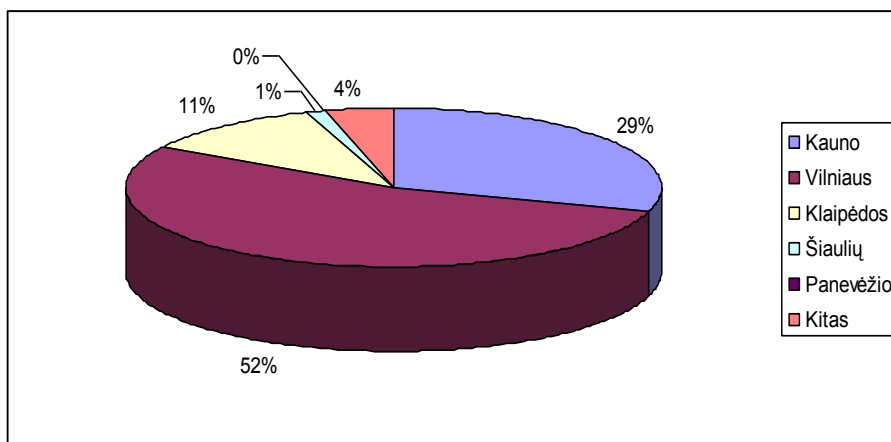
Kaip anksčiau buvo analizuota, verslininkams nežymiai trukdanti verslo plėtros kliūtis yra trumpalaikių paskolų gavimas, todėl 77 proc. respondentų nurodė, jog parama „Valstybės fondo garantijos kreditams gauti“ labai padėtų jų versle.

Norint nustatyti smulkaus ir vidutinio verslo vystymo perspektyvas Kauno apskrityje, respondentams buvo užduoti klausimai apie jų įmonės plėtrą ir apie verslo plėtros galimybes Kauno apskrityje.

Dauguma apklaustųjų mano, kad artimiausiais metais, jų įmonė (ar įmonė, kurioje jie dirba) „veiks toliau be pasikeitimų“, tokį atsakymą pažymėjo 39 respondentai, t.y. 54 proc., 14 iš visų respondentų (19 proc.) buvo nuomonės, kad „įmonė turės vieną ar kelis filialus“, 11 iš apklaustųjų (15 proc.) manė, kad „įmonė kooperuosis su kitomis įmonėmis“, 4 respondentai (5 proc.) manė, kad „įmonė bus likviduota nesteigiant kitos įmonės“ (19 lentelė) (9 PRIEDAS). Tai, kad dauguma respondentų pažymėjo, jo „įmonė veiks toliau be pasikeitimų“ yra optimistinės prognozės, vadinasi, nepaisant nepalankios ekonominės šalies situacijos, sumažėjusio pelningumo ir kt. problemų, daugelis įmonių išsilaikė ir planuoja toliau tęsti savo veiklą.

Didžioji dauguma apklaustųjų prognozavo, kad artimiausiais metais, jų verslo ūkinės finansinės veiklos rodikliai, t.y. apyvarta, darbuotojų skaičius, parduodamų prekių ar paslaugų asortimentas, pelningumas ir atlyginimai „sumažės“ arba „nesikeis“. Manančių, kad šie rodikliai „padidės“ buvo daug mažiau. 42 respondentai, t.y. (58 proc.) buvo nuomonės, kad nesikeis darbuotojų skaičius (20 lentelė) (10 PRIEDAS).

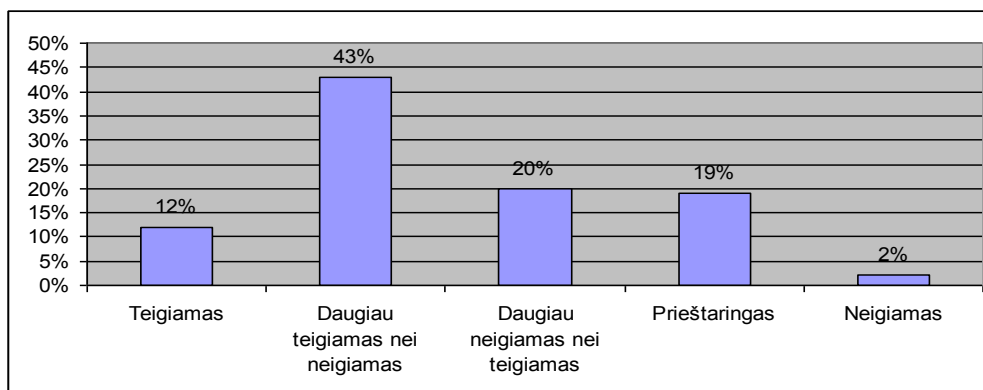
Tyrimo metu norėta atskleisti ir Kauno apskrities įvaizdį, t.y. sužinoti ar šis regionas, respondentų nuomone, yra palankus verslui plėtoti, kaip jie jį charakterizuoja. Taigi, lyginant Kauną su kitais didžiaisiais Lietuvos regionais, paaiškėjo, kad kaip palankiausią regioną verslui plėtoti respondentai vertina Vilniaus regioną, po to seka Kauno, Klaipėdos ir kiti regionai (34 paveikslas).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

34 pav. Anot respondentų, palankiausias regionas verslui plėtoti

Kaip matyti 35 paveiksle, Kauno apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis, anot respondentų, yra „Daugiau teigiamas nei neigiamas“, taip manė 31 iš apklaustųjų, t.y. 43 proc. 15 iš atsakiusiųjų (20 proc.) buvo nuomonės, kad Kauno apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis „Daugiau neigiamas nei teigiamas“. Tik vienu procentiniu punktu skyrėsi nuomonė manančių, kad Kauno apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis yra „Prieštaringas“ – 14 apklaustųjų (19 proc.), kad „teigiamas“ – 9 iš apklaustųjų (12 proc.), kad „neigiamas“ – 2 iš apklaustųjų (2 proc.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos tyrimų rezultatus

35 pav. Kauno apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis

Kaip matyti 21 lentelėje (11 PRIEDAS), daugiausiai iš visų respondentų manė, kad geriausiai Kauno apskritį, charakterizuoja teiginys, kad „Kauno regionas vystosi daug lėčiau palyginus su Vilniaus ir Klaipėdos, kurie yra modernesni ir labiau tinkami verslui“, šį teiginį pažymėjo 29 respondentai (t.y. 40 proc.).

Apibendrinant galima pasakyti, kad šis žvalgybinis tyrimas padėjo nustatyti pagrindines Kauno apskrityje vyraujančias SVV kliūtis, tai yra aukšti mokesčiai, kylančios degalų kainos, nepalanki šalies ekonominė situacija (krizė), nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai, augančios personalo išlaikymo sąnaudos, daug konkurentų rinkoje ir pan. Kaip buvo pastebėta šios ir kitos kliūtys labai susijusios su esama ekonomine krize bei tuo, kad daugiausia apklausoje dalyvavusių įmonių buvo prekybinės ir paslaugų.

Paaikškėjo, kad didžioji dauguma respondentų neigiamai vertina Vyriausybės darbą ir pritaria teiginiui, kad ji blogai rūpinasi SVV. Daugumos respondentų nuomone, valstybė turi nesikišti į rinkos reguliavimo procesus, o tik sudaryti sąlygas verslo plėtrai, išskiriant ypatingesnę dėmesį smulkiam verslui. Tačiau nors dauguma respondentų atsakė, kad parama smulkiam ir vidutiniam verslui reikalinga, paklausus ar naudojasi kokiomis nors paramomis, buvo gautas neigiamas atsakymas. Tai rodo, kad dauguma mūsų šalies įmonių neturi pakankamai verslo informacijos, arba jiems yra per sudėtinga pasinaudoti kokia nors parama.

Tačiau galima teigti, kad SVV plėtros perspektyvos Kauno apskrityje yra teigiamos, dauguma respondentų taip pat manė, kad jų įmonės veiks toliau be pasikeitimų. Tai gana optimistinė prognozė. Taip pat, reikia pažymėti, kad Kauno apskritis yra vienas svarbiausių mūsų šalies regionų. Čia veikia daugybė SVĮ, sutelktas pramonės potencialas, bei yra daug kvalifikuotos darbo jėgos. Tai patvirtina ir respondentų nuomonė, kad Kauno regiono įvaizdis daugiau teigiamas nei neigiamas.

IŠVADOS

1. Literatūros analizė parodė, kad kai kurie ekonomikos klasikų samprotavimai apie verslą išliko aktualūs iki šių dienų, pavyzdžiui, XVIII - XIX a., ūkio industrializavimo laikotarpiu, išryškėjo stambaus ir smulkaus verslo priešprieša, valstybės vaidmuo ginant SVV interesus, suvokiama, kad reikia sudaryti sąlygas SVV.
2. Lietuvoje ir Europos Sąjungoje SVĮ apibūdina šie kriterijai: įmonės darbuotojų skaičius, metinė apyvarta arba balansinė turto vertė ir įmonės savarankiškumas. Kitose šalyse dažniausiai remiamasi taip pat šiais kriterijais.
3. Smulkios ir vidutinės įmonės kuria naujas darbo vietas, platina ir įveda inovacijas, skleidžia konkurenciją, padeda didelėms organizacijoms, efektyviai gamina prekes ir teikia paslaugas, veikia struktūrinius šalies ūkio pokyčius ir yra šalies ūkio atsinaujinimo variklis. Šios įmonės padeda ekonomikai greitai keistis, į jas turėtų būti labiau atsižvelgiama dabartinės krizės sąlygomis. SVĮ jautriai reaguoja į atsiradusius verslo sunkumus. Vienu metu jų veiklai turi didelės įtakos tam tikri mokesčiai, kitu – degalų sąnaudos, dar kitu – darbo jėgos trūkumas ir pan.
4. Tiek ES, tiek Lietuvoje, smulkių ir vidutinių įmonių skaičius lyginant su stambiomis įmonėmis nuolat didėja, o gausiausia įmonių grupė iš visų veikiančių SVV įmonių yra mikro įmonės. Pastebima, kad nepaisant nepalankios dabartinės finansinės situacijos, įregistruojamų įmonių skaičius pastaraisiais metais buvo žymiai didesnis nei išregistruojamų.
5. Kaip pastebima, pastarieji metai pasižymėjo darbuotojų skaičiaus augimo sumažėjimu visose Lietuvos apskrityse, ypač išsiskyrė Klaipėdos apskritis. Lietuvoje SVV įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė pastaraisiais metais padidėjo. Kauno miesto ir apskrities BVP nuolat didėjo, tam turėjo įtakos ūkio sektorių plėtra, didėjančios investicijos, šalies finansų sistemos reforma.
6. Analizuojant 2009 m. tyrimo duomenis paaiškėjo, kad nors pastaraisiais metais, dauguma įmonių sumažino darbuotojų atlyginimus, tačiau, viena didžiausių verslo plėtros kliūčių buvo „personalo išlaikymo sąnaudas“. Kitos svarbios kliūtys kaip „Nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai“ bei „Mažas įmonės pelningumas“

sietinos su dabartine finansine krize, kai dauguma įmonių tapo nemokios dėl sumažėjusių darbų apimties, pelningumo ir kt. veiksnių.

7. 2009 m. verslininkų plėtros prognozės buvo pesimistiškesnės lyginant su ankstesniais metais. Dauguma jų prognozavo ūkinės finansinės veiklos rodiklių sumažėjimą.
8. Tyrimas parodė, kad didžiausios, anot verslininkų, plėtros kliūtys Kauno apskrityje yra „aukšti mokesčiai“, „kylančios degalų kainos“, „nepalanki dabartinė šalies ekonominė situacija (krizė)“ bei „nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai“.
9. Tyrimu nustatyta, kad dauguma respondentų mano, jog „įmonė veiks toliau be pasikeitimų“, tai yra optimistinės prognozės. Vadinasi, nepaisant nepalankios ekonominės šalies situacijos, sumažėjusio pelningumo ir kt. problemų, daugelis įmonių išsilaikė ir planuoja toliau tęsti savo veiklą. Ggalima daryti prielaidą, kad SVV plėtros perspektyvos Kauno apskrityje yra teigiamos,

JAKIMENKO, Raimonda. (2010) *Small and Medium-sized business development perspectives in Kaunas region*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 79 p.

S U M M A R Y

The theme relevance and necessity of its decision. Nowadays it is not necessary to prove that small and medium sized business (SMB) is an integral part of the economy. It is impossible to imagine a modern economy without successfully developed small business sector. Namely, the Small and Medium Enterprises (SME) market provides the necessary flexibility to provide a wide range of products and services, decide on employment issues, emerging competitive environment. The Development and Promotion of the SME is the stability and improvement of the country's economic.

The object of search work – Kaunas Region SME companies.

The goals of the work:

- Review the theory and represent the concept and the development of the SME in Lithuania, the European Union and foreign countries.
- Describe the specific nature of the SME business, the importance in the modern economy and the most common difficulties to the development of SME.
- Based on statistical studies, represent the analysis of the SMB situation in Lithuania, European Union and the Kaunas Region
- Name the current problems of small enterprises and development perspectives of SME in Kaunas Region.

The main results of the research. The research showed that most, according to businessmen, difficulties to the development of SME in Kaunas Region are high taxes, rising fuel prices, the current unfavorable economic situation in the country (the crisis), and fail to pay or late developers. The study found, that most respondents believe that "the company will continue without change, this is an optimistic forecast. Thus, despite the unfavorable economic situation in the country, reduced profitability, and others problems, many businesses remained, and plans to continue its activities.

The structure and largeness of work. The search work consists of introduction, three parts and conclusions. The main working materials described on 79 pages, including 11 charts and 35 pictures. The list of literature consists of 59 sources.

LITERATŪRA

Moksliniai literatūros šaltiniai:

1. APPLEBY, Robert C. (2003) *Šiuolaikinio verslo administravimas*. Vilnius: Charibdė, 488 p. ISBN 9986-745-63-2.
2. BANIENĖ, Vilija. STOŠKUS, Stasys (1994) *Smulkaus verslo plėtojimas*. Kaunas: Technologija, 96 p. ISBN 9986-13-020-4.
3. BANYŠ, Raimondas; RUDMINAITIS, Vytautas; GRYBĖNAS, Vilius. (2006) *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros klūtys Lietuvoje* [interaktyvus] Mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga, Kolpingo kolegija [žiūrėta 2009 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.elibrary.lt/resursai/Mokslai/Kolegijos/Kolpingo_kolegija/konferencija2006/03.pdf.
4. BARŠAUSKAS, Petras. (2002) *Smulkaus ir vidutinio verslo politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Kaunas: Technologija, 132 p. ISBN 9955-09-300-5.
5. BARTKUS, Edverdas V.; (2005) *Smulkaus verslo plėtra – rinkos ekonomikos konkurencingumo pagrindas. Ekonomika ir vadyba*. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Technologija: Kaunas, 30-35 p. ISBN 9955-09-893-7.
6. BARTKUS, Edverdas V.; (2004) *Smulkus ir vidutinis verslas – darbo rinkos katalizatorius*. Mokslo darbai: Ekonomika Nr. 67(2), Vilniaus universiteto leidykla, p. 7-16. ISSN 1392-1258.
7. BARTKUS, Edverdas V.; PIKTYS, Romualdas. (2007) *Įmonių organizavimas ir rizika: smulkaus verslo organizavimas*. Kaunas : Technologija, 214 p.
8. BARTKUS, Edverdas V. (2007) *Smulkaus ir vidutinio verslo vadyba*. Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 214 p. ISBN 978-9986-19-978-6.
9. BARTKUS, Edverdas V.; ŠARKIŪNAITĖ, Ingrida; MATIUŠAITYTĖ, Raimundė; PAŠKEVIČIŪTĖ, Greta. (2008) *Metodiniai nurodymai socialinių mokslų krypties studentų darbams*. Kaunas: VU KHF, 37 p. ISBN 978-9955-33-137-7.
10. BARTLETT, Will; BUKVIC, Vladimir. (2001) *Barriers to SME Growth in Slovenia*. MOCT-MOST: Economic Policy in Transitional Economies. Nr. 2 177-195 p. ISSN 1120-7388.
11. BRAZAUSKIENĖ, Rūta; BRAZAUSKAS, Saulius. (1999) *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros Lietuvoje teisinės sąlygos*. Vilnius: Eugrimas, 126 p. ISBN 9986-752-44-2.
12. DARULIS, A. ir kt. (2004) *Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo būklė*. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. Vilnius: Kriventa, 112 p. ISBN 9955-526-17-3.
13. DEDELIENĖ, Irena. (1998) *Smulkusis ir vidutinis verslas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 64 p. ISBN 9986-12-170-1.

14. DIKČIUS, Vytautas; RUDZKIS, Rimantas; DULSKIS, Darius. (2007) *Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių būklė ir plėtros tendencijos*. Lietuvos ekonomika Europoje ir globalioje erdvėje. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 267-285 p. ISBN 978-9955-9838-4-2.
15. GLAS, Miroslav; DRNOVŠEK, Matea; MIRTIC, Damjan (2000) *Problems faced by new entrepreneurs in Slovenia and Croatia* [interaktyvus] University of Ljubljana. 15 p. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18 d.] Prieiga per internetą: <miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti/wp/GlasDrnovsek%20Mirtic_final.doc>.
16. GINEITIENĖ, Zina; GIRDENIS, Juozapas (2004) *Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo užimtumo didinime*. Socialinė ekonomika ir vadyba. 179-185 p.
17. GLINSKIENĖ, Rasa; KUZMINSKAS, Virgilijus (2005) *Smulkus ir vidutinis verslas Eurointegracijos kontekste. Ekonomika ir vadyba*. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Technologija: Kaunas, 70-72 p. ISBN 9955-09-893-7.
18. GRONSKAS, Vladas. (1995) *Verslas, pseudoverslas ir antiverslas*. Kaunas: Kauno vadybos ir kalbų koledžo leidykla, 254 p. ISBN 9986-692-00-8.
19. JAKUTIS, Algirdas; BANDZA, Marijus. (2006) *Smulkaus ir vidutinio verslo optimizavimas*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Tiltai, Nr. 1. 37- 43 p.
20. JANČAUSKAS, Eduardas. (2000). *Verslo plėtra Lietuvoje ir Vidurio Europoje: 1995-1999 m. tyrimų "Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos" rezultatai*. Statistikos tyrimai, 189 p.
21. JUOZAITIENĖ, Liongina; STEPONKIENĖ, Jurga. (2004) *Verslo ir vadybos įvadas*. Šiauliai : Šiaulių universiteto leidykla, 175 p.
22. KARDELIS, Kęstutis. (2002) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex. 398 p. ISBN 9986-948-65-7.
23. LUKAŠEVIČIUS, Stasys; MARTINKUS, Bronislovas. (2000) *Mažųjų ir vidutinių įmonių vadyba*. Kaunas: Technologija, 191 p.
24. LUKOŠEVIČIUS, Kazys. (2002) *Mažų ir vidutinių įmonių vadyba*. Mokomoji knyga. Kauno technologijos universitetas.
25. LONGENECKER, Justin G; MOORE, Carlos W. (2006) *Small business management: an entrepreneurial emphasis*. Thomson : South-Western, 786 p.
26. MATEKONIENĖ, Jūratė; MAČERINSKIENĖ, Irena; DARULIS, Arvydas; KRUTKIENĖ, Izolda; SABAITĖ, Ginta. (2002) *Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtotės strategija*. Vilnius: Lietuvos mokslas. 38 p. ISBN 9986-795-18-4.
27. McCALLION, Robert (2009) *Smulkaus verslo pinigų srautas*. Vilnius: Conto litera, 191 p. ISBN 978-9986-836-35-3.

28. MUENT, Holger; PISSARIDES, Francesoe; SANFEY, Peter (2001) *Taxes, Competition and Finance for Albanian Enterprises* [interaktyvus] Evidence from a field study. 22 p. [žiūrėta 2009 gruodžio 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ebrd.com/pubs/econo/wp0054.pdf>>.
29. PAČĖSA, Nerijus; PUKAS, Valdas (2002) *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Nr. 24, p. 101-108. ISSN 1392-1142.
30. PISSARIDES, Francesca; SINGER, Miroslav; SVEJNAR, Jan. (2000) *Objectives and constraints of entrepreneurs* [interaktyvus] Evidence from small and medium-sized enterprises in Russia and Bulgaria. European Bank for Reconstruction and Development. 27 p. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ebrd.com/pubs/econo/wp0059.pdf>>.
31. SAVANEVIČIENĖ, Asta (2000) *Smulkaus ir vidutinio verslo kooperavimo formos ir galimybės Lietuvoje*. Kaunas: Technologija, 163 p. ISBN 9986-13-783-7.
32. SMALLBONE, David; WELTER, Friederike. (2001) *The Distinctiveness of Entrepreneurship in Transition Economies*. Small Business Economics. Nr. 4. 249-262 p. ISSN 0921-898X.
33. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės (2008) Tyrimas: *Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/viewfree/?id=1386>>.
34. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės (2009) Tyrimas: *Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/viewfree/?id=1607&PHPSESSID=b240be7452096cffe2600ebd5de94d0>>.
35. STEINHOFF, Dan. (1982) *Small business management fundamentals*. New York : McGraw-Hill Book Co, 426 p.
36. STOKES, David. (1992) *Small business management : an active-learning approach*. London: DP Publ, 408 p. ISBN 1-85805-137-1.
37. STOŠKUS, Stasys. (2002) *Bendrieji vadybos aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 269 p.
38. SŪDŽIUS, Vytautas. (2001) *Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas*. Vilnius : Kronta, 287 p. ISBN 9986-879-51-5.
39. SVETIKAS, Antanas (2007) *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra Lietuvoje*. Ekonominės ir socialinės politikos studijos. Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 161-168 p. ISBN 978-9955-20-325-4.
40. ŠEMETA, Algirdas ir kt. (2002) *Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje ir Vidurio Europoje*. Tyrimo „Smulkaus ir vidutinio verslo sąlygos“ 1997-2001 m. rezultatai. Vilnius: Statistikos tyrimai, 227 p. ISBN 9986-409-38-1.

41. ŠLEKIENĖ, Daiva (1996) *Paslaugų sferos vaidmuo nacionalinės ekonomikos plėtroje*. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU, 131 p.
42. ŠTREIMIKIENĖ, Dalia; DAPKUS, Rimantas; ŠIVICKAS, Gintautas. (2007) *Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimas*. Mokslo darbai: Ekonomika Nr. 80, Vilniaus universiteto leidykla, p. 84-100. ISSN 1392-1258.
43. VAINIENĖ, Rūta. (2005) *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto Alba, 326 p. ISBN 9986-16-418-4.
44. VIJEIKIS, Juozas; MAKŠTUTIS, Antanas. (2009) *Small and medium-sized business competitiveness in Lithuania*. Mykolas Romeris University. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Nr. 2(15). 328-338 p. ISSN 1648-9098.
45. ŽIŽYTĖ, Asta. (2005) *Verslo inkubatoriai kaip SVV sektoriaus paramos forma*. Žinių vadyba. Europos regionų patirtis ir problemos. Vilnius: Naujos ekonomikos institutas. 52-65 p. ISBN 9986-9307-2-3.

Informaciniai literatūros šaltiniai:

1. *First section of the annual report on EU small and medium-sized enterprises* (2009) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_annual_reporten.pdf>.
2. Pasaulio bankas (2004). *Lietuvos investicijų klimato įvertinimas. Ataskaitos projektas. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18 d.]* Prieiga per internetą: <siteresources.worldbank.org/.../Resources/ICA_Report_2005_Lt.doc>.
3. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija (2009) *Kaip pradėti verslą?* [interaktyvus] [žiūrėta 2010 m. vasario 10 d.] Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslumoskatinimas/Kaip_pradeti_versla.pdf>.
4. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2007) Tyrimas: *Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos*. Vilnius 83 p. ISSN 1822-6000.
5. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Ūkio subjektai Kauno apskrityje 2008 m. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <http://kaunastsv.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=1&cat_id=1&id=1098>.
6. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas Nr. IX-1142* [interaktyvus]. LR Seimo kanceliarija: lrs.lt. [žiūrėta 2009 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=191571>.
7. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2009) *Smulkiojo ir vidutinio verslo sektoriaus statistika* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/statistika/Statistika3-2006-%202007.pdf>>.
8. Kauno apskrities viršininko administracija. (2009) *Apie apskritį* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kaunas.aps.lt/ava/selectPage.do?docLocator=A88D5E521AA011DEB776746164617373&inlanguage=lt&pathId=461>>.
9. Kauno regiono plėtros taryba. Kauno apskrities viršininko administracija. Kauno regiono plėtros agentūra. (2009) *Kauno regiono plėtros iki 2013 m. planas* [interaktyvus]. kaunas.aps.lt. [žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kaunas.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/Regionine/Regiono%20pletros%20planas.pdf>>.
10. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. (2009) *Lietuvos regionų portretas. Kauno apskrities socialinė ir demografinė charakteristika*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.] Prieiga per internetą: <http://regionai.stat.gov.lt/pdf/Socdemas_Kauno%20aps_LT_2008_11_25.pdf>.
11. Kauno apskrities viršininko administracija. (2009) *Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programa, 2005 m.* [interaktyvus]. kaunas.aps.lt [žiūrėta 2009 m. gegužės 31 d.] Prieiga

per internetą:
<<http://www.kaunas.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/Regionine/SVV%20vystymo%20Kauno%20regione%20programa%202005-2008%20m..pdf>>.

12. Smulkus ir vidutinis verslas. [žiūrėta 2009 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <www.svv.lt>.
13. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2009 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <www.lrs.lt>.
14. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2009 m. gegužės 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/>>.

PRIEDAI

1 PRIEDAS Anketos turinys.....	87
2 PRIEDAS Apklausoje dalyvavusių respondentų nurodyta įmonės veiklos rūšis.....	91
3 PRIEDAS Formalių veiksmų įvertinimai.....	92
4 PRIEDAS Neformalių veiksmų įvertinimas.....	93
5 PRIEDAS Respondentų pasiskirstymas vertinant Vyriausybę.....	94
6 PRIEDAS Respondentų nuomonės pasiskirstymas vertinant Valstybės vaidmenį.....	95
7 PRIEDAS Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui (SVV) naudojimas.....	96
8 PRIEDAS Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimas.....	97
9 PRIEDAS Įmonės ateities perspektyva artimiausiems metams.....	98
10 PRIEDAS Verslo plėtros prognozės artimiausiems metams.....	99
11 PRIEDAS Teiginys, geriausiai charakterizuojantis Kauno apskritį.....	100

Anketos turinys

Gerbiamas Respondente,

Esu Vilniaus universiteto, antro kurso Tarptautinio verslo studijų magistrantė Raimonda Jakimenko. Rašau baigiamąjį magistro darbą tema "Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo perspektyvos Kauno apskrityje". Atlieku tyrimą, kurio tikslas išsiaiškinti pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) vystymo problemas bei numatyti SVV perspektyvas Kauno apskrityje. Labai prašau Jūsų, ypač įmonių vadovų, atsakyti į pateiktus klausimus, Jūsų nuomonė labai svarbi nagrinėjant dabartines SVV vystymo problemas bei numatant perspektyvas Kauno apskrityje. Ačiū už skirtą laiką užpildant apklausą.

1. Kokia Jūsų įmonės veiklos rūšis? (įrašykite)
2. Kiek Jūsų vadovaujamoje įmonėje darbuotojų?
  - iki 9
  - 10 – 49
  - 50 – 249
3. Jūsų įmonė savo veiklą vykdo:
  - 1-5 m.
  - 5-10 m.
  - 10-15 m.
  - kita (įrašykite)
4. Įvertinkite, ar trukdo šios kliūtys Jūsų verslo plėtrai? (Įvertinkite kiekvieną kliūtį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

Verslo plėtros kliūtys	Visai netrukdo	Nežymiai trukdo	Trukdo	Labai trukdo
Kvalifikuotų darbuotojų paieška (darbo jėgos įgūdžiai, darbo jėgos išsilavinimas)				
Augančios personalo išlaikymo sąnaudos				
Mažas įmonės pelningumas				
Nemokūs arba vėluojantys mokėti užsakovai				
Partnerių suradimas				
Reguliuojamoji ir administracinė našta				
Priklausomybė nuo stambaus verslo				
Valdymo kompetencijos stoka				
Nepalanki dabartinė šalies ekonominė situacija (krizė)				
Naujų techninių standartų diegimas				
Silpna Vyriausybės finansinė parama				
Nepakankama įstatymų apsauga				
Aukšti mokesčiai				
Daug konkurentų rinkoje				
Esama banko paskolų gavimo tvarka				
Trumpalaikių paskolų gavimo tvarka				
Korupcija vietinės valdžios lygiu				
Korupcija valdžios institucijose				
Kylančios degalų kainos				
Sunku derinti verslą ir šeimos gyvenimą				
Kita (įrašykite)				

5. Įvertinkite šiuos formalius veiksnius, darančius įtaką smulkaus verslo plėtros kliūtims? (Įvertinkite kiekvieną veiksnių ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

1 PRIEDAS (TĘSINYS)

Formalūs veiksniai	Visai neįtakoja	Nežymiai įtakoja	Įtakoja	Labai įtakoja
Mokesčių tarifai				
Reguliavimo politikos neapibrėžtumas				
Mokesčių administravimas				
Finansinių išteklių prieinamumas				
Finansinių išteklių kaina				
Makroekonomikos nestabilumas				
Darbo reguliavimas				
Muitų reguliavimas				
Prekybos reguliavimas				

6. Įvertinkite šiuos neformalius veiksnius, darančius įtaką smulkaus verslo plėtros kliūtims? (Įvertinkite kiekvieną veiksnių ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

Neformalūs veiksniai	Visai neįtakoja	Nežymiai įtakoja	Įtakoja	Labai įtakoja
Antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla				
Korupcija				
Nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai				
Verslo liudijimai ir veiklos leidimai				
Teismų sistema/ginčų sprendimas				
Galimybė įsigyti/naudotis žeme				
Elektra				
Transportas				
Telekomunikacijos				

7. Ar Vyriausybė gerai rūpinasi smulkiuoju ir vidutiniu verslu?

- Taip
- Ne
- Nežinau
- Kita (įrašykite)

8. Ar sutinkate su šiais teiginiais? (Įvertinkite kiekvieną teiginį ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku
Vyriausybė žlugdo smulkųjį verslą aukštais mokesčiais			
Per didelis valstybinių institucijų darbuotojų biurokratizmas			
Silpnai kovojama su korupcija valdžios institucijose			
Mokesčių nepastovumas didina verslo riziką			
Nepalankūs verslo įstatymai			
Nepakankamai išvystytas verslo informavimo centrų tinklas			
Sunku gauti kreditą			
Sudėtinga tvarka norint pasinaudoti ES struktūriniais fondais			
Kita (įrašykite)			

9. Kaip manote, ar valstybė turi kištis į smulkųjį verslą?

- Taip
- Ne
- Jos kišimasis nepageidaujamas
- Ji turi sudaryti smulkiam verslui išskirtines sąlygas

1 PRIEDAS (TĘSINYS)

- Valstybė nesikiša į rinkos reguliavimo procesus, bet sudaro sąlygas verslo plėtrai
- Nežinau
- Kita (įrašykite)

10. Ar smulkiam ir vidutiniam verslui reikalinga parama?

- Taip
- Ne
- Nežinau

11. Ar naudojate paramą smulkiam ir vidutiniam verslui? (Tinkamą vieną ar kelis variantus pažymėkite „X“).

- Europos Sąjungos struktūriniai fondai
- Investicijų ir verslo garantijos (INVEGA)
- Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa
- Eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa
- Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programa
- Vietinių užimtumo iniciatyvų skatinimas
- Užimtumo fondas
- Savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai
- Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra
- Verslo inkubatoriai
- Verslo informacijos centrai
- Nesinaudoju

12. Ar padėtų Jūsų verslo plėtrai tokia parama? (Įvertinkite kiekvieną paramos formą ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

	Visai nepadėtų	Nežymiai padėtų	Padėtų	Labai padėtų
Maksimalios mokesčių ribos nustatymas				
Mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms taikymas				
Korupcijos mažinimas vietinėje valdžioje				
Biurokratinių kliūčių mažinimas				
Investicijų į žmogiškąjį kapitalą skatinimas				
Užsienio kapitalo investicijų skatinimas				
Inovacijų, naujų technologijų diegimo skatinimas				
Mokesčių administravimo tobulinimas				
Valstybės fondo garantijos kreditams gauti				
Verslo informacinių centrų kūrimas				
Verslo inkubatorių kūrimas				

13. Kokia Jūsų įmonės ateities perspektyva artimiausiems metams? (Jums tinkamą atsakymą pažymėkite „X“).

- Įmonė bus parduota nesteigiant kitos įmonės
- Įmonė bus likviduota nesteigiant kitos įmonės
- Įmonė bus parduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą
- Įmonė bus likviduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą
- Įmonė bus parduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tokią pačią veiklą
- Įmonė bus likviduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tokią pačią veiklą
- Įmonė kooperuosis su kitomis įmonėmis
- Įmonė turės kelis filialus
- Įmonė veiks toliau be pasikeitimų
- Kita (įrašykite)

1 PRIEDAS (TĘSINYS)

14. Kokios Jūsų verslo plėtros prognozės artimiausiems metams? (Įvertinkite kiekvieną variantą ir Jums tinkamus atsakymus pažymėkite „X“).

	Sumažės	Nesikeis	Padidės
Visi ūkinės finansinės veiklos rodikliai			
Apyvarta			
Darbuotjų skaičius			
Parduodamų prekių ir paslaugų asortimentas			
Pelningumas			
Atlyginimai			

15. Koks regionas yra palankiausias verslui plėtoti?

- Kauno
- Vilniaus
- Klaipėdos
- Šiaulių
- Panevėžio
- Kitas (įrašykite)

16. Ar, Jūsų nuomone, Kauno apskrities, kaip verslaus regiono įvaizdis yra:

- Teigiamas
- Daugiau teigiamas nei neigiamas
- Daugiau neigiamas nei teigiamas
- Prieštaringas
- Neigiamas

17. Kuris iš šių teiginių, Jūsų nuomone, geriausiai charakterizuoja Kauno apskritį?

- Kauno apskritis yra palanki plėtoti verslą dėl geros regiono geografinės padėties
- Kaunas apskritis – tai inovacijų, aukštųjų ir informacinių technologijų, kultūros, turizmo ir verslo centras
- Kauno regionas – stambus šalies transporto ir logistikos centras
- Kauno apskrityje daug kvalifikuotos darbo jėgos
- Kauno regionas vystosi daug lėčiau palyginus su Vilniaus ir Klaipėdos, kurie yra modernesni ir labiau tinkami verslui
- Kita

18. Jūs esate:

- Įmonės vadovas (ir/ar savininkas)
- Eilinis darbuotojas

19. Jūsų įmonė yra:

- Kauno mieste
- Kauno rajone
- Prienų rajone
- Birštono savivaldybėje
- Kaišiadorių rajone
- Jonavos rajone
- Kėdainių rajone
- Raseinių rajone
- Kita (įrašykite)

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus!

Apklausoje dalyvavusių respondentų nurodyta įmonės veiklos rūšis

Respondentų nurodyta įmonės veiklos rūšis	Atsakymų kiekis
Prekyba	17
Paslaugos	7
Paslaugos, prekyba	4
Transporto paslaugos	4
Turizmas	3
Statyba	3
Sportas	2
Aliuminio konstrukcijų gamyba	2
Mažmeninė prekyba	2
Automobilių remontas, servisas	1
Transporto priemonių aptarnavimas	1
Prekyba tepalais	1
Kelių statyba, teritorijų gerbūvio darbai	1
Pramoninės elektronikos gamyba	1
Gėrimų distribucija	1
Medicinos paslaugos	1
Kultūrinė	1
Maisto gamyba	1
Nekilnojamas turtas	1
Gerbūvis (trinkelių klojimas, aplinkos tvarkymas)	1
Variklinių transporto priemonių techninė priežiūra ir remontas	1
Maitinimo įstaiga	1
Grožio industrija	1
Socialinės globos teikimas	1
Siuvimas	1
Technikos nuoma	1
Logistika	1
Didmeninė prekyba	1
Viešasis maitinimas	1
Pedagogika	1
Leidyba	1
Maisto produktų ir gėrimų gamyba	1
Krovinių automobilių servisas	1
Viso:	68 atsakymai

Formalių veiksmų įvertinimai

"Įtakoiantys" formalūs veiksniai	Atsakymai
Finansinių išteklių prieinamumas	48 proc.
Makroekonomikos nestabilumas	47 proc.
Reguliavimo politikos neapibrėžtumas	45 proc.
Mokesčių administravimas	45 proc.
"Nežymiai įtakoiantys" formalūs veiksniai	Atsakymai
Darbo reguliavimas	51 proc.
Prekybos reguliavimas	36 proc.
Muitų reguliavimas	34 proc.
Finansinių išteklių prieinamumas	26 proc.
"Visai neįtakoiantys" formalūs veiksniai	Atsakymai
Muitų reguliavimas	22 proc.
Prekybos reguliavimas	18 proc.
Darbo reguliavimas	4 proc.
Mokesčių administravimas	2 proc.

Neformalių veiksmų įvertinimas

"Įtakoiantys" neformalūs veiksniai	Atsakymai
Antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla	44 proc.
Teismų sistema/ginčų sprendimas	44 proc.
Transportas	40 proc.
Verslo liudijimai ir veiklos leidimai	38 proc.
"Nežymiai įtakoiantys" neformalūs veiksniai	Atsakymai
Telekomunikacijos	43 proc.
Galimybė įsigyti/naudotis žeme	43 proc.
Elektra	41 proc.
Verslo liudijimai ir veiklos leidimai	37 proc.
"Visai neįtakoiantys" neformalūs veiksniai	Atsakymai
Galimybė įsigyti/naudotis žeme	20 proc.
Nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai	18 proc.
Teismų sistema/ginčų sprendimas	12 proc.
Verslo liudijimai ir veiklos leidimai	11 proc.

Respondentų pasiskirstymas vertinant Vyriausybę

	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku
Silpnai kovojama su korupcija valdžios institucijose	87%	9%	0%
Per didelis valstybinių institucijų darbuotojų biurokratizmas	83%	13%	0%
Mokesčių nepastovumas didina verslo riziką	83%	11%	1%
Nepalankūs verslo įstatymai	79%	18%	0%
Vyriausybė žlugdo smulkųjų verslą aukštais mokesčiais	77%	19%	0%
Nepakankamai išvystytas verslo informavimo centrų tinklas	52%	43%	1%
Sudėtinga tvarka norint pasinaudoti ES struktūriniais fondais	51%	40%	5%
Sunku gauti kreditą	44%	50%	2%

Respondentų nuomonės pasiskirstymas vertinant Valstybės vaidmenį

Teiginiai	Respondentų atsakymai
Valstybė nesikiša į rinkos reguliavimo procesus, bet sudaro sąlygas verslo plėtrai	40%
Ji turi sudaryti smulkiam verslui išskirtines sąlygas	36%
Jos kišimasis nepageidaujamas	11%
Ne	5%
Taip	2%
Nežinau	1%

Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui (SVV) naudojimas

Teiginiai	Respondentų atsakymai
Nesinaudoju	69%
Verslo informacijos centrai	11%
Europos Sąjungos struktūriniai fondai	9%
SVV plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa	8%
Lietuvos SVV plėtros agentūra	5%
Užimtumo fondas	4%
Investicijų ir verslo garantijos (INVEGA)	4%
Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programa	4%
Vietinių užimtumo iniciatyvų skatinimas	2%
Verslo inkubatoriai	2%
Eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa	1%

Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui vertinimas

	Visai nepadėtų	Nežymiai padėtų	Padėtų	Labai padėtų
Mokesčių lengvatos pradedančioms veikti įmonėms taikymas	4%	6%	36%	50%
Biurokratinių kliūčių mažinimas	1%	16%	38%	38%
Inovacijų, naujų technologijų diegimo skatinimas	6%	20%	36%	33%
Užsienio kapitalo investicijų skatinimas	4%	19%	43%	30%
Mokesčių administravimo tobulinimas	2%	5%	58%	30%
Korupcijos mažinimas vietinėje valdžioje	4%	18%	47%	27%
Investicijų į žmogiškąjį kapitalą skatinimas	2%	18%	47%	27%
Valstybės fondo garantijos kreditams gauti	4%	13%	50%	27%
Maksimalios mokesčių ribos nustatymas	6%	29%	43%	18%
Verslo informacinių centrų kūrimas	4%	45%	29%	16%
Verslo inkubatorių kūrimas	12%	40%	29%	13%

Įmonės ateities perspektyva artimiausiems metams

Perspektyva	Respondentų atsakymai
Įmonė veiks toliau be pasikeitimų	54%
Įmonė turės vieną ar kelis filialus	19%
Įmonė kooperuosis su kitomis įmonėmis	15%
Įmonė bus likviduota nsteigiant kitos įmonės	5%
Įmonė bus parduota nsteigiant kitos įmonės	1%
Įmonė bus parduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tokią pačią veiklą	1%
Įmonė bus likviduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią tokią pačią veiklą	1%
Įmonė bus parduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą	0%
Įmonė bus likviduota, siekiant įsteigti naują įmonę, vykdančią kitą veiklą	0%

Verslo plėtros prognozės artimiausiems metams

	Sumažės	Nesikeis	Padidės
Apyvarta	45%	27%	23%
Pelningumas	45%	25%	26%
Visi ūkinės finansinės veiklos rodikliai	44%	41%	11%
Atlyginimai	38%	45%	13%
Darbuotojų skaičius	30%	58%	9%
Parduodamų prekių ir paslaugų asortimentas	22%	47%	27%

Teiginys, geriausiai charakterizuojantis Kauno apskritį

Teiginys	Respondentų atsakymai
Kauno regionas vystosi daug lėčiau palyginus su Vilniaus ir Klaipėdos, kurie yra modernesni ir labiau tinkami verslui	40%
Kauno apskritis yra palanki plėtoti verslą dėl geros regiono geografinės padėties	30%
Kauno regionas – stambus šalies transporto ir logistikos centras	9%
Kauno apskrityje daug kvalifikuotos darbo jėgos	8%
Kaunas apskritis – tai inovacijų, aukštųjų ir informacinių technologijų, kultūros, turizmo ir verslo centras	5%
Kita	4%